

Ετος Δ΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1876.

Φυλ. Γ΄.

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

(Συνέχεια και τέλος.)

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ του, ἣν ἔγραψε περὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑποκράτησιν, προτρέπεται αὐτὸν νὰ κρατῇ ἰσχυρῶς τὴν πίστιν καὶ ἀνθίσταται πρὸς τὰς αἱρέσεις, αἵτινες ἐπηπάλλον ἤδη νὰ καταστρέψωσι καὶ αὐτὰς τὰς ζωτικὰς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ σέφανος τοῦ μαρτυρίου του προσήγγιζεν. Ἐὰν δὲ ὁ Τιμόθεος κατόρθωσεν κατὰ τὴν πρόσκλησιν τὴν γενομένην ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἀποστολικῇ ἐπιστολῇ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ πρὶν τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου, δὲν γνωρίζομεν. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα αὐτὸς, τοῦ ὁποίου οἱ κόποι καὶ αἱ ἐπιστολαὶ περιεκάλυψαν τὴν Ἐφεσον μὲ δόξαν καὶ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ΄)

φῆμην οὕτως ἀθάνατον ὡς καὶ ὁ διαφρησθεὶς νὰ ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος, ἀπήχθη εἰς τὴν πόλιν Ἰαστίαν τῆς Ῥώμης διὰ νὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον ἐμελλαν ν' ἀκολουθήσωσι πολλοὶ στεφανηφόροι μάρτυρες, ὅπως καταστήσωσι τοὺς γραφέντας λόγους τοῦ Ἀποστόλου ζῶντας χρῆσμούς τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαδώσωσιν αὐτοὺς εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἰκαναὶ γενεαὶ παρήλθον μετὰ ταῦτα, καὶ ἡ ἔνδοξος Ἐφεσος, πρὸς ἣν τὸ πρῶτον ἀπληθύνθησαν οἱ λόγοι οὗτοι, κατέστη ἔπειτα ἔρημος καὶ ἐγκαταλελειμμένη.

Ἄπασαι αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ἀναμνήσεις τῆς Ἐφέσου δὲν συνδέονται μόνον μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις ὡς πνεῦμα περιπλανᾶται ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς πόλεως. Πάν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν του συσχετίζεται πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ὅμως ὡς ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Παύλου πληθὺν ἐγγε-

γραμμένων συμβεβηκότων επιβεβαιουμένων διὰ τῆς τοποθεσίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς πόλεως· διότι ἐκτὸς τῆς ἀποκαλυπτικῆς του ἐπιστολῆς, ἡ γραφή οὐδὲν ἐναργῆς τεκμήριον παρέχει ἡμῖν περὶ τῆς ἐν Ἀσίᾳ διαμονῆς του. Ἐν τούτοις ἡ ἀνάμνησις αὐτοῦ εἶτι ἐκεῖ περιφέρεται καὶ περικλείεται ὡς ἐν κιβωτίῳ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῷ ἀσημάντῳ τουρκικῷ χωρίῳ Ἀγιασολούκ' ὅπερ εἶναι παραφθορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ «Ἄγιος Θεολόγος.» ὄνομα παγκοσμίως δοθέν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀπέχει δύο μίλλια ἀγγλικά τῶν ἑρείπιων τῆς Ἐφέσου, καὶ εἶναι τὸ μόνον οἰκήσιμον σήμερον μέρος ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ. Τὸ ἐνταῦθα τσαμίον, ἱκανοῦ μεγέθους ἀναμφιβόλως, ἦτο Ἐκκλησία τις Χριστιανική· πολὺ δὲ πιθανὸν εἶναι ἢ ἴδια, ἢν ὠκοδόμησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐν τῇ αὐτῇ μάλιστα λέγεται θέσει ἀρχαιοτέρας καὶ μικροτέρας τινὸς Ἐκκλησίας ἀφιερωμένης ἐπίσης καὶ ἐκείνης εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου πολλὰ μάρμαρα ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος μετηνέχθησαν. Οἱ ἐντὸς τοῦ τσαμίου τέσσαρες μεγαλοπρεπεῖς κίονες ἐκ γρανίτου εἶναι φαίνεται ἐκ τῶν σπηλαίων, αἷς ὁ Ἰουστινιανὸς μετέφερεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ἧτις μετέδωκε καὶ τὸ ὄνομά της εἰς τὸ χωρίον. Πάντα δὲ τ' ἄλλα, ἅτινα συσχετίζουσι τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μετὰ τῆς Ἐφέσου, καλύπτονται δυστυχῶς ὑπὸ τοῦ ζοφεροῦ πέπλου τοῦ δύοντος ἤδη ἀποστολικῷ αἰῶνος· ὅθεν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀκριβεῖς τινὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ διαρκείας τῶν ἐνταῦθα αὐτοῦ ἔργων. Ἐφθασε δὲ εἰς Ἐφεσον μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· διότι τότε ὁ Τιμόθεος ἦτο ὁ πρῶτος αὐτῆς ποιμενάρχης.

Ἐν τῷ διωγμῷ τοῦ Δομιτιανοῦ εἶτε ἔφυγεν, εἶτε ἐξωρίσθη εἰς Πάτμον. Ἀναβάντος τοῦ Νέρωνος εἰς τὸν θρόνον, λέγεται ὅτι ἐπικλήθη διὰ νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὰς

ἀναφανείσας αἱρέσεις. Ὡς δὲ μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος, ἐνταῦθα συνέγραψε τὸ Εὐαγγελίον του καὶ ἐπεβεβαίωσε τοὺς Εὐαγγελικὸς κανόνας. Πολλὰ συγκινητικὰ ἐπεισόδια διεσώθησαν ἀφορῶντα τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας. Τὰ διάφορα σήλαια ἅτινα βλέπομεν εἰς τοὺς περιεικμένους λόφους μᾶς ὑπενθυμίζουσι καὶ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν ἀγρίου τινὸς ἀρχιεπιστοῦ, τὸν ὁποῖον εἰς προγενεστέρας ἡμέρας εἶχε βαπτίσει.

Αὐτὸν ποτε συναντήσας εἰς τὰ ὄρη ὁ ἅγιος Ἰωάννης, λέγεται, ὅτι τοσοῦτον συνεκίνησε τὴν καρδίαν του διὰ τῶν καταπειστικῶν λόγων του, ὥστε εὐκόλως μετέτρεψε τὰς ἀγρίας ὄμμάς του ἀρχηγῷ τῆς ληστρικῆς συμμορίας εἰς μετάνοιαν καὶ σταθερὰν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὅτε δὲ ἐφθασεν εἰς βαθύτατον γῆρας καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον οὐδὲ νὰ περιπατήσῃ καὶ διδάξῃ, παράδοσις τις ἐπιβεβαίωσι ὅτι ἤγαγον αὐτὸν νὰ διέλθῃ τὰς ἡμέρας τοῦ γήρατος εἰς τὰ κελία τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεολόγου, τοῦ μετατραπέντος ἀκολούθως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ψευδοῦς προφήτου. Ἐνταῦθα δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνων καθ' ἑκάστην τὴν εἰς ταῦτα συνοψισθεῖσαν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. «Τέκνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.» Οὐδεμίαν παράδοσις διασώζεται ἀφηγουμένη περὶ τοῦ τάφου, ἐνθα τὰ ὀστά τοῦ ἁγίου κατετέθησαν· περὶ τὰ μεθόρια τῆς πόλεως ὑπάρχουσι πολλοὶ τάφοι, συσσωρευμένοι μάλιστα πλησίον τοῦ Γυμνασίου. Ἀναμφιβόλως οὗτοι ἀπετέλουσαν χριστιανικὸν τι νεκροταφεῖον ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐπ' αὐτῶν συμβόλων συνάγεται· μετὰ τῶν ὁποίων ὁ σταυρὸς μάλιστα καθοράται. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν μὲ βροῦν καὶ σταυρὸν, λέγουσιν ὅτι ἦτο τάφος τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, ἀλλ' οἱ τάφοι οὗτοι συγκατατάσσονται εἰς τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ἐκατονταστηρίδα, ἐποχὴν λοιπὸν πολὺ μεταγενεστέραν τῆς παρουσίας χρονολογίας.

Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος ἀφῆκε κατόπιν του διαρκέστερον μνημεῖον τοῦ τάφου ἢ τοῦ

ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ ἀνεγερθέντος ναοῦ, τοῦ μαθητᾶς, οὗς προσεῖλκυσε πρὸς ἑαυτὸν, Πολύκαρπον, Ἰγνάτιον καὶ Παπῖαν, οἵτινες ἐξηκολούθησαν ἐν τῇ ἐπομένῃ γενεᾷ διαφυλάττοντες τὸν καρπὸν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀσίας.

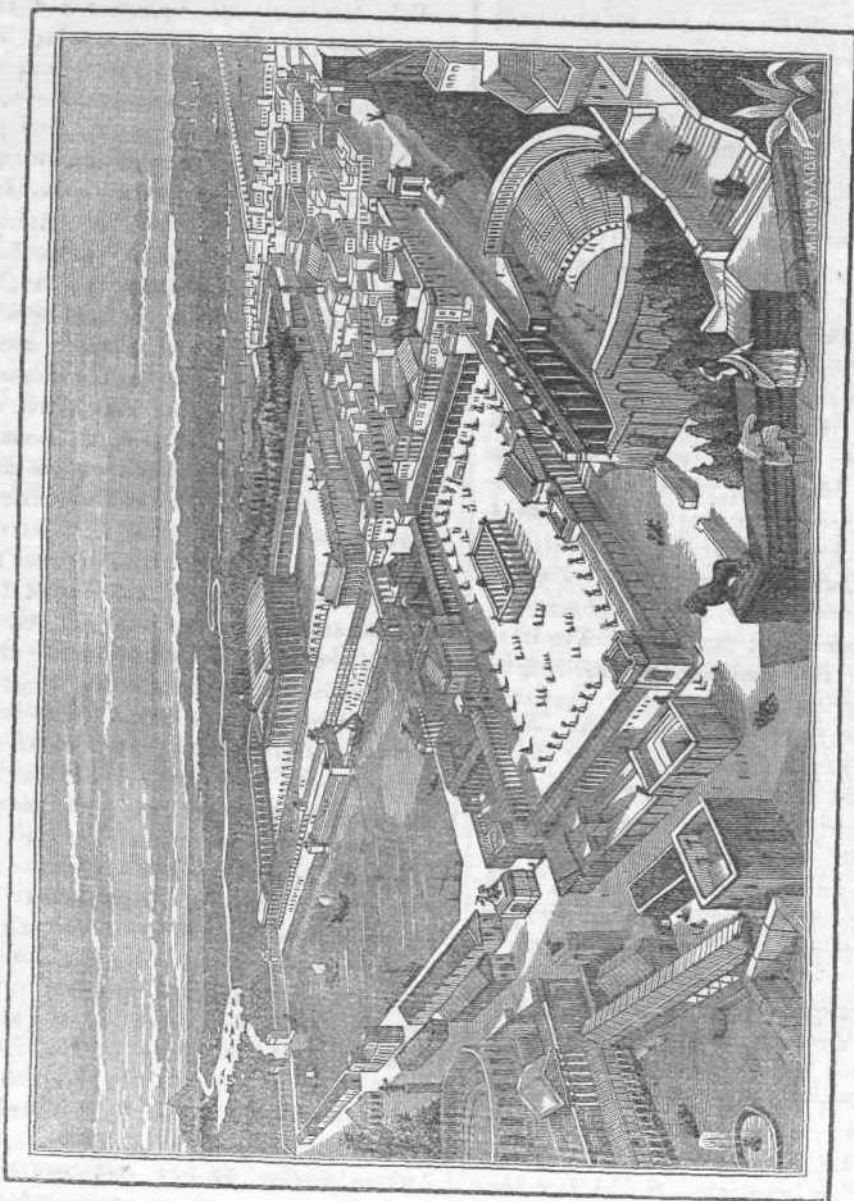
Αἱ ἀναμνήσεις δὲ αὐταὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐρέτου, ἤθελον εἶσθαι ἀτελεῖς, ἐάν δὲν ἠθέλομεν παρατείνειν αὐτὰς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τοῦ σωτηρίου ἔτους 431, ὅτε γενικὴ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας ἠθροίσθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Μαρίας, ἧς ἤδη ἡ τοποθεσία ἀπωλείσθη καὶ κατεδίκασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου. Ὑπερχαίρομεν διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ νίκην τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναγνώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀσέμνων ἐρίδων καὶ τῶν ἀγρίως καὶ μανιωδῶς ἐκτοξευθέντων ἀναθεμάτων, ἅτινα ἐχαρκτηρίσαν αὐτὴν, χωρὶς νὰ καταληφθῶμεν ὑπὸ αἰδοῦς καὶ λύπης. Χειρότεροι δὲ τούτων τῶν διαμφισθητήσεων ὑπῆρξαν αἱ ὀχλαγωγίαι καὶ αἱ σχεδὸν πραγματικαὶ παραβιάσεις τοῦ ἀνόμου καὶ συρφετώδους ὄχλου, ὅστις ὑποστηρίζας τὴν ὀρθόδοξον καὶ νικῶσαν μερίδα κάλλιστα βεβαίως ἐπραξεν· ὥφειλεν ὅμως εὐσχήμως καὶ εὐγενῶς νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ἡ ἱστορία πᾶσαν ἀσχημίαν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱεροῖς ὁσάκις γενομένην σκληραίνει. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου. Μετὰ σπουδῆς ἀπρεποῦς ὁ Κύριλλος καὶ οἱ ὁμόφρονες του ἠνέφξαν τὴν συνεδρίασιν, μὴ περιμένοντες τὴν ἄφιξιν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας Ἀεγάτων τοῦ Ἰωάννου τῆς Ἀντιοχείας καὶ λοιπῶν ἄλλων ἱεραρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅσους ἐν γένει ὑπώπτευον ὅτι θὰ βοηθήσωσι τὸν Νεστόριον. Εἰς μάτην ἠγωνίσαστο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεσιτεῖσῃ· τέλος πάντων διέλυσε τὴν οἰκουμενικὴν ταύτην ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον διὰ τῆς ἐντόνου ταύτης διαμαρτυρήσεως «Μάρτυς μου ὁ Κύριος ὅτι δὲν

εἶμαι ἐγὼ ὁ ποιητὴς τῆς συγχύσεως ταύτης. Ἡ θεία αὐτοῦ Πρόνοια θὰ ἀποκαλύψῃ βεβαίως καὶ τιμωρήσῃ τὸν ἔνοχον. Ἐπιστρέψατε εἰς τὰς ἐπαρχίας σας, εἴθε δὲ αἱ ἰδιαιτέρας ὑμῶν ἀρεταὶ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν καὶ τὸ σκάνδαλον τῆς ὑμετέρας συνεδριάσεως.»

Δύο δὲ τινὰ εἶναι ἀξιοσημεῖα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τρίτης Οἰκουμενικῆς συνόδου· πρῶτον, ὅτι αὕτη προσεκληθῆ καὶ διελύθη ὑπὸ τῆς τότε κοσμικῆς μόνον δυνάμεως· δεύτερον, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης δὲν ἐζήτησε πρωτοβουλίαν, ἀλλ' ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους μόνον· πρὶν ἢ δὲ οὗτοι ἀφιχθῶσιν ἡ ψήφοφορία εἶχεν ἤδη τελειώσει. Ἡ σύνοδος οὔτε θεῖον, *Celestine*, οὔτε ἄλλον τιὰ οὕτως ὀνομαζόμενον παρεδέξατο ὡς διάδοχον τοῦ ἁγίου Πέτρου. Εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις της οὐδὲν γήτιν ὠμολόγησεν ὡς ἀνωτάτην κεφαλὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' αὐτὸν μόνον τὸν Κύριον τοῦ παντός.

Ἄλλ' ὅσον δυσάρεστοι καὶ ἂν ἦσαν αἱ σκηναὶ αὐταὶ, αἵτινες ἐδυσφήμισαν τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, ὑπερτερήθησαν ὅμως κατὰ τὴν βίαν ὑπὸ τῶν σκηνῶν τῆς δευτέρας ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, τῆς γενομένης ἐν ἔτει σωτηρίῳ 449 M. X. Ἐνταῦθα προήδρευσε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας Διόσκουρος, τὴν δευτεροκαθεδρίαν εἶχεν ὁ Ῥωμαῖος Ἀεγάτος, ὅστις ἐκάθητο ὀλίγον κατωτέρω αὐτοῦ. Ἡ ὑπερισχύουσα μερὶς μὴ στεργομένη μόνον ἐπὶ τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀφορισμοῖς καὶ ἀναθέμασι προσεκάλεσε καὶ ὠπλισμένην φρουράν. Ὁ ἀτυχῆς Φλαβιανὸς, ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου, τοσοῦτον κτηνωδῶς ἐδάρη ὑπὸ τῶν μισοφόρων τούτων, ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ τῶν πληγῶν ἐτελεύτησε. Πρεπόντως λοιπὸν ἢ δευτέρα αὕτη ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος ἐγένετο ἔκτοτε γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Latrocinium*», τοῦτέστι ληστρικὴν συνέλευσιν, μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο τὴν ἐστιγμάτισε Λέων ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης. Μετὰ τὴν λυπηρὰν ταύτην σκηνὴν, ἡ ἱστορία τῆς Ἐφέσου καταπαύει πλέον.

Η ΕΦΕΣΟΣ ΑΝΑΚΑΙΝΩΣΕΙΣ.

Ἡ κτηνώδης αὐτὴ ὑπερτέρησις τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἀνημμένην τὴν λυχνίαν. Τὸ φῶς ἤρξατο ὑποτρέμων, θαμβούμενον καὶ οἰοεὶ πλανώμενον, ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ αἰθάλῃ κατέστη ἀμυδρότατον, καὶ ἐπὶ τέλους ἐντὺς ὀλίγου ἐσβέσθη. Αἱ λαμπηδόνες τῆς μεγάλης πόλεως ἠμαυρώθησαν καὶ ἐξέλιπον. Ἡ δὲ πόλις ἤρξατο ταχέως καταπίπτουσα, διότι ἐκτεθειμένη εἰς ἀπάσας τὰς φρικαλεότητας τῶν ἀκαταπαύστων πολέμων καὶ εἰσβολῶν τοῦ Λατινικοῦ κράτους, ἐπὶ τέλους ἐξ ὀλοκλήρου κατεστράφη ἀλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατηγῶν τοῦ Σαρουχάν καὶ Ἀλδὶν ἐν ἔτει 1312 Μ. Χ. Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, κατεδαφίσθη, καθὼς καὶ ὁ τῆς Ἀρτέμιδος.

Διὰ τῆς παριστανομένης εἰκόνας προτιθέμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν Ἐφεσον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὅτε εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἐφθασεν. Ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἀνεκτίσθη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πρώτου ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου πυρποληθέντος τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη, 335 Π. Χ. Ἡ ἀποψὶς αὐτὴ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Ὄρους Πείου, τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν βλέποντος. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς πράξεις μέγα θέατρον. Ὅλιγον κατωτέρω αὐτοῦ κεῖται τὸ μέγα *Forum* ἢ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως, περικυκλουμένη ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στηλῶν καὶ συνεχιζομένη ἀκολουθῶς πρὸς τὸν λιμένα διὰ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ μεγάλου Γυμνασίου, τὰ θεμέλια τὰ ὁποῖα ἔτι διασώζονται. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀγορᾶς ὑπῆρχε τεχνιτὴ λίμνη παρομοίως περικυκλουμένη ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στυλῶν καὶ ἀγαλμάτων. Τάφαι δὲ καὶ Μουσουλεῖα ἐνδόξων ἀνδρῶν καθωρᾶίζον ἄλλα μέρη τοῦ δημοσίου τούτου συλλόγου.

Κατωτέρω τοῦ μεγάλου Γυμνασίου ὑπῆρχεν εὐρύς τῆς πόλεως τεχνητὸς λιμὴν ἢ λεκάνη πληρουμένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σελινοῦντος καὶ Καίστρου, τῶν ὁποίων τὰ

ὕδατα ἐχόνοντο εἰς τὸν ἱερὸν λιμένα Πάνορμον, μακρόθεν φαινόμενον.

Πρὸς δεξιὰν δὲ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως ἔκειτο ὁ μέγας ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. Προκυμαία μετὰ ἀναβαθμίδων ἔφερεν ἀπὸ τῶν ὑδάτων τούτων τοῦ λιμένος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ναοῦ, κεκοσμημένην μετὰ πολυαριθμῶν συμπλεγμάτων ἐξ ἀγαλμάτων. Περὶ τὸν ναὸν ἦτο τὸ περίστυλον, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀρτέμιδος. Μεταξὺ δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Ὄρους Πείου πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰκόνας καὶ ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ μεγάλου θεάτρου ὑπῆρχε στρογγύλον τι οἰκοδόμημα, τὸ Σεραπεῖον λεγόμενον. Ἡ χρῆσις δὲ τούτου πολλὰ πράγματα παρέσχεν εἰς τοὺς Ἀρχαιολόγους, εἰ καὶ ἡ λατρεία τοῦ Σεράπιδος καὶ τῆς Ὀσίδος ἦτο εἰσηγμένη παρὰ ταῖς Ἐφεσίοις, καθὼς καὶ τοῦ Διὸς, Ἀπόλλωνος, Ἡρακλείους καὶ ἄλλων πολλῶν θεοτήτων, εἰς λατρείαν τῶν ὁποίων καὶ ἱερὰ ἦσαν ἰδρυμένα. Ἀπὸ τῆς τοποθεσίας ταύτης δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν εἰς μέγαν ἀπόστασιν τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐλικασειδῶς κυλιόμενα βεῖθρα τοῦ Καίστρου. Ἡ πραγματικὴ θέσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος κατέστη τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀντιλογίας ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, διότι πολλοὶ ἔγραψαν περὶ αὐτῆς, καὶ ἅπαντες καθ' ὀλοκλήριον διεφώνουν. Ἡ θέσις δὲ τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀποψὶν ἐλήφθη ἐκ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ περιφήμου Γάλλου *Leon de Laborde*, οὗτις ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτὴ πανοραμικὴ ἀποψὶς ἢ ἀπὸ τοῦ ὄρους Κορροσσού γεναμένη εἰς τὸ μέγα καὶ ἀξιόλογον αὐτοῦ σύγγραμμα «*Voyage en Orient Paris 1835*» παρέχει ἐκάστῳ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κρίνῃ περὶ τῶν λειψάνων τῆς ἐνδοξοτάτης ποτὲ ταύτης πόλεως.

Δυσκολώτατον θὰ ἦτο νὰ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς περιφήμου πόλεως καὶ διὰ τῶν λαμπροτάτων περιγραφῶν, ἐὰν δὲν διεσώζοντο ἔχνητι νὰ τοῦ προτέρου αὐτῆς μεγαλείου θεμέλια εὐρυτάτων κτιρίων καταπεσόντων πρὸ

πολλού ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης αὐτῆς πεδιάδος.

Τὴν τοποθεσίαν τοῦ μεγάλου *Forum*, τὸν λιμένα τῆς πόλεως, τὰς λεωφόρους ὁδοὺς, τὰ ὑδραγωγεία, τὸν λιμένα Πάνορμον δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας περιγραφὰς ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου, Πausανίου, Πλινίου καὶ ἄλλων συγγραφέων. Τὸ μέγα θέατρον διασώζεται ὡς εὐγενὲς ναυάγιον πρὸς τούτοις τὰ εἰρηπια τοῦ γυμνασίου, σταδίου, ἵπποδρομίου καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν οὐκ ὀλίγον τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ ἐπισύρουσιν. Ἄλλ' ἐκ τοῦ μεγάλου ναυῦ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ θαύματός ποτε τοῦ κόσμου, οὐδὲν ἔχνοσ, οὐδὲν σημεῖον διαμένει.

Ὡς ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, εἶχεν ἑκτασιν 425 ποδῶν μήκος καὶ 220 πλάτους. Κατὰ τὸν Φίλωναν ἀνήρχετο τις εἰς τὸν ναὸν διὰ δέκα βαθμίδων, ἀλλ' ἐπειδὴ συνήθως οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνυψοῦντο ἀπὸ τοῦ ἐδάφους κατὰ τρεῖς μόνον βαθμίδας, αἱ μένουσαι ἐπὶ τὰς δυνάτων νὰ ὑποτεθῶσιν ὅτι ἀνήκον εἰς τὸν περίβολον ἐφ' οὗ μεγαλοπρεπῶς ἵστατο ὁ ναός. (Καὶ σήμερον ἐπεκράτησε συνήθεια παρ' ἡμῖν νὰ κτίζωμεν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἐν τῷ εὐθέτῳ καὶ ἐκτεταμένῳ περιβόλῳ, ἐν ὅσῳτε μάλιστα καταρτίων ἀπὸ διαφόρων δένδρων καὶ φυτῶν. Εὐτυχῶς ἡ φιλοκαλία τοῦ Ἑλλήνος δὲν ἀπωλέσθη. Ὁ περίβολος τοῦ ἐν Κιρκαγατσίῳ ἀποτερωθέντος ναοῦ (1874) τῆς Κοιμήσεως εἶναι θαυμασίας καλλονῆς, εἰ καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη εἰς δεινὰς ἡμέρας). Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς ῥυθμὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἦτο Ἴωνικός, δέκα στήλαι κατὰ πρόσωπον καὶ δέκα ἐννέα πλαγίως· περὶ τὸν περίβολον ἦν περίστυλον συνιστάμενον ἐξ ἑκατὸν εἰκοσι κίωνων σχηματιζόντων εἰδὸς τι στοᾶς ἐν ᾗ ἀπετίθεντο τὰ πολυτελέστατα εἶδη τῆς τέχνης τῆς τε ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι τῆς πόλεως θησαυροί. Πλησίον τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀρτέμιδος ὑπῆρχε καὶ μικρότερος τις ναὸς ἀναθεθεὶμένος εἰς τὴν λατρείαν τῆς

Θεᾶ· Ἐκάτης (ἰδὲ Ἀχιλλεὺς Τάτιος VIII).

Τοσοῦτος δὲ ἦτο ὁ σεβασμὸς, ὅν ἀπέδιδον πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον ναὸν ἀμφότεραι αἱ ἡπειροὶ Ἑλλάς καὶ Ἀσία, ὥστε, ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐπερχόμενος κατὰ τῆς Ἑλλάδος κατέστρεψε πάντα τ' ἄλλα οἰκοδομήματα τῆς πόλεως, τοῦ ναοῦ μόνον ἐφείσθη.

Ἐπὶ μίαν καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδα ἡ πόλις ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἦταν Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου ἐπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Δεινῶς ἔπαθεν ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Τιβερίου καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' ἔτι μεγαλοπρεπεστέρα ἀνηγέρθη. Ἀντέστη εἰς πολλὰς προσβολὰς διαφόρων ἐπιδρομῶν, ἡ δὲ πτώσις αὐτῆς ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ὅτε οὗτος ἀπέστειλε τὰς πόλεις τοῦ ναοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ τελικὴ δὲ αὐτῆς καταστροφὴ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιανοῦ 262 Μ. Χ.

Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.

ὑπὸ *Εὐαγγέλου Χαραλαμπίδου*.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΜΑΤΑΙΟΦΡΟΣΥΝΑΙ.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΣΗΜΩΝ.

Ἡ χρυσὴ ἄλυσις τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἀνήρτησεν εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Ἰωσήφ εἶναι τὸ πρῶτον παράσημον τὸ ὁποῖον εὐκρινῶς μᾶς ἀναφέρει ἡ ἱστορία· ἀλλὰ διὰ τὸν γινώσκοντα τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, τὰ σημεῖα προσωπικῆς διακρίσεως ἦσαν ἐν χρήσει καὶ πρὶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φαραῶ.

Παραδεχθέντες τὴν ἀρχὴν ταύτην, δὲν

θέλομεν ζητήσαι ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τὰ πρῶτότυπα ἔχνη τοῦ θεσμοῦ καθιδρύσεως ἧτις ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀρθροῦ τούτου. Δὲν θέλομεν ὁμιλεῖν περὶ τῶν στεμμάτων ἢ τῶν διαδημάτων ἐκ δάφνης, δρυὸς ἢ μύρτου, δι' ὧν ἐρέφοντο οἱ ἀρχαῖοι· θέλομεν παραλείπει ὡσαύτως τὰς τιμῆτικὰς ζῖφην, τὰ κινεζικὰ κουμβία, τὰς ἀποκοπείσας κόμας καὶ τὰ ἐξ ὀνύχων τῆς ἀρκτου περιδέραια, δι' ὧν γολίζονται οἱ Ἰνδοί. Οἱ διάφοροι τύποι τῆς ἀνθρωπίνης ματαιοφροσύνης δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως τόσον ποθητὰ εἰς τοὺς φέροντας αὐτὰ, ὅσον εἶναι οἱ ἀστέρες καὶ αἱ περισκελίδες εἰς τοὺς νέους Ἑυρωπαίους· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι τρόπον τινὰ τοπικὰ συμβεβηκότα, δὲν συνδέονται μετὰ τοῦ μεγάλου συστήματος τῶν διεθνῶν ματαιοφροσυνῶν ἀ· περιεγράψαμεν ἐν προηγούμενῳ τινὶ φυλλαδίῳ.

Ἡ σημερινὴ σημασία τῆς λέξεως παράσημον περιορίζεται, ὡς ἕκαστος γινώσκει, εἰς τὰς ταινίας, σταυροὺς καὶ ἀριστεία· ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐννοία κατήντησε τοσοῦτον περιορισμένη, ἐὰν οἱ διάφοροι διακριτικοὶ στολισμοὶ τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι φέρουσιν ὡς ἐμβλήματα προσωπικῆς ἀνδρίας ἢ εὐνοίας μονάρχου ἀντικατεστάθησαν σήμερον ὑπὸ μικροῦ ἀριθμοῦ σημείων, ἢ χρῆσις τῶν σημείων τούτων δὲν ἠλαττώθη, ἀπεναντίας ἀπέκτησεν εἰς τὰ νεώτερα ἤθη μεγάλην σημασίαν. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἀντὶ νὰ μείνωσιν ὁ κλῆρος μικροῦ ἀριθμοῦ προνομιοῦχων, τὰ παράσημα ἔγιναν προσιτὰ τοῖς πᾶσι καὶ ὅτι ἡ ἄμιλλα, ἣν διεγείρουσιν, ἠύξησεν, ἀναλόγως τῆς εὐκολίας ἧτις ὑπάρχει ὅπως τὰ ἀπολαύσῃ τις. Ἐκτὸς τούτου, δέον νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι ἐφ' ἧς στιγμῆς καθιερώθη ἡ συνήθεια ν' ἀποδίδῃ τις τὴν ἀμοιβὴν ταύτην εἰς τὴν ἀξίαν, τὸ ποσὸν τῶν ἀμοιβῶν ἠύξησεν ἐπίσης καθότι ἐπληθύνθησαν σήμερον εἰς ὅλας τὰς σφαιράς. Στρατιωτικὴ τέχνη, ἠθικαὶ ἀρεταί, φιλολογία, ἐπιστήμη, ὠραῖαι τέχναι, βιομηχανία προσφέρουσιν ἀμιλλαν ἄνευ προηγουμένων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. Ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀπῆται ἀναμφιβόλως ἀνάλογον αὐξήσει ἀμοιβῆς. Ταῦτα πάντα ἐν ἀρχῇ δὲν εἶναι ἴσως λίαν ἀξιόπαινα, ἡμεῖς ὅμως ἀναφέρομεν ἐνταῦθα γεγονότα πασίγνωστα. Ὅτι ἦτο βεβαίως ὠραιότερον νὰ βλέπῃ τις λαὸν ἐξασκούμενον ἀμισθὶ τὴν ἀρετὴν καὶ πρᾶξοντα ὅτι ἡ ἀρετὴ φέρει μετ' ἑαυτῆς τὴν ἀμοιβὴν καὶ ὅτι ἡ προσφορὰ ἀμοιβῆς τινος διὰ τὴν καλὴν διαγωγὴν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ὑβρις. Πλὴν τὰ πράγματα ἔλαβον σήμερον ἄλλαν φάσιν. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐκτελοῦσι τὸ καθῆκόν των διότι εὐρίσκουσι ὠφέλειάν τιναν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἐπιθυμία τῶν διακριτικῶν ἀμοιβῶν κατήντησε κέντρον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καλοῦ, ὅτι ἦτο τῷ ὄντι ἀνεπίσημα νὰ τὰς ἀφαιρῆσιν τις. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς χώρας, καὶ μολονότι ἡ μανία τῶν παράσημων ἦτο ἐν χρήσει μόνον εἰς τινὰ κράτη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, σήμερον ἐκτείνεται καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἡ δὲ Ἀγγλία ἔκαμε τὸ πρῶτον βῆμα ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, καθιερώσασα τὸ παράσημον τοῦ Λουτροῦ διὰ τοὺς πολιτικούς ἀνδρας.

Τὸ σύνολον τοῦτο τῶν παράσημων εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀμετατρέπτου βεβαιότητος μετ' ἧς τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ σπεύδει πρὸς τὴν ματαιότητα. Ἡ ἱστορία αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι ὅσον εὐγενὴς καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ αὐτῶν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως ν' ἀποφύγῃσι τὸ ἀναπόφευκτον τοῦτο ἐξαγόμενον. Καθιδρυθέντα μὲ σκοπὸν ἱερὸν, φιλανθρωπικὸν ἢ πολεμικὸν τὰ τάγματα τῶν ἵπποτων ἔληξαν τέλος εἰς τεμάχιον ταινίας. Ὅσον ἀμέριμοι καὶ ἂν ἦναι οἱ νεώτεροι ἱππῶται διὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτῶν καταγωγὴν εἶναι ἐπάναγκες νὰ ἐξετάσωμεν τὴν πηγὴν ὅπως ἐνοήσωμεν τὴν μεταβολὴν καὶ ἴδωμεν πῶς τοιαύτη ἀρχὴ ἔλαβε καὶ τοιοῦτο τέλος. Ἡ παλινδρομικὴ αὕτη ἀναθεώρησις θέλει μᾶς δείξει ὅτι τὰ ἵπποτικά τάγματα παρούσασαν τρεῖς συνεχεῖς φάσεις, τὰς φρατρίας αἵτινες ἦσαν συγχρόνως μοναστι-

καὶ καὶ στρατιωτικαί, τὰ μεγάλα ἀριστοκρατικὰ τάγματα, προσιτὰ εἰς ὀλίγους μόνον, τέλος τὸ σημερινὸν σύστημα τῶν ἀνταμειπτικῶν παρασῆμων. Τὰ δύο τελευταῖα κάπως συγγέονται ἀναμεταξύ των, ἐνῶ τὸ πρῶτον σχηματίζει ἰδιαίτερον περιόδον, ἡ μελέτη τῆς ὁποίας παρέχει τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον.

Ἐπάρχουσι σπουδαῖοι χρονογράφοι ἰσχυρίζομενοι ὅτι τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Τάφου εἶναι τὸ πρῶτον ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου, ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων τὸ ἔτος 69. Ἄλλοι στηριζόμενοι, ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἀναφέρουσιν αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἀρνοῦνται τὴν ἰδρυθῆναι ταύτην καὶ διατείνονται ὅτι ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τῆς ἱερᾶς καθιδρύσεως τῶν ἵπποτῶν ὑπῆρξεν Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας, ἰδρύσας τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τὸ 370. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι περιγράφουσι μάλιστα τὴν στολὴν τῶν ἵπποτῶν, ἣτις ἦτο μαύρη μὲ σταυρὸν κυανοῦν περιβεβλημένον διὰ χρώματος ἐρυθροῦ ἢ σημαία αὐτῶν ἦτο κεκοσμημένη διὰ λέοντος φέροντος τὸν σταυρὸν ἐν τῷ δεξιῷ αὐτοῦ ποδί. Τρίτη τις σχολὴ ἀποκρούει τὸν αἰθιοπικὸν τοῦτον μῦθον καὶ ἀποδίδει εἰς τὸν Κλόβιν τὴν ἰδρυθῆναι τοῦ πρώτου ὕλων τῶν ταγμάτων, δηλαδὴ τῆς ἀγίας Δηκίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως αὐτοῦ. Ἀκολουθῶς ἔρχονται τὰ συναξάρια τῶν ἵπποτῶν τῆς κυκλικῆς τραπέζης καὶ τὰ ἰδρυθέντα τάγματα ὑπὸ Καρόλου Μαρτέλου καὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὑπὸ Γαρσία τῆς Ναβάρρης καὶ ὑπὸ ἐξ ἄλλων ἵπποτῶν. Ἡ ἱστορία ἀπορρίπτει ὅλα τὰ διηγήματα ταῦτα ὡς μυθώδη καὶ ἀποφαίνεται ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ τάγματα τῶν ἵπποτῶν δὲν ὑπῆρξαν πρὶν τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ μυθιστορία τοῦ λευκοῦ ἐκείνου σταυροῦ ὅστις ὑπῆρξε τὸ ἔμβλημα τῶν Μοναχῶν Νοσοκόμων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλῆμ, ἀλλόκοτον μίγμα θριάμβων καὶ καταστροφῶν, πλούτου καὶ ἐνδείας, δόξης, καὶ πένθους,

τὸ ὁποῖον μετὰ ἐκτῶ αἰώνων μάχης καὶ περιπετειᾶς, ἐτελείωσε διὰ ταινίας ἐξ αὐγαυοῦ μαύρου χρώματος.

Τὸ ἔτος 1048, ἐνῶ διετέλει καλῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης Ἰβν Μοντασὲρ Βιλλάχ, πλοῦσιότινες ἔμποροι τῆς Ἀμάλης ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ καθιδρῦσασιν ἄσυλόν τι διὰ τοὺς λατίνους προσκυνητὰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τοὺς ἱεροὺς τόπους. Οἱ ἄξιοι οὗτοι χριστιανοὶ ἐκτίσαν δι' ἐξόδων τῶν δύο νοσοκομεία ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ παρέδωκαν αὐτὰ εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, οἵτινες ἀφιερῶθησαν εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν πτωχῶν. Χάρις εἰς τὸν ζῆλον τῶν καλῶν τούτων κληρικῶν, ἡ κληροδοσία αὕτη ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ μετὰ πενήτηκοντα ἔτη προήγετο πληρέστατα, ὅτε οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλῆμ τὸ 1099. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πλοῦσι δῶρα ἐπεσωρεύθησαν ταχέως ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καθιδρύσεως. Ὁ Γοδεφρίδος τοῦ Βουλῶν ἐδώρησεν εἰς τὸ τάγμα τὴν κυριότητα τοῦ *Montboise* εἰς Βραβάντην. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι δωρηταὶ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν οἱ μοναχοὶ Νοσοκόμοι ἔγειναν κύριοι πολλῶν κτημάτων καθ' ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Πολλοὶ ἐκ τῶν γεναιότερων σταυροφόρων δελεασθέντες ὑπὸ τοῦ σκοποῦ τῆς εὐγενεοῦς ταύτης καθιδρύσεως κατετάχθησαν μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος. Πέτρος ὁ Γεράρδος, ὅστις ὠνομάσθη πρωτοστάτης τοῦ τάγματος, γενόμενος κύριος μεγάλης περιουσίας, ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ τὴν κοινότητα ταύτην τακτικὸν τάγμα ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν τινῶν κανόνων. Ὡς ἀρχηγὸς τῶν νέων αὐτοῦ μοναχῶν ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων μαῦρον ῥάσον μετὰ λευκοῦ σταυροῦ ἐξ ἐκτῶ αἰχμῶν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ στήθους. Τὸ 1113 ὁ πάπας Πασχάλης Β' ἐπεκύρωσε δι' ἐδικῆς βούλας τὴν καθιδρυθῆναι τοῦ τάγματος τούτου. Μετὰ

δὲ τὴν θάνατον Πέτρου τοῦ Γεράρδου διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ῥαϋμόνδος δὲ Ῥουί, δελφίνιος ἱππότης, ὅστις πληρωθεὶς βαρέως εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλῆμ καὶ νοσηλευθεὶς ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἀπεφάσισε χάριν εὐγνωμοσύνης νὰ καταταχθῆ εἰς τὴν ἀδελφότητα. Ὁ Ῥαϋμόνδος οὗτος λίαν περιπαθῶς διακείμενος πρὸς τὰ πολεμικὰ, κατέπεισε τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ὅπως λάβωσι τὰ ὅπλα ὑπὲρ τοῦ κοινῆ ἀγῶνος. Ἐπομένως, ἐκτὸς τῆς ὑποταγῆς, τῆς ἐνδείας καὶ τῆς σφροσύνης, προσετέθη εἰς τὴν κανονισμὸν τῶν Μοναχῶν Νοσοκόμων ἡ ὑπεράσπισις τῆς πίστεως διὰ τῶν ὅπλων. Τοιοῦτοι στρατιῶται, πλήρεις πίστεως καὶ ἀνδρίας, ἀπιδείχθησαν λίαν ὠφέλιμοι καὶ ὁ Βαλδουῖνος ἐδέχθη ἀσμένως τὴν συνδρομὴν τῶν ὅπλων τῶν. Ὁ Πάπας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς νέον πολίτευμα καὶ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη σύστασις τῶν ἵπποτικῶν ταγμάτων.

Ὁ ἀββᾶς Βερτιῶ ἀναφέρει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρείου Ῥαϋμόνδου, οἱ ἱππῶται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὤφειλον νὰ ὑποστῶσι σκληρὰς δοκιμασίας. Ἡ ἀνδρεία αὐτῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παράδοσιν τῆς Ἱερουσαλῆμ. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ταύτης ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου, οἱ ἱππῶται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐγκαταλείψαντες διὰ παντὸς τὸ νοσοκομεῖον, ἀπεσύρθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς Μαργὰ, ἀκολουθῶς εἰς Πτολεμαῖδα τὸ 1191. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισαν αἱ φιλονεικίαι αὐτῶν μετὰ τῶν Ναϊτῶν. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐσυστήθη τὸ 1118 πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν εἰς τὴν ἁγίαν γῆν ἀπερχομένων προσκυνητῶν κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Οἱ ἱππῶται τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, μολοντί πλουσιώτατοι, μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ ταῖς 19,000 μοναῖς τὰς ὁποίας τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατεῖχε τότε ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ δύο κοινότητες ἦλθον τότε εἰς διαπληκτισμὸν, καὶ ἀφοῦ ὁ Πάπας κατεδίκασεν ἀμφοτέρας, τὰ μέλη αὐτῶν ἐπυρσάν ν' ἀλληλοσφάζωνται. Τῆς συγκρούσεως ταύτης κατευνασθείσης ἠγέρθη ἐτέ-

ρα μετὰ τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, ἰδρυθέντος τὸ 1190. Ἐντοσοῦτω ὁ πόλεμος μετὰ τῶν ἀπίστων δὲν εἶχε παύσει. Τὸ 1242 οἱ Κορασμίνοι, ἐλθόντες ἐκ τῶν πεδιάδων τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἐνίκησαν τὸν χριστιανικὸν στρατὸν πλησίον τῆς Γάζης. Ἐκ τῆς τρομερᾶς ταύτης καταστροφῆς ἐπέζησαν μόνον δεκαεὶ νοσοκόμοι οἵτινες προσέφυγον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Πτολεμαίδος. Εἰς ἱστορικὸς Ἀγγλος, ὁ ταγματάρχης Πέρτιρ, περιγράφει οὕτω τὴν εἰσβολὴν τοῦ βαρβάρου τούτου ἔθνους. «Οἱ Κορασμίνοι ἐπλημύρθησαν τὴν ἐπαρχίαν ὡς θάλασσα ἀκρίδων, καταστρέφοντες πᾶν τὸ προστυχόν, μὴ ἀφίνοντες ὅπισθεν αὐτῶν εἰμὴ ἐρείπια καὶ σφαγὰς. Ἡ εἰσβολὴ αὐτῶν ὁμοιάζει τὴν διάβασιν τοῦ ἐξολοθρευτοῦ ἀγγέλου.»

Τὰ πράγματα εἶχον οὕτω μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐβδόμης σταυροφορίας. Οἱ μοναχοὶ νοσοκόμοι καὶ οἱ Ναῖται ἐπωφελήθησαν τότε τῆς ἀναγκῆς ἣτις συνωμολογήθη μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ὅπως ἀνανεώσωσι τὰς φιλονεικίας αὐτῶν. Μετὰ τινὰ ἀψιμαχίας συνεκροτήθη μεγάλη μάχη τὸ 1259 μετὰ τῶν δύο ταγμάτων. Ὁ λευκὸς Σταυρὸς τοσοῦτον ὑπερίσχυσε τοῦ ἐρυθροῦ, ὥστε μόλις ἔμεινεν εἰς Ναῖτης ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν εἶδησιν τῆς σφαγῆς ταύτης. Τὸ 1287 ἤρχισεν ἡ τελευταία μάχη τὴν ὁποίαν τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐμελλε νὰ συνάψῃ ἐν Παλαιστίνῃ. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν ἄλλεπαλλήλως ὅλας τὰς ὀχυρὰς θέσεις ἃς κατεῖχον οἱ χριστιανοὶ καὶ τέλος ἐπολιορκήσαν τὴν Πτολεμαῖδα, τελευταῖον προὔργιον τῶν χριστιανικῶν ταγμάτων. Ἡ Πτολεμαῖς φαίνεται ὅτι ἦτο προωρισμένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην νὰ ὑποστῇ τὴν θείαν ἐκδίκησιν ἕνεκεν τῆς κακίας τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἡ πολυτέλεια εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε εἶχον ὕλινα παράθυρα εἰς τὰς οἰκίας των. Αἱ γυναῖκες ἦσαν γνωσταὶ διὰ τὴν κουφότητα τῶν ἡθῶν αὐτῶν ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ κακὴ φήμη τῆς πόλεως ἐπρομήνυεν ὅτι ἡ ὥρα τῆς τιμωρίας

είχε φθάσει. Ἡ ὑπεράσπις ὑπῆρξε διεξοδική καὶ πεισματώδης, τέλος τὴν 18 Μαΐου 1491, ἀφ' οὗ 60,000 ἄνδρες ἀπολέσθησαν, οἱ ἄπιστοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν κατασφάζοντες γυναῖκας καὶ παιδιά. Μόλις ὁ Ἰωάννης δὲ Βιλλιέρ, ὁ εἰκοστὸς πρῶτος μαῖστωρ τοῦ τάγματος, ἦδη νῆθη νὰ φύγῃ εἰς Κύπρον μετὰ μικροῦ ἀριθμοῦ ἵπποτων. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ὁ Ἑρρίκος Λουζινιάνος βασιλεὺς τῆς Κύπρου, εἰδέθη τὰ λείψανα τοῦ τάγματος μετὰ φιλικῆς περιποιήσεως παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς ὡς διαμονὴν τὴν Λεμεσό.

Οἱ μοναχοὶ Νοσοκόμοι ἤρχισαν πάραυτα νὰ ἐπανορθώσωσι τὰς δυστυχίας των. Κύριος αὐτῶν σκοπὸς ἦτο νὰ σχηματίσωσι στόλον δι' οὗ ἤθελον δυνηθῆ νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν διὰ θαλάσσης. Τῷ ὄντι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἐκυρίευσαν πολλὰ ἐχθρικά πλοῖα καὶ ἀπέκτησαν ἰκανὴν περιουσίαν.

Ἐντούτοις ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς νέας ταύτης εὐτυχίας, ἡ πειθαρχία τῆς τάξεως δὲν ἐβράδυνε νὰ χαλαρωθῆ τὰ ἦθη τῶν ἵπποτων κατήνησαν λίαν διεφθαρμένα, αἱ δὲ μᾶλλον ἐλλειναὶ ἱστορίαι ἐκυκλοφοροῦν ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ πράξεων αὐτῶν. Τὸ τάγμα ἤρχισεν ἐν μέρει νὰ περιορίζῃ τὴν ἀκολασίαν ταύτην, ὡς ἐκ τούτου οὐδεὶς ἵππότης ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἵππων, τὰ δὲ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ κοσμήματα ἀπηγορεύθησαν ὀλοτελῶς. Οἱ δανειζόμενοι ὑπέκειντο εἰς τὰς αὐστηροτέρας ποινάς. Πλὴν ὅλα τὰ διατάγματα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ ἄξιοι πολεμιστὰι δὲν ἐσέβοντο ποσῶς τὰ ταξίματα ἐνδείας, σωφροσύνης καὶ ὑπακοῆς ἅτινα εἶχον κάμει Ἄντι τούτων ἐξετέλου Ὀρησκευτικῶς τὴν ὑπόσχεσιν νὰ πολεμοῦν τοὺς ἄπιστους ἀποκτήσαντες σχεδὸν τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Μεσογείου. Ἀπεπειράθησαν μάλιστα νὰ εἰσβάλουν τὸ 1303 εἰς Παλαιστίνην, ἀλλ' ἀπεκρούθησαν. Ἐστρεψάν τότε τοὺς ὀρθαλ-

μοὺς των πρὸς τὴν Ρόδον ἦτις, καίτοι ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, κατεῖχε τοπικὴν κυβέρνησιν σύμμαχον τῶν Σαρακηνῶν. Ἡ τελευταία αὐτῆς αἰτία ἦτον ἰκανὴ ὅπως δικαιοῦσῃ τὴν κατάκτησιν νήσου τοσοῦτον καλῶς τοποθετημένης ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν ἐργασιῶν ἐναντίον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ὁποίας οἱ Νοσοκόμοι ἐπεθύμουν τὴν κατάκτησιν ὅπως στήσωσιν ἐνταῦθα τὴν ἔδραν των. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν τὴν κατάκτησιν ταύτην καὶ μετὰ πολλὰς ἀγόνους προσπάθειας, ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῆς Ρόδου τὴν 13 Ἀπριλίου 1309. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ ἵππῶται εἰσέδυσαν εἰς τὰ τεῖχη μετρησιμένοι ὡς πρόβατα καὶ ὅτι ἀφ' οὗ ἄπαξ εἰσῆλθον ἔτριψαν τὰ δέρματά των καὶ ἤνοιξαν τὰς θύρας εἰς τοὺς ἀδελφούς των.

Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν Νοσοκόμων ἤκμαζεν οἱ ἐφάμιλλοι αὐτῶν Ναῖται κακολογούμενοι καὶ καταδικασμένοι ἐξαλείφοντο βαθμηδὸν ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου. Οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης προσενέμοντο τὰ λάφυρά των ἐκ τῶν ὁποίων τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔλαβε τὸ μέρος του. Ἡ αὐξήσις αὐτῆς τῶν φόρων ἐχρησίμευσεν ὅπως ἐπανορθώσωσι τὰ ὀχυρώματα τῆς Ρόδου, πλὴν ὅμως τελειώσωσιν αὐτὰ, οἱ ἵππῶται προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἴτινες δὲν ἤθελον νὰ λάθωσι ρίζας ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν διαμονῇ. Αἱ προσπάθειαι τῶν Τούρκων ἐναυάγησαν. Τότε ἤρχισεν νέα περίοδος ἡσυχίας διαρκούσης τῆς ὁποίας ἡ θαλάσσιος ἰσχύς τῶν κατακτητῶν τῆς Ρόδου κῆρξεν ἀπ' ἑτοῦς εἰς ἑτοῦς καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἐμπορικὴ εὐδαιμονία τῆς πόλεως των. Τοσαύτη δόξα καὶ πλοῦτος δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν. Οἱ υἱοὶ τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Εὐρώπης ἐφιλοτιμοῦντο νὰ φέρωσι τὸν λευκὸν Σταυρὸν, καὶ τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἵπποτων τῆς Ρόδου, ἰδρυθὲν τὸ 1312, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἐπιρροήν.

Ὁ ἔνδοξος μαῖστωρ Ἡλίας δὲ Βιλιέβ διαίρεσας τὸ τάγμα εἰς πέντε γλώσσας, τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἀραγωνικὴν, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν, ἔκτισε νέα νοσοκομεῖα, ὄπλισε πολλὰς τριήρεις, καὶ διὰ τῆς ἀξίας αὐτοῦ διευθύνσεως κῆρξεν ἐπαισθητῶς τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐνδόξου ἀδελφότητος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βιλιέβ ἤκμασεν, ὁ Θεοδόσιος δὲ Γοζὴν ἦστις ἐφόνευσεν τὸν περίφημον δράκοντα τῆς Ρόδου, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐγύμνασε τὸν ἵππον του καὶ τοὺς κύνας του, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, ἐπὶ ξυλίνου τινὸς δράκοντος, ἐνεκεν τούτου ἔλαβε καὶ τὴν προσωνομίαν τοῦ «*extincto draconis*» Ἐκλεχθεὶς πρωτοστάτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βιλιέβ, ὁ Γοζὴν ἐπολέμησε γενναίως ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Ἡ πτώσις τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἔσχε λυπηρὰς συνεπείας διὰ τὰ τάγμα. Γενόμενος κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 ὁ Μωάμεθ Β' ἔστρεψε τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὄπλα ἐναντίον τῆς Ρόδου τὸ 1480. Ὁ Πέτρος δ' Ὁβουτῶν 38 πρωτοστάτης ἀντέστη γενναίως εἰς τὰς προσβολὰς αὐτοῦ. Μετὰ δὲ πολιορκίαν ὀγδοήκοντα ἐννέα ἡμερῶν κατέστρεψεν ὀλοτελῶς τὸν τουρκικὸν στρατὸν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐπιτυχία τῶν ἵπποτων τῆς Ρόδου. Τὸ 1522 ὁ Σουλταῖμνος διέβουθεν ἐναντίον αὐτῶν τρομερὰν ἐκτρατείαν. Αἱ ἥρωικαὶ προσπάθειαι τοῦ *Williers de l' Isle-Adam*, ἐνὸς τῶν μεγαλητέρων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς του, δὲν συνετέλεσαν εἰμὴ νὰ ἐπικτείνωσι τὸν ἀγῶνα. Μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν εἰς μηνῶν ἡναγκάσθη νὰ παραδοθῆ, οἱ δὲ ἵππῶται μετοίκησαν πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Διατρέξαντες ἐπὶ ὀκτώ εἴτη τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπήλαυσαν παρὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' τὴν κατοχὴν τῆς νήσου Μελίτης. Ἀφ' οὗ ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οἱ ἵππῶται ἤρχισαν νὰ ἐγείρωσι φρούρια, τὰ δὲ πλοῖα αὐτῶν ἀνεφάνησαν εἰς τὰς θαλάσσας ὅπως καταδιώξωσι τοὺς πειρατὰς τῆς Βαρβαρίας.

Τοιαύτη ἀπροσδόκητος ἐξέγερσις διήγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλταῖμνου. Ἐνόμισεν ὅτι εἶχε καταστρέψει τὸ τάγμα ἐξώθησας αὐτὸ ἐκ τῆς Ρόδου. Ἐντούτοις ἐδίσταζε νὰ πολιορκήσῃ τὴν Μελίτην καὶ ἴσως ἤθελε παραιτηθῆ τοῦ σχεδίου τούτου, ἐὰν οἱ νέοι κύριοι τῆς νήσου δὲν διενεοῦντο νὰ κυριεύσωσι τριήρη φορτωμένην πολύτιμα ἐμπορεύματα διὰ τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου του.

Εἰς τὴν εἰδησιν ταύτην, λέγει ὁ ὑποκόμης Βιλιέβ Βαργεμὸντ εἰς τὰ *μνημεῖα* αὐτοῦ τῶν *μεγάλων πρωτοστατῶν* τῆς *Ἰερουσαλήμ*, τὸ πᾶν συνεινήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ἀγάδες, οἱ ἱμάμιδες καὶ αὐτοὶ οἱ μουφτίδες ἐκραύγαζον ἐκδικησιν αἱ ὀδαλίσκοι ἠσπάζοντο τὰ γόνατα τοῦ Σουλταῖμνου, ὁ δὲ πόλεμος ἀπεφασίσθη.

Στόλος ἐξ ἑκατῶν ἐνενηκοντα τριῶν πλοίων φέρων 40,000 πολεμιστὰς ἐστάλη ἐναντίον τοῦ τάγματος, ὁ δὲ πόλεμος ἤρχισεν. Τὰ δύο ἔθνη ἀντεφιλοτιμοῦντο τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῇ βιοπραγίᾳ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐφευρέσεων διηγούνται ὅτι ὁ μέγας μαῖστωρ Λαβελὲτ ἔκοπτε τὰς κεφαλὰς τῶν τούρκων αἰχμαλώτων καὶ τὰς ἔριπτεν, ἐν εἰδει ὀβουζιῶν, εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Σῶμα κολυμβητῶν, δι-οργανισθὲν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου δὲ Μόντε, ἐπεριφέρειτο ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ ὕδατα τοῦ λιμένος. Ἐρωδιασμένοι μὲ ἐγγχειρίδια, οἱ τολμηροὶ οὗτοι ἄνδρες ἐρίπτοντο ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐφόνευσαν ἀνηλεῶς. Ἡ ἀντίστασις ὑπῆρξε τοσοῦτον πεισματώδης ὥστε, μετὰ τριῶν μηνῶν ματαίας ἐφόδους καὶ τρομερὰς σφραγῆς, ὁ ὀθωμανὸς στρατηγὸς Μουσταφᾶς, ἄνθρωπος λίαν δξύχολος, ἐρίφθη τρίς ἐκ τοῦ ἵππου του ἐν στιγμῇ παραφροσύνης. Ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ πᾶσα ἐλπίς ἀπωλείσθη καὶ δὲν ἔμεινον πλέον ἐκ Μελίτην εἰμὴ 600 ἄνδρες ἐκ τῶν 9000 οἵτινες ἐσχημάτιζον τὴν ἀρχικὴν φρουρὰν, στόλος ἰσπανικὸς ἦλθεν εἰς ἐπικουρίαν τῆς πόλεως, οἱ δὲ Τούρκοι ἤσαν τὴν πολιορκίαν ἀφ' οὗ ἀπόλεσαν

30,000 στρατιώτας. Ἄμα ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν, ὁ πρωτοστάτης ἀνωκοδόμησε τὰ τείχη καὶ ἔκτισε νέαν πόλιν ἣτις φέρει εἰσέτι τὸ ὄνομά του « Λαβαλέττα ». Κυβερνήσας συνετῶς τὴν νῆσον ἐπὶ τινα καιρὸν ἀπέθανε πλήρης δόξης, ἀφήσας κατόπιν αὐτοῦ τὴν φήμην ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἐνδοξότερος πολεμιστὴς καὶ ὁ εὐσεβέστερος ἱππότης τοῦ 16 αἰῶνος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαβαλέτου ἔπαυσε καὶ ἡ δόξα τοῦ τάγματος τῆς Μελίτης. Ἡ διχόνοια ἤρχισε βαθμυδῶν νὰ ἐισχωρῆ μεταξὺ τῶν ἱπποτῶν, ἡ δὲ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ρωσσίας. Ὅτε δὲ ὁ Βοναπάρτης ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον, ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος Α΄ ἐκηρύχθη πρωτοστάτης τοῦ τάγματος τῆς Μελίτης. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὁ Ἰωάννης δὲ Τομάζη ἔλαβεν ἐπὶ ἑψηλῶ ἑνόματι τὸν τίτλον τοῦ πρωτοστάτου καὶ ἐτελεύτησεν εἰς Σικελίαν χωρὶς ποτὲ νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς θέσεώς του. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐβδομηκοστὸς πρῶτος καὶ τελευταῖος ἀρχηγὸς τῶν μοναχῶν Νοσοκόμων.

Διαρκοῦντος τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου κατὰ τὸ 1870, δύο λευκοὶ σταυροὶ ἐξ ἑκτῶ αἰχμῶν, ἐπισήμως ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ τῆς Ρώμης, ἐφάνησαν εἰς τὰ κινητὰ πρῶσιμα νοσοκομεία ἐπὶ τοῦ στήθους δύο ἀγγλων καθολικῶν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία δημοσία ἐκδήλωσις τῶν ἐνδόξων παρασήμων τῆς Ἱερουσαλήμ, Ρόδου καὶ Μελίτης.

Τ' ἄλλα στρατιωτικὰ τάγματα ἔχουσι παρελθὸν ἐλιγώτερον ἑνδοξον. Διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας λίαν διακεκριμένας εἰς τὰ τάγματα τὰ σχηματισθέντα ἐν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ σχεδὸν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν δι' ἃν συνέστησαν καὶ οἱ μοναχοὶ νοσοκόμοι, καὶ εἰς τὰ συγχρόνως ἰδρυθέντα τάγματα ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ. Ἡ πρώτη τάξις περιλαμβάνει τοὺς Ναΐτας, τοὺς Τευτονικοὺς ἱππότες καὶ τοὺς ἱππότες τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἢ δευτέρα τὰς ἀδελφότη-

τας (φρατρία) τῆς Καλατράβας, τοῦ Σαντιάγου, τῆς Ἀλκαντάρας, ἀποκλειστικῶς ἀνγκούσας εἰς τὴν ἰβηρικὴν γερσονήσον. Πάντα τὰ καθιδρύματα ταῦτα ἐδημιουργήθησαν μὲ σκοπὸν νὰ πολεμήσωσι τοὺς Σαρακηνούς.

Τὸ 1118 ἐννέα ἱππῶται γάλλοι ἰδρυσαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα « ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ » εὐσεβῆ τινα εἰταιρίαν ὅπως προστατεύσωσι τοὺς προσκυνητὰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸν Ἅγιον Τάφον. Ὁ Βαλδουίνος προσδιώρισεν εἰς αὐτοὺς ὡς διαμονὴν οἰκίαν τοποθετημένην πλησίον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν μελῶν ἐπέτρψε μετ' οὐ πολὺ εἰς αὐτοὺς νὰ συγκροτήσωσι τάγμα τακτικόν, τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν τὸ λευκὸν ῥάσον καὶ ὁ ἐρυθρὸς σταυρός. Ἡ φήμη αὐτῶν διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἐνομιζόντο παρὰ πάντων ὅτι εἶχον « τὴν γλυκύτητα τῶν προβάτων καὶ τὸ θάρρος τῶν λέόντων », πλὴν ἔλαβον τὴν δυστυχίαν νὰ γίνωσι πλούσιοι καὶ ἡ μᾶλλον ἀξιολύπητος ἀκολασία διεδέχθη τὴν ἐγκράτειαν αὐτῶν. Ἡ παροιμία νὰ πίνῃ τις ὡς Ναΐτης χρονολογεῖται ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τρομερὰ συμμαχία ἀνεχαίτισεν αἴφνης τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δυνάμεως ταύτης ἣτις εἶχε καταντήσῃ ἐπιφόβος. Καταδικασθέντες συγχρόνως ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης, οἱ ἱππῶται τοῦ Ναοῦ ἀπωλέσθησαν θύματα σκληρότητος λίαν ὑπερβολικῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἡ ἀδελφότης τοῦ Ἁγίου Λαζάρου καθιδρύθη τὸ 1119 μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιμελήται τοὺς λεπρούς. Τὰ μέλη αὐτῆς διακριόμενα δι' ἐνὸς πρασίνου Σταυροῦ ἀπέκτισαν ἐπίσης πολλὰ εἰσοδήματα καὶ μεγάλα πλοῦτη. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σταυροφοριῶν, ἡ ἀδελφότης αὕτη συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου τῆς Σαβοῦας. Ἐντεῦθεν χρονολογεῖται τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου καὶ Ἁγίου Λαζάρου, τοῦ ὁποίου ἡ πρασίνη ταινία κοσμεῖ σή-

μερον τὰ στήθη πολλῶν φιλευθέρων ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὸ τευτονικὸν τάγμα, ἰδρυθὲν τὸ 1190 ὑπὸ τινῶν εὐγενῶν τῆς Γερμανίας, εἶχεν ἐπίσης σκοπὸν νὰ προστατεύῃ τοὺς προσκυνητὰς καὶ τοὺς σταυροφόρους ἀνήκοντας εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο. Ἐφερον τὸν λευκὸν Σταυρὸν ἐπὶ μαύρου μανδύου, ἀλλὰ τὰ ταπεινὰ ταῦτα σημεῖα ἐδοξάσθησαν ἐξαιρετικῶς ἐνεκεν τοῦ Μαύρου Ἀετοῦ τὸν ὅποιον ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέτρψεν εἰς αὐτοὺς νὰ προσθέσωσι εἰς τὰ ὄπλα των καὶ τοῦ κρῖνου τὸν ὅποιον παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ἕννατος. Ἰδρυθὲν εἰς Παλαιστίνην, εἰς τὸν καιρὸν τῶν σταυροφοριῶν, τὸ Τευτονικὸν τάγμα ἐμετοίκισε βραδύτερον εἰς Λιβονίαν. Τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μεγαλειον χρονολογεῖται ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς καθιδρύσεως αὐτοῦ ὡς κυριαρχικὴ δύναμις εἰς Μαρκεμβούργον. Τὸ 1510 ὁ πρωτοστάτης αὐτοῦ ἐγένετο διαμαρτυρούμενος, οἱ δὲ καθολικοὶ ἱππῶται ἐδιώχθησαν ἐκ τῶν ἰδιοκτησιῶν αὐτῶν. Καταργηθεῖσα τὸ 1809 ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ καθιδρυσις αὕτη μετέβη εἰς Αὐστρίαν, ἐνθα ἀποτελεῖ σήμερον ἐν ἐκ τῶν αὐστριακῶν παρασήμων.

Αἱ ἀδελφότητες λυσιτανικὴ καὶ ἰβηρικὴ ἐτράπησαν κατὰ τῶν Μαύρων. Ἡ ἀρχαιότερα χρονολογεῖται ἐκ τοῦ 1143, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν Πορτογάλλοι τινὲς εὐγενεῖς συνομολογήσαντες συμμαχίαν ἐναντίον τῶν στρατιωτῶν τοῦ Σαρόκου, ἀπήλαυσαν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου Β' ὡς διαμονὴν τὸν πύργον τοῦ Ἄβι, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν « ἱππῶται τοῦ Ἄβι ». Ἡ εἰταιρία αὕτη ἐτροποποιήθη τὸ 1709 προσλαβοῦσα τὸν τίτλον τάγμα τῆς στρατιωτικῆς ἀξίας τῆς Πορτογαλλίας. Ἐρχονται κατόπιν, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, τὰ τρία στρατιωτικὰ τάγματα τῆς Ἰσπανίας. Τὸ 1158 οἱ Μαῦροι τῆς Ἀνδαλουσίας εἶχον σκοπὸν νὰ προσβάλωσι τὴν Καλατράβαν, οἱ δὲ Ναΐται οἵτινες ἐσχημάτιζον τὴν φρουρὰν ἐγκατέλειψαν αὐτὴν, λέγοντες ὅτι τὸ φρούριον δὲν ἔδύνατο ν' ἀνθῆξῃ. Ὁ βασι-

λεὺς τῆς Καστιλλίας ἀπελιπισθεὶς ἐδημοσίευσεν ὅτι ἤθελε δώσει τὴν πόλιν εἰς ὅστινα ἤθελε τὴν ὑπερασπισθῆ. Δύο μοναχοὶ τοῦ Σιτώ παρεδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤρχισαν νὰ στρατολογήσωσι νεοσυλλέτους. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ τάγματος τῆς Καλατράβας, τὸ ὅποιον διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῶν Μαύρων καὶ τὸ ὅποιον προσηρτήθη εἰς τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ τὸ 1489. Τὸ τάγμα τοῦτο εἰσέτι ὑπάρχει.

Τὰ τάγματα τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῆς Ἀλκαντάρας ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ χρονολογοῦνται ἐκ τοῦ 12 αἰῶνος. Τὸ πρῶτον εἶναι σήμερον τὸ σπουδαιότερον τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων τῆς Ἰσπανίας.

Μετὰ τὴν παραδεχθεῖσαν κατάταξιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄρθρου τούτου, ἡ δευτέρα κατηγορία τοῦ θέματος ἡμῶν συμπεριλαμβάνει τὰ μεγάλα ἀριστοκρατικὰ τάγματα, ἐκεῖνα δηλαδή τὰ ὁποῖα ἀπονέμονται εἰς τοὺς βασιλεῖς ἢ εἰς τὰ ἐπισημότερα πρόσωπα.

Ἐξετάζοντες ἀκριβῶς βλέπομεν ὅτι δὲν ὑπάρχουσι σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ἐκτὼς ἑκτῶ μεγάλα τάγματα δυνάμενα νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς ὅλα τὰ ἱπποτικὰ τάγματα τοῦ κόσμου ὅλου. Εἶνε δὲ τὰ ἀκόλουθα.

Ἡ Περικνημῆς (Ἀγγλία).

Τὰ Σεραφείμ τῆς Σβεκίας.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Σαβοῦας.

Τὸ Χρυσοῦν Δέρας (Αὐστρία).

Ὁ Ἐλέφας τῆς Δανίας.

Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας τῆς Ρωσσίας.

Ὁ Μαῦρος Ἄετις τῆς Πρωσσίας.

Ὁ Ἅγιος Στέφανος τῆς Οὐγγαρίας.

Ὅλα τὰ τάγματα ταῦτα εἶναι ἀναντιρρήτως πρῶτης τάξεως. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ μὲ ὅλην αὐτῶν τὴν λαμπρότητα, ἡ ἱστορία αὐτῶν δὲν παρέχει τι ἀξιοπαρατήρητον. Ἐν τούτοις ἔχουσι καὶ αὐτὰ τὴν παράδοσιν των, ἐπειδὴ σχηματίζουσι κρῖνον σημαντικὸν τῆς ἀλύσεως ἣτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 1113 ἕως τοῦ 1875, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Νοσο-

κόμων του Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλῆμ μέχρι τοῦ τάγματος τῶν Κυριῶν, τὸ ὅποιον ὁ σάχης τῆς Περσίας προσέφερεν εἰς τὰς ἡγεμονίδας ἃς ἐπεσκέπτετο ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ ταξιδίῳ ἐν Εὐρώπῃ. Ἐξ ἄλλου μᾶς ὑποδεικνύουν πῶς εἰς σταυρὸς ἐκ λευκοῦ ὑφάσματος παρήγαγε τὸν χρυσὸν, τοὺς ἀδάμαντας καὶ τὸ σμάλτον τῶν ἡμερῶν μας, πῶς ὁ χρόνος καὶ ἡ πρόοδος βαθμηδὸν μᾶς ἐπροβίβασεν ἐκ τῶν σημάτων, ἅτινα ἔφερον οἱ ἀρχαῖοι ἵπποταί, εἰς τὰ παράσημα, ἅτινα παριστάνουσι σήμερον τὴν δημοκρατικὴν ἀξίαν προσφερομένην ὡς δέλεαρ εἰς ὅτινα κατέχει τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα ὅπως τύχη τῶν ἐμβληματικῶν τούτων.

Ἐκ τῶν μεγάλων ἵπποτικῶν καθιδρύσεων ἃς τινες κατελιγίσμεν, αἱ ἀρχαιότεραι εἶναι ἡ Περικνημῆς καὶ τὰ Σεραφεῖμ. Τὰ παράσημα ταῦτα εἶναι δίδυμα, ἐπειδὴ ἀμφότερα ἐσυστήθησαν τὸ 1334. Ἀμφότερα χαίρουσι τῆς αὐτῆς ὑπολήψεως παρὰ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς. Ἐν δὲ τὸ τάγμα τῆς Περικνημίδος φημίζεται ὡς τὸ ἐνδοξότερον τῶν δύο, τοῦτο δὲν προέρχεται, ὡς λέγει ὁ Σέλδεν, διότι ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς τὸ μεγαλεῖον, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν, ὅλων τῶν ταγμάτων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διότι τῆς Ἀγγλίας οὕσης ἔθνους ἐμπορικωτέρου καὶ ἰσχυροτέρου τῆς Σβεκίας, πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς αὐτὴν ἔχει φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ περισσότερον γόητρον.

Ἐπεταί τὸ τάγμα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὸ ὅποιον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1362. Τὸ Χρυσὸν Δέρκς εἶναι τὸ τέταρτον ἐσυστήθη εἰς Βρυόγην ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, δουκὸς τῆς Βουργονίας, μετεδόθη εἰς τὴν Ἰσπανίαν μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Φλάνδρας, ἀκολούθως εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπταν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὅς ἀπέκτησε τὴν κυριαρχίαν τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἐν τούτοις, ἡ Ἰσπανία μὴ θελήσασα νὰ συγκατανεύσῃ ν' ἀπολέσῃ τὸ προνόμιον τοῦτο, σιωπηλῶς συνεφωνήθη μετὰ διεξοδικὰς ἀμφισβητήσεις, ὅτι ἤθελεν ἀνήκει ἐκ συμφώνου εἰς τὰς δύο κυβερνήσεις.

Ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ τάγμα τοῦ Ἐλέφαντος ἐσυστήθη τὸ 1459. Τὰ χρονικά ἀναφέρουσιν ὅτι σταυροφόρου θανοῦ φονεύ-

σαντος ἐλέφαντά τινος εἰς Παλαιστίνην, ὁ Κανότς ζ'. βασιλεὺς τῆς Δανίας, καθιέρωσε τὸ τάγμα τοῦ Ἐλέφαντος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κατορθώματος τούτου. Πλὴν οἱ χρονολογῆται τῆς ἱπποσύνης δὲν παραδέχονται τὸ γεγονός τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν τὸ τάγμα τοῦ Ἐλέφαντος χρονολογεῖται μόνον ἀπὸ τοῦ 1478.

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας τῆς Ῥωσσίας καὶ ὁ Μακῦρος Ἀετὸς τῆς Πρωσσίας εἶναι νεώτερα. Τὸ πρῶτον ἐσυστήθη ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου τὸ 1698, τὸ δὲ δεύτερον τὸ 1704 κατὰ τὴν στέφιν τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Πρωσσίας.

Τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν Οὐγγαρίᾳ, τὸ ὅποιον εἶναι νεώτερον, χρεωστεῖ τὴν καθιδρύσιν του εἰς τὴν Μαρίαν Θερεσίαν. Ἐκτὸς τῶν ἐνδοξῶν τούτων παρασήμων ὑπάρχουσι καὶ τινε ἀλλὰ τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν εἶναι ἀξία σεβασμοῦ καὶ ἐνθυμήσεως. Εἶνε δὲ τὰ ἑξῆς.

Τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Οὐμβέρτου τῆς Βουαρίας ὅπερ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1444. Εἰς Γαλλίαν « τὰ τάγματα τοῦ Βασιλέως » ἅτινα μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν κητηρήθησαν, δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, ἱδρυθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου ια'. — τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπὸ Ἑρρίκου γ'. καὶ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου ὑπὸ Λουδοβίκου ιδ'. — Τὸ τάγμα τοῦ Δανεβρόγ τῆς Δανίας. Τὸ τάγμα τοὔτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς παραδόσεως σημαίας τινὸς θαυμασίας πεσοῦσης ἐξ οὐρανοῦ τὸ 1249 ἐν τῷ μέσῳ μάχης ἣν ἐνίκησαν οἱ Δανοί. — Τὸ Ἰσπανικὸν τάγμα τῆς Μοντέζης καὶ τοῦ Χριστοῦ τῆς Πορτογαλλίας ἅτινα ἀντικατέστησαν τὸ τάγμα τῶν Ναῦτῶν καταργηθὲν τὸ 1315. — Ὁ Λευκὸς Ἀετὸς τῆς Πολωνίας. — Τὸ τάγμα τοῦ Λουτροῦ ἐν Ἀγγλίᾳ συστήθη ὑπὸ Ἑρρίκου ζ'. τὸ 1399.

Ἐπάρχουσιν εἰσέτι καὶ ἄλλα παράσημα ἀπλῶς διὰ τοὺς στρατιωτικούς, καθὼς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ῥωσσίας καὶ ὁ ἀγγλικὸς Σταυρὸς τῆς Βικτωρίας ἅτινα ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέων-

ται μετὰ τὴν πληθὺν τῶν ταινιῶν αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν τρίτην κατηγορίαν.

Ἡ τρίτη κατηγορία συμπεριλαμβάνει ἀριθμὸν τινος παρασήμων ὅστις ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ 120 καὶ 140. Εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν προσδιορίσωμεν δι' ἀπολύτου τρόπου, διότι μεταβάλλεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἕνεκεν τῆς δημιουργίας ἢ ἐλαττώσεως νέων ταγμάτων. Ὁ μόνος ἀκριθὴς κατάλογος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶναι ἐκεῖνος τὸν ὅποιον δημοσιεύει κατ' ἔτος ἡ Ἐπιτηρὶς τοῦ Γότθα. Ὁ παρὼν κατάλογος μᾶς διδάσκει ὅτι ὑπάρχουσι τεσσαράκοντα τρία ἔθνη ἅτινα ἔχουσι παράσημα 33 ἐν Εὐρώπῃ, 4 ἐν Ἀμερικῇ, 5 ἐν Ἀσία καὶ 1 ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Αἱ τεσσαράκοντα τρεῖς αὗται χώραι κατέχουσιν 138 παράσημα, ἐκτὸς τῶν μεταλλίων παντὸς εἶδους καὶ τῶν ἀναμνηστικῶν σταυρῶν. Τὰ 138 ταῦτα παράσημα τὰ ὅποια ἰσχύουσι σήμερον, καριστάνουσι σχεδὸν τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλικοῦ ποσοῦ ἐκείνων ἅτινα ὑπῆρξαν ἄλλοτε καὶ τὰ ὅποια ἐσυμπεσοῦντο εἰς 260 περίπου, δηλαδὴ 120 ἐξελείφθησαν καὶ δὲν ἰσχύουσι πλέον.

Ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἐπολλαπλασίασαν τὰ παράσημά των ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ἰσχύος ἢ τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν μόνον ἡ Γαλλία περιορίσθη εἰς τὸ τάγμα τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐθνη τινὰ ἐδημιούργησαν μάλιστα εἰδικὰ παράσημα διὰ τὰς κυρίας, πλὴν ἡ Γαλλία, ὁ τόπος τῆς γυναικαρεσκείας, δὲν ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦτο. Ἐὰν Γαλλίς τις διακριθῇ ἀπονέμεται αὐτῇ τὸ παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Ἐκαστον ἔθνος κάμνει χρῆσιν τῶν παρασήμων κατ' ἴδιον αὐτοῦ τρόπον. Ὁ Ἰταλὸς δὲν φέρει οὐδὲν σημεῖον ἐπὶ τοῦ φορέματος αὐτοῦ, πλὴν λαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ ἵπποτου ἢ ταξίαρχου. Ὁ Ἰσπανὸς καὶ ὁ Γάλλος φέρουσιν ἐπὶ τῆς κομμοδόχης βροδόσχημον κόσμημα ἀνάλογον τοῦ βαθμοῦ των, χωρὶς νὰ λάθωσι οὐδένα τίτλον. Οἱ Γερμανοὶ φέρουσι τὸ παράσημον μόνον εἰς τὰς δημοσίας τελετάς. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅσοι εἶναι μεγαλόσταυροι καὶ ταξίαρχοι τιτλο-

φοροῦνται διὰ τῆς λέξεως « Sir » καὶ, καθὼς ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ τίτλος αὐτῶν μεταβαίνει εἰς τὰς γυναῖκας αἵτινες τιτλοφοροῦνται διὰ τῆς λέξεως « Lady ». Πλὴν ὅλα τὰ καθέκαστα ταῦτα εἶναι καθαρῶς τοπικά. Τὸ διεθνὲς στοιχεῖον τοῦ ζητήματος δὲν φαίνεται εἰμὴ ὅπταν περὶ τῆς τιμῆς τῶν παρασήμων ἐκτὸς τῆς χώρας εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκουσιν. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι περίπου 8000 ξένα παράσημα, ἐνῶ ἀπεναντίας 4,000 μὴ γάλλοι ἐτιμήθησαν διὰ τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ὑπολογίζουσι ὅτι, συμπεριλαμβανομένων ὅλων τῶν ταγμάτων, ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ 55,000 παράσημα παντὸς βαθμοῦ διανεμηθέντα ἐκτὸς τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσιν.

Ὁ σημαντικὸς οὗτος ἀριθμὸς εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀναπτύξεως ἣν εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔλαβον αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἐντούτοις ἀναφέεται τὸ ζήτημα ποίως ἐκδουλεύσεις προσέφερον εἰς ξένας κυβερνήσεις 55,000 ἄτομα ὅπως λάθωσιν ἀμοιβὴν τινε; Γνωρίζομεν ὅτι μέγας ἀριθμὸς τῶν παρασήμων τούτων, προπάντων ὅσα εἶναι πρώτης τάξεως, δίδονται ἕνεκεν τοπικῆς ἐθιμοταξίας εἰς τοὺς διπλωμάτας καὶ στρατηγούς· ἀλλὰ τὰ τρία τέταρτα εἶναι ἀπλοὶ σταυροὶ ἵπποτῶν οἵτινες παρεχωρήθησαν χάριν εὐγνωμοσύνης πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν ἐκδουλεύσεων. Ὁ ἀριθμὸς τῆς τελευταίας ταύτης κατηγορίας εἶναι πραγματικῶς δυσχερὴς. Ἀκριθὴς ἔρευνα ἐπὶ τῶν αἰτιῶν διὰ τὰς ὁποίας ἀπενεμήθησαν τοσαῦτα ἀμοιβὰ ἔθνη καὶ ἡ διεθνεί, ἤθελεν ἐπιφέρει περιέργους ἀνακαλύψεις. Διηγοῦνται ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο μύρια ἀνέκδοτα, τὰ μὲν ἀσεία, τὰ δὲ σοβαρά.

Ὁ μέγας Ναπολεὼν, ἐπιθεωρῶν ἡμέραν τινὰ τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ στρατιώτας, παρατηρεῖ ἐπίλεκτον μονόχερα, ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ὁποίου δὲν ἔλαμπεν οὐδὲν παράσημον.

« Ποῦ ἔχουσι τὸν βραχιονά σου; τὸν ἐρωτᾷ

— Εἰς Ὀστερλίτζ, Μεγαλειότατε.
— Καὶ δὲν ἀντημείφθης;
— Ὅχι, Μεγαλειότατε, μ' ἔλπισμόνησαν.
— Ἴδοὺ λάβε τὸν σταυρὸν μου, σὲ ὀνομάζω ἱππότην.»

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἀφῆρσε τὸ παράσημόν του τὸ ὁποῖον ἔδωκε πάραυτα εἰς τὸν ἐπίλεκτον.

« Ἄ! ἐπανελάθεν ὁ γέρον στρατιώτης. Ἡ Α. Μ. μὲ ὀνομάζει ἱππότην διότι ἀπόλεσα τὸν ἕνα βραχίονα. Τί θέλετε πράξει ἐάν εἶχον χάσει ἀμφοτέρους;

— Ἦθελον σὲ ὀνομάσει ἀξιωματικόν.»

Πάραυτα ὁ ἐπίλεκτος σέβει τὸ ξίφος του καὶ προσπαθεῖ νὰ κόψῃ τὸν βραχίονά του!

Ἡ ἀνάγκη τῶν σταυρῶν καὶ ταινιῶν διεδόθη εἰς ὅλας τὰς γωνίας τοῦ κόσμου. Αἱ μεσημβριναὶ δημοκρατίαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ αἱ Ἀσιατικαὶ μοναρχίαι παρεδέχθησαν ἐκ συμφώνου τὸ μέσον τοῦτο δι' οὗ ἐκφράζουσι τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν. Βεβαιοῦσιν ὅτι ἐν Σουδάν ὑπάρχουσι δύο τάγματα ὀνομαζόμενα ὁ Φορτιξ καὶ ὁ Δέιτς ἅτινα θεωροῦνται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὡς αἱ ὑψηλότεραι διακρίσεις εἰς τὰς δόποιας θνητῶς τις δύναται νὰ φθάσῃ.

Ἐνῶ τὸ τυπικόν, ἡ ἐθιμοταξία, τὰ διπλωματικὰ προνόμια καὶ ἄλλα ἔχνη τοῦ παρελθόντος τείνουσι νὰ ἐξαλειφθῶσιν, ἡ μανία τῶν παρασῆμων ἀπεναντίας αὐξάνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν. Ἡ ματαιότης αὕτη εἶναι ἐπίσης ἀλλόκοτος ὡς αἱ ἄλλαι. Νομίζουσι αὐτὴν πρόδοον ὡς δῆθεν ὑποθάλλουσαν τὰς εἰρηνικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν. Ἀλλ' εἶναι πραγματικῶς πρόδοος; Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ βεβαιώσωμεν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὁποῖον διάστημα διαπεπορευμένον ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ λευκοῦ Σταυροῦ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἰερουσαλῆμ! Ἐὰν ὁ *Williers de l'Isle Adam* ἢ ὁ *Λαβαλὲτ* ἐπανήρχοντο εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τί ἤθελον εἰπεῖ βλέποντες τὴν ἡμισέληνον λάμπουσαν ἐπὶ τοῦ στῆθους ἐνὸς Χριστιανοῦ;

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Κ.

ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΝ.

Τὸ Βελιγράδιον κεῖται εἰς τὴν συρροὴν τοῦ Σάβα καὶ τοῦ Δουνάβεως, τὸ δὲ ἄξιον λόγου φρούριόν του εὑρεται ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους πεδίου, ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ συνεννοῦνται οἱ δύο οὗτοι μεγάλοι ποταμοί. Ἡ ὀθωμανικὴ συνοικία, ἡ νῦν ἔρημος, ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἡ δὲ σερβικὴ πόλις, τὸ Βελιγράδιον, ἥτις ἀνηγέρθη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σάβα, ἔχει μεγάλην ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν 26770 κατοίκους (α).

Ὁ κατὰ πρῶτον ἐπισκεπτόμενος τὸ Βελιγράδιον ἀμέσως αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀνατολήν, διότι τὰ πάντα ἔχουσι χροιάν ἀνατολικήν. Αἱ οἰκαὶ εἰσὶ χαμηλαί, ἄνευ ῥυθμοῦ, καὶ εἰσὶ κεκαλυμμέναι ἀπὸ κεράμους, ἐνιαχοῦ δὲ βλέπει τις τὴν ἐκ ψευδαργύρου ὄροφὴν μινάρε. Εἰς ἕκαστον βῆμα παρατηρεῖ τις πρόσωπα, ἐνδυμασίας καὶ πραγματείας ἀγνώστους καὶ ἀκούει ἤχους ἐπίσης ἀγνώστους. Ἡ πρόσοψις τῶν οἰκιῶν τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου συνίσταται ἀπὸ ἑνὸς μέγα παράθυρον ἢ μᾶλλον παραθυρόφυλλον, ἀνοιγόμενον μὲν τὴν ἡμέραν καὶ χρησιμεῖον ὡς τεχνόσημον, κλειτὸν δὲ τὴν νύκτα. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὁ τεχνίτης ἐργάζεται ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ δημοσίου εὑρεθῆναι δὲ ἀντιπρόσωποι πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Αἴμου καὶ ὀλοκλήρου ἔτι τῆς Εὐρώπης.

Φυσικῶ τῷ λόγῳ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀπαντωμένων εἰσὶ Σέρβοι, φέροντες τὴν πρωτότυπον ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν των καὶ καλύμματα (φέσια) ἢ μαῦρα *σουμπας* (καλύμματα διφθερωμένα) ὑτάρχουσι δὲ καὶ Σέρβοι τοῦ Βανάτου (Αὐστρίας), φέροντες πῖλους. Οἱ Βόσνιοι φέρουσιν ἐρυθρόχροα *σαρίκια*.

Συγχρόνως βλέπει τις τοὺς ὑπερηφάνους

(α) Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐγράφη πέρυσιν ὑπὸ διασήμου Τσέκου συγγραφέως, τοῦ Γίρετσεκ, καὶ κατεχωρήθη εἰς τὴν τσεκικὴν ἐφημερίδα Ὁ σ β ἔ τ α, ἐξ ἧς μετέφρασεν ἡ Βρετανικὴ Ἐπιθεώρησις (συλλάδιον Αὐγούστου 1876· ἐξ αὐτῆς δὲ ἐρανεζόμεθα τὰ οὐσιωδέστερα.

βραδίζοντας Μυροβουνίους, φέροντας μέλαν κάλυμμα, εἶδος *γουσταρέλλας*, *σαρόβαρι* (σαλθάρια) κυκλῶν καὶ λευκὰ περιπόδια. Μετὰ τοὺς Σέρβους πολυαριθμότεροι εἶναι οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ὑπηρετοῦσιν ὡς κηπουροί, κτίσται, κεραμεῖς, κτλ. Κατὰ τὸ θέρος ἔρχονται ἐκ μερῶν ἀπωτάτων ἰ.α. ἐργασθῶσιν, ὅπως οἱ Σλαβόνοι ἐν Οὐγγαρία, οἱ Τσέκοι ἐν Βιέννῃ, οἱ Σλοβάκοι ἐν Κροατία· εὑρεθῆναι δὲ καὶ Ῥουμῶνοι ἐν Βελιγράδιῳ. Ὁ εὖρος πεφυκῶς Ἀρμπαρός (Ἀλβανός), ὁ μικρὸς ἔχων μύστακας, ὁμιλεῖ τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς χερσονήσου γλῶσσαν, ἥτις διὰ τῶν ἀρχαίων τύπων τῆς θέλγει τὰ ὄντα τοῦ φιλολόγου. Οἱ ῥακενδύται, χαλκῆχρος καὶ λευκοτάτους ἔχοντες ὀδόντας Ἀθίγγανοι ὁμιλοῦσι πρὸς ἀλλήλους τὴν γλῶσσαν τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ μέλαιναν ἔχοντες κόμην, ὠχρὸν πρόσωπον καὶ μακρὸν πώγωνα ἔμποροι διζέγονται ἄρμενιστί καὶ ἑλληνιστί καὶ τρέχουσι πυρέσσοντες εἰς τὴν ἐργασίαν των.

Ὁ Ὀσμανία (Ὀθωμανός) μετὰ τοῦ μακροῦ *καφταρίου* τοῦ βαδίζει βραδέως· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κοσμεῖ πώγων λευκός ὡς ἡ χιών, τὴν δὲ κεφαλὴν καλύπτει *σαρίκιον*· τὸ βλέμμα τοῦ ἐμφαίνει μῖσος κατὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐξουσίας του. Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀκούει τις προσέτι τοὺς εὐήχους καὶ γνωστοὺς φθόγγους τῆς γαλλικῆς, γερμανικῆς, ἰταλικῆς καὶ αὐτῆς τῆς ἰσπανικῆς, ὅχι ὅμως τῆς καθαρᾶς κασταλιανῆς, ἀλλὰ τῆς κορακιστικῆς ἢ ὁμιλοῦσιν οἱ ἐξ Εὐρώπης ἐξωσθέντες Ἑβραῖοι· διότι τὸ Βελιγράδιον ἔχει ἑβραϊκὴν ἀποικίαν.

Μεγάλῃ κίνησις ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπὸ τῆς πρωῆς μέχρι τῆς ἐσπέρας. Οἱ χωρικοὶ ἔρχονται ἐφ' ἀμαξῶν ἀρχετύπου κατασκευῆς, συρομένων ὑπὸ μικρῶν ἵππων, αἱ χωρικοὶ φέρουσι τὰ προϊόντα τοῦ χωρίου των καὶ οἱ ἔμποροι παρασκευάζονται ἵν' ἀναχωρήσωσιν· ἐπίσης βλέπει τις καὶ ἔμπορους ἐκ Τουρκικῆς ὁδοιποροῦντας ἐπὶ ἡμιόνων. Οἱ πεπολιτισμένοι Σέρβοι φέρουσι πῖλους κατασκευαζομένους εἰς Παρισίους καὶ Βιέννην, οἱ δὲ κληρικὸι κρατοῦσι τὸ θέρος κίτρινα ἀλεξήλια ὅπως προφυλαχθῶσι κατὰ τῶν

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ.)

ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Αἱ γυναῖκες φέρουσιν, ὅπως καὶ πρὶν, ἐρυθρὰ *φέσια*, ἡ δὲ ἐνδυμασία αὐτῶν εἶναι ἀπλουστάτη καὶ κομψή· οὐχ ἤττον πολλὰ κυρία εἰσὶν ἐνδεδυμέναι κατὰ τὸν τελευταῖον συρμὸν τῶν Παρισίων.

Τὸ λιθόστρωμα καλεῖται *καλδρμά*, ὑπερπαράγεται ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *καλός δρόμος* (α)· μεγαλητέραν δ' εἰρωνίαν δὲν ἐδύνατό τις νὰ ἐπινοήσῃ. Τὴν πρώτην τῆς ἀφίξεώς σου ἡμέραν οἱ πόδες σου συντριβονται ὑπὸ τοῦ *καλδρμά*, ἡ δὲ κεφαλὴ φλέγεται ὑπὸ ἀφρικανοῦ ἡλίου· πλὴν ἐπὶ τέλους συνεθίζεις τὸν *καλδρμά*. Ὑπάρχουσι καὶ καλαὶ ὁδοὶ μετὰ πεζοδρομίου ἐν τοῖς κεντρικοῖς μέρεσιν, ἀλλὰ καὶ αὗται εἶναι ἐλλειναι ὅταν βρέχη.

Εἰς τὰς ὁδοὺς εἰσὶ πεφυτευμένοι δύο σειραὶ δένδρων—αἰγίρειοι καὶ πλάτανοι—ὧν ἡ σκιά εἶναι εὐάρεστος τὸ θέρος· αἱ δὲ ὁδοὶ ἔχουσι δύο διευθύνσεις· εἰσὶ δηλ. κάθετοι ἢ παράλληλοι τῷ Σάβα. Ἀφοῦ διέλθῃ τις τὰς καθέτους ὁδοὺς, εὐρίσκει λειμῶνα ἐκτείνόμενον κατὰ μῆκος τοῦ Σάβα· εἶναι δὲ ὠραιότατος, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἑλῶν ἐξέρχονται ἀναθυμιάσεις ἐπιθλαβεῖς τῇ ὑγείᾳ.

Ὁ καύσων τὸ θέρος εἶναι ἀφόρητος, πλὴν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ ταχέως ἐπέρχονται. Συνεχῶς δὲν τολμᾶς νὰ ἐξέλθῃς τὴν μεσημβρίαν ἕνεκα τοῦ καύσωνος, τὸ δὲ ἐσπέρας, ἅμα πνεύσῃ ἄνεμος ἐκ τῶν κοιλάδων τῆς Οὐγγαρίας, ἐνοικήπτει θύελλα, οἱ *καλοὶ δρόμοι* κατακλύζονται, καὶ ὀφείλεις νὰ θέσης ἐπανωφόριον ἐάν δὲν ἐπιθυμῆς νὰ προσβληθῆς ὑπὸ τοῦ ψύχους.

Ἀξίζει τῶνόντι τὸν κόπον νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὰ ἐργαστήρια, ἅτινα εἶναι ἀνοικτὰ, ὥστε εὐκόλως δύναται τις νὰ ἴδῃ ἔξωθεν τί περιέχουσιν. Εἰς τινα εὐρίσκεις ὠραίαν συλλογὴν ὄπλων, μακρὰ τουφέκια ἀλβανικὰ, τιμώμενα ὅ μὲχρι 6 δουκάτων (1 4) 2 μὲχρι 3 λιρῶν, ὡς ἔγγιστα, παλαιὰ τουφέκια

(α) Ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ ἐτυμολογία τοῦ σοφοῦ συγγραφέως· πλὴν ἡ λέξις εἶναι μᾶλλον τουρκικὴ.

μέ τοακμάκια και πιστόλας διαφόρων ειδών, άλλαχου βλέπεις σπάθας, μαχαίρας χαντοσέρια και γιταγάνια εις μεγαλοπρεπείς θήκας. Οί χρυσοχόοι και οί αδριαντουργοί, οίτινες ως επί τὸ πλείστον εἰσι 'Ρουμουνοὶ ἐκ Μακεδονίας (α), ἐργάζονται κατὰ τὰς πεπαλαιωμένους μεθόδους και ἐνίοτε τὰ ἀρχαῖα νομίσματα χρησιμεύουσιν αὐτοῖς, ὡς σχέδια και τύποι. Ἄλλαχου πάλιν ἀπαντᾷ πωλητὰς *φροστωρ*, *σουμπας*, *μαγυρεῖα* ἐν ὑπαίθρῳ, ἀρτοποιεῖα, κτλ. Τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα κυρίως ἔρχονται ἐξ Αὐστρίας, εὐρηνται εἰς ὠραίας ἀποθήκας, κειμένας πλησίον τοῦ λιμένος. Ἐκεῖ δὲ, παρὰ ταῖς σερβικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἀπκντῶνται και γερμανικαί.

Εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν ἴστανται οἱ Βούλγαροι, οἷτινες πωλοῦσι σταφυλάς και ἄλλας ὀπώρας. Παρέκει ἄλλος Βούλγαρος διέρχεται τὴν ὁδὸν, φέρων ἐπ' ὤμων δύο κάδους και φωνάζων στενωρείως *Μ.λέκο κιζέλο!* (Ξυνογάλι, γιγγοῦρι). Τρίτος ἔχει συλλογὴν ὀλόκληρον τουρκικῶν πλακούντων.

Τὸ πλῆθος κυρίως συνωθεῖται πρὸς τὴν ἀγορὰν. Ἐκεῖ εὐρίσκεις ὄρη λαχανικῶν και ὀπωρῶν, κολοσσιαίας κολοκύνθας και γιγαντιαίους πέπονας, παντοσιδεῖς σταφυλάς, ἀπίδια, κτλ. Τῶν ξένων τὴν περιέρχουσαν ἐπισύρουνι μάλιστα αἱ *πατ.λατζάροι* (μελιτζάνκι), αἷτινες ὁμοιάζουσι πρὸς πέπονας—τόσον μεγάλαί εἶναι. Εἰς τινα γωνίαν τῆς ἀγορᾶς ἴστανται οἱ τοῦ Ζέμωνα ἔμποροι, οἷτινες εἶναι Σέρβοι τὴν καταγωγὴν, ἀλλ' ὡς ἐν τῆς ἐνδυμασίας τῶν φαίνονται μάλ-

(α) Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν τὰς βαθείας γλωσσικὰς γνώσεις συγγραφέων τινῶν, ὧν τὸν κάλαμον διευθύνουσι, δυστυχῶς, λόγοι πολιτικοὶ και ὄχι ἡ λογικὴ. Ἀπό τινος 'Ρουμουνοῦ δημαγωγοῦ και τινος ἀγύρτου θέλουσι νὰ πείσωσι τὸν κόσμον ὅτι ἡ Μακεδονία εἶναι ἀ π ο ι κ ἱ ἄ ρ ο υ μ ο υ ν ι κ ἡ ἢ βλαχική, ἴσως διότι ὑπάρχουσιν ὀλίγοι Κ ο υ τ σ ὀ β λ α χ ο ι λεγόμενοι, ἀπόγονοι τῶν Πελασγῶν ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἐκτὸς ὀλιγίστων, πιστευσάντων αὐτοῖς, οἱ ὄρθῳ φρονούντες και οἱ τὴν ἱστορίαν καλῶς εἰδότες γελῶσιν.

λον Εὐρωπαῖοι. Ὁ βούτυρος εἶναι πρᾶγμα ἄγνωστον καθ' ὅλην τὴν χερσονήσον τοῦ Αἴμου, ἡ δὲ Σερβία προμηθεύεται αὐτὸν ἐκ τοῦ Βανάτου.

Εἰς Βελιγράδιον οὐ μόνον οἱ γυναῖκες, ἀλλὰ και οἱ ἄνδρες, οἱ ἔμποροι και οἱ ὑπάλληλοι ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν και ἀγοράζουσι λαχανικά, κρέας, ἰχθῦς, κτλ. Οἱ ὑπηρεταὶ εἰσι Σέρβοι ἐκ τοῦ Βανάτου, Γερμανοί, Οὐγγροὶ και Σλοβᾶκοι. Οἱ ἐγχώριοι Σέρβοι δὲν καταδέχονται νὰ γίνωσιν ὑπηρεταί.

Ἐν Βελιγραδίῳ ὑπάρχουσι πολλὰ ξενοδοχεῖα, ὀλίγα ὅμως ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ κάτοικοι διέρχονται τὸ πλείστον τοῦ χρόνου ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει δημόσιος βίος ἢ ὅτι εἶναι ἀδιάφοροι εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπ' ἐναντίας και ὁ μικρότερος ἔμπορος ἀναγινώσκει καθ' ἑκάστην τὴν ἐφημερίδα του και αἱ συνεχῶς ἐν Σερβίᾳ ἐπερχόμεναι μεταβολαὶ παρέχουσιν ἰκανὴν ὕλην εἰς συζητήσεις. . . . Σχεδὸν πᾶσα οἰκία ἔχει τὸν κήπον τῆς, οἱ δὲ κῆποι εἰσι πλουσιώτατοι εἰς φυτὰ, δένδρα, ἄνθη, κτλ.

Εἰς τῶν κυριωτέρων περιπάτων ἡμῶν ἦν τὸ φρούριον, ὅπου οἱ Τούρκοι εἶχον φρουρὰν μέχρι τοῦ 1867. Ἡ σπουδαιότης τοῦ Βελιγραδίου, ἔγκειται ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς. Ἄλλοτε ὁ Εὐρωπαῖος περιηγητὴς, ὅστις ἐπεσκέπτετο τὴν τουρκικὴν συνοικίαν τοῦ Βελιγραδίου ἦτις καλεῖται *Σορτιόλ*, εὐρίσκειτο ἐν μέσῃ Ἀνατολῇ ἕδωλεπε τουρκικὰς οἰκίας, Ὀθωμανίδας κεκαλυμμένας, κῆπους ἀνατολικούς, *τζαμία*, εὐκτρίους οἰκους πλήρεις πιστῶν, *δερβίσας*. . . . Σήμερον τὸ *Σορτιόλ* εἶναι ἔρημος και μόνον ἐν ὑπαίθρῳ τῆς *τζαμίου*, εἰς ὃ προσεύχονται οἱ Τούρκοι τὰ λοιπὰ ἐκλείσθησαν, και τοὶ δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ 1862 οἱ Σέρβοι δὲν δύνανται νὰ τὰ κατεδαφίσωσιν εἰμὴ ὅταν πέσωσι μόνω. Ἡ κυβέρνησις διατηρεῖ δι' ἐξόδων τῆς ἕνα χότζαν ἵνα οἱ ἐκ Βοσνίας και τῆς λοιπῆς Τουρκίας ἐρχόμενοι Τούρκοι δύνανται νὰ προσεύχωνται. Εἰς τὸ *Σορτιόλ*, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Δουναβέως, ὑπάρχουσιν ἤδη πε-

νηχαὶ καλύβαι, λείψανα τῆς ἀρχαίας τουρκικῆς ἀγορᾶς, ὀλίγον δὲ κατωτέρω ἐρείπια, καθιστάμενα ἀφανῆ ἐκ τοῦ χρότου, και ἐνιχαῖοῦ νέαι οἰκίαι. Τὰ ζῶα περιφέρονται εἰς τὰ ἀρχαῖα τεμένη.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σερβικὴν πόλιν ἡ μεγαλύτερα κίησις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῇ κειμένη κατὰ μῆκος τοῦ Σάβα ἔκει ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀπαντᾷ τις γραφεῖα ἐμπόρων και ἀποθήκας. Ἀμα ἀνάβῃς ἑκατὸν τεσσαράκοντα βαθμίδας εὐρίσκεται ἐπὶ ἀνδῆρου, ἐπ' οὗ ὠκοδόμηται ἡ μητροπολιτικὴ ἐκκλησία, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1844 κατὰ τὸν δυτικὸν ρυθμὸν και οὐχὶ κατὰ τὸν βυζαντινόν. Ἀπέναντι εἶναι ἡ κατοικία τοῦ μητροπολίτου και κατωτέρω πεπαλαιωμένον τουρκικὸν παλάτιον τουρκικοῦ ρυθμοῦ, ἀπὸ τοῦ Μιλλῆς χρονολογούμενον και ἐπὶ τινα χρόνον χρησιμεύσαν ὡς λύκειον. Παρὰ τούτῳ εὐρηνται τὸ κτίριον ὅπου ἦν ἄλλοτε ἡ ἀνωτέρα σχολὴ εἶναι δὲ ξύλινον παράπηγμα μετ' ἐπιπέδου, νῦν ἐτοιμώροπον.

Ἐν Βελιγραδίῳ ὑπάρχουσι 500 διαμαρτυρούμενοι, διατηροῦντες ναόν. Οἱ καθολικοὶ, και τοὶ πολυάριθμοι, δὲν ἔχουσιν ἐκκλησίαν, ἐκκλησιάζονται δὲ εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου.

Ἡ κυριωτέρα ὁδὸς τοῦ Βελιγραδίου καλεῖται *Τεραζία*. Αἱ οἰκίαι εἰσιν ὠκοδομημένα κατὰ τὸν νεώτερον ρυθμὸν και ὅλαι σχεδὸν εἰσι μονόροποι. Ἐπὶ τοῦ βουλευθάρτου ὑπάρχουσι πλάτανοι και αἷγειροι ἔκει δὲ εὐρηνται τοῦ ἡγεμόνος τὸ παλάτιον, ἀπλοῦν μονόροπον κτίριον, ἔχον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ δεκαπέντε παράθυρα και περικυκλούμενον τὸ θέρος ὑπὸ χλόης. Ὀλίγον κατωτέρω κείνται τὰ ὑπουργεῖα τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν στρατιωτικῶν, κτλ. Τὸ κατάστημα τῆς Γερουσίας εἶναι ἐπίσης μονόροπον και ἔχει ἐπτὰ παράθυρα. Εἰς τὰ ἄκρα τῆς *Τεραζίας* τὰ ἀπολήγοντα εἰς *Τοψιδερέ* (ἄλλος ἐξὼ τῆς πόλεως) ὑπάρχουσιν εὐρύχωρον νοσοκομεῖον, εὐρύτατοι στρατώνας και ἡ στρατιωτικὴ Ἀκαδημία εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τῆς πόλεως ἡγήθη πρὸ εἰκασκατείας νέω συνοικία, ἔχουσα μι-

κρὰς μὲν, ὠραίας ὅμως οἰκίας, περικυκλωμένας ἀπὸ μεγαλοπρεπεῖς κήπους.

Τὸ κτίριον, ὅπερ μᾶλλον συνεχῶς ἐπισκεπτόμεν, ἦν ἡ ἀνωτάτη σχολὴ, ὠκοδομημένη εἴσα ἐπὶ τῆς μεγάλης πλατείας ὠκοδομηθῆ δὲ ὑπὸ τοῦ Τσέκου Νεβολέη και ἐτελειώθη τῷ 1862. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς μανθάνομεν ὅτι προσεφέρθη τῷ σερβικῷ λαῷ ὑπὸ τοῦ διασῆμου πατριώτου Μιχαὴλ Ἀναστάσεβιτς, τοῦ πλουσιωτάτου τῶν Σέρβων ἑδαπανήθησαν δὲ δι' αὐτὴν ὑπὲρ τὰς 100,000 δουκάτων και περιέχει ἐν γυμνάσιον, τὴν ἀνωτέραν σχολὴν (λύκειον), τὸ μουσεῖον και τὴν ἐταιρίαν τῶν σοφῶν.

Ἐν τῷ προδόμῳ ὑπάρχουσι τάφοι τῆς ἀρχαίας Σερβίας, αἱ δὲ κατωτέραι αἰθουσαι περιέχουσι τὴν βιβλιοθήκην, ἀριθμοῦσαν σήμερον 22,000 τόμους και 3000 χάρτας και εἰκόνας. Τὰ πλείστα τῶν βιβλίων ἀναγόνται εἰς τὴν σλαβικὴν φιλολογίαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χειρογράφων και τῶν ἀρχαίων σερβικῶν και βουλγαρικῶν βιβλίων ἀνέρχεται εἰς 200, οἱ δὲ κατάλογοι διατηροῦνται ἄριστα.

Ἡ ἐταιρεία τῶν σοφῶν ἔχει ὠραίαν αἴθουσαν, εἰς ἣν συνεδριάζει, πλούσια ἀρχεῖα ἀφορῶντα κυρίως τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Σερβίας, συλλογὴν χειρογράφων και καλὴν βιβλιοθήκην.

Κατὰ τὸ 1840 οἱ καθηγηταὶ τοῦ σερβικοῦ λύκειου, ὅπερ ἦν τότε εἰς Κρούγεβατς, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ συστήσωσι φιλολογικὴν ἐταιρείαν ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἦσαν εὐνοϊκὰ διὰ τὴν φιλολογίαν. Ἐν τούτοις ὁ κανονισμὸς μετὰ ἐν ἔτος ἐπεκυρώθη και ἡ *Σερβικὴ φιλολογικὴ ἐταιρεία* ἐγκαθιδρύθη δημοτελῶς τὴν 7 Ἰουνίου 1844. Αἱ ἐπελθοῦσαι πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἠμποδίσαν τὴν πρόδον τῆς ἐταιρείας και μόλις ἐπὶ Ἀλεξάνδρου-Καραγεώργεβιτς ἡ εἰρήνη ἐστερεώθη. Ἡ τιμὴ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐταιρείας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν Πόποβιτς, τότε ὑπουργὸν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως († 1856), εἰς τὸν Στίβιτς, διδάκτορα τῆς ἱατρικῆς, τὸν διδάκτορα Γιόγκον Σαφαρτζιχ και τὸν καθηγητὴν Μπράγκοβιτς (†

1865) Ἡ ἑταιρεία ἠσχολήθη κατὰ πρῶτον ἓνα συλλέξῃ ὕλην διὰ τὴν νεωτέραν τῆς Σερβίας ἱστορίαν καὶ νὰ δημιουργήσῃ ὄρους τινὰς ἐν τῇ γλώσσῃ· ὅτε δὲ ἤρξατο ἡ περίφηλος περὶ ὀρθογραφίας ἔρις, ἡ ἑταιρεία ἐκνήχθη κατὰ τῆς γνώμης τῆς κυβερνήσεως, ἀποδοκιμασάσης τὴν μεταρρυθμίσειν ἣν εἰσήγαγεν ὁ Βούκ Καρατζιτς καὶ ἣν ἅπαντες παρέδέχθησαν ἤδη. Ἡ ἑταιρεία διελύθη τῷ 1874, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀναδιωργανώθη ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Σερβικὴ τῶν σοφῶν ἑταιρεία*, καὶ σήμερον περιέχει τέσσαρα τμήματα, ἥτοι τὸ φιλοσοφικὸν καὶ φιλολογικόν, τὸ ἱστορικόν καὶ νομικόν, τὸ μαθηματικόν καὶ φυσικόν καὶ τέλος τὸ καλλιτεχνικόν. Ἐκαστον τμήμα συνέρχεται τακτικῶς, ἡ δὲ ἑταιρεία λαμβάνει παρὰ τῆς κυβερνήσεως συνδρομὴν ἔτησίαν 4000 δουκάτων.

Ἐν ἔτει 1874 ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον φυλλάδιον τοῦ *Γκλασνίκ*, ἐπισήμου ὄργάνου τῆς ἑταιρείας, ἐκδιδόμενον ἀτάκτως, συνήθως δις τοῦ ἔτους. Ἀπὸ τοῦ 1847 ἐδημοσιεύθησαν 40 φυλλάδια, εἰ δὲ ἐπιθυμοῦντες νὰ σπουδάσωσι τὴν Σερβίαν θέλουσιν εὖρει ἐν τῷ περιοδικῷ πολύτιμον ὕλην, καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ *Γκλασνίκ* μεγάλας παρέσχεν ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν σερβικὴν φιλολογίαν.

Πρόεδρος τῆς ἑταιρείας ταύτης μέχρι τοῦ 1869 ἦν ὁ Ἰβάν Γαβρίλοβιτς, ἀνὴρ ἀξίος λόγου ὡς πολιτικὸς καὶ σοφός· κατὰ δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀντικατέστησεν αὐτὸν ὁ διδάκτωρ Γιάγκος Σαφαρτζίκ, ἀνεψιὸς τοῦ συγγραφέως τῶν *Σλαβικῶν Ἀρχαιοτήτων*, ἀφιχθεὶς τῷ 1843 ἐν Βελιγραδίῳ, ὅπου ἐπὶ πολὺ ἦν καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ λυκείῳ. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ ἀσχολεῖται πολὺ εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ κυρίως εἰς τὴν νομισματικὴν, συνέγραψε δὲ καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ δύο τόμους περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Γλαγκοσλάβων, ἣν ἀντέγραψεν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας.

Ἐν ταῖς μάλλον πεπαιδευμέναις τοῦ Βελιγραδίου καταλεκτέον καὶ τὸν Δάνιτσιτς·

Γεννηθεὶς ἐν Νόβι Σάδ (σερβικὴ πόλις ἐν Οὐγγαρίᾳ, γερμανιστὶ Ναυστάδ), ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ λυκείου τοῦ Βελιγραδίου καὶ μετὰ ταῦτα γραμματεὺς τῆς ἑταιρείας. Οὗτος ἔδωκε τέλος εἰς τὴν ἔριν ἣν ἤρχισεν ὁ Βούκ περὶ σερβικῆς γλώσσης καὶ ὀρθογραφίας καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς διατριβὰς περὶ τῶν σερβικῶν ἀρχαιοτήτων, ἐν λεξικόν τῆς ἀρχαίας σερβικῆς, γραμματικὴν τῆς σερβοκροατικῆς γλώσσης (α), μετάρρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ πολλὰς μονογραφίας φιλολογικὰς, ἱστορικὰς, κτλ. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ ἐκδοθήσεται λεξικὸν σερβοκροατικόν, δι' ἧς ἡ γίγχο-σλαβικὴ Ἀκαδημία ἀπὸ πολλοῦ παρασκευάζει ὕλην.

Ὁ Στόιαν Νοβάκοβιτς, μαθητὴς τοῦ Δάνιτσιτς, κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς ἐν τῷ λυκείῳ, ἔπειτα δὲ ὑπάλληλος τῆς δημοσίου βιβλιοθήκης, δις ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς παιδείας· συνέγραψε δὲ καὶ ἐξέδωκεν ἱστορίαν βιβλιογραφίαν περὶ τῆς σερβικῆς φιλολογίας καὶ πολλὰς ἄλλας μονογραφίας δημοσιεύσεις διὰ τοῦ *Γκλασνίκ*.

Μὴ λησμονήσωμεν τὸν Μιάτοβιτς, ἀρχαῖον ὑπουργὸν τῶν οικονομικῶν, ὅστις ἀφῆκε συγγράμματα περὶ γεωργικῆς καὶ ἐμπορίου τῆς ἀρχαίας Σερβίας, περὶ οικονομικῶν καὶ ἱστορίας πολιτικῆν, τὸν Μιλὸς Μιλίτσεβιτς, ὑπάλληλον ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδείας καὶ συντάκτην τῆς παιδαγωγικῆς ἐφημερίδος *Σχολή*, κτλ.

Ἄλλ' εἰσέλθωμεν εἰς τὸ Μουσεῖον, ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ αἰθουσῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ εὐρίσκομεν συλλογὴν πελέκων καὶ ἀναβολέα ἐξ ἀργίλου, εὐρεθέντα ἐπὶ τῶν βουλγαρικῶν μεθωρίων, ἐφ' οὗ εἶναι χαραγμένοι παράδοχοι χαρακτῆρες, οὓς δὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀναγνώσωσιν εἰσέτι καὶ οἵτινες, ὡς ἐνιοὶ φρονοῦσιν, εἰσὶ γραφῆς γλαγκολικῆς (β). Τὸ δεύ-

(α) Ἡ σερβικὴ καὶ ἡ κροατικὴ δὲν διαφέρουσι μετὰ τῶν εἰμῆ μόνον κατὰ τὸ ἀλφάβητον.

(β) Σλαβικὸν ἀλφάβητον, ὅπερ εἶχον παράδεχθαι ἄλλοτε οἱ καθολικοὶ Σέρβοι τῶν νοτιῶν μερῶν. Οἱ φιλόλογοι δὲν εἶναι εἰσέτι σύμφωνοι περὶ

τερον τμήμα περιέχει ὡραίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων κελτικῶν, ἑλληνικῶν, ῥωμαϊκῶν καὶ σλαβικῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ Βελιγραδίον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ῥωμαϊκῶν τειχῶν καὶ πολῦτιμοι καθ' ἑκάστην γίνονται ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις.

Ἐν τῇ τρίτῃ αἰθούσῃ εὐρίσκεται συλλογὴ νομισμάτων ἑλληνικῶν, μακεδονικῶν (α), ῥωμαϊκῶν καὶ σλαβικῶν, νέα δὲ νομίσματα λαμβάνει κατ' ἔτος ἐκ Τουρκίας. Πρὸ ἐνὸς ἔτους ὑπὲρ τὰ τρισχίλια εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Κοσσυφοπέδου (β). Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσι καὶ βοσνιακὰ καὶ βουλγαρικὰ νομίσματα. Τὸ ἀπελθὸν ἔτος (1874) εὗρον εἰς Πρισρένην, πρῶτον ἤδη, ἀρχαῖα χρυσὰ σερβικὰ νομίσματα χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, δηλ. ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ περιφήμου Δουσάν. Ὁ νεαρὸς ἡγεμὸν Μιλάνος, οὗ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἦν ὁ Σαφαρτζίκ, ἔχει ὡσαύτως ὡραίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων καὶ νομισμάτων σερβικῶν.

Ἡ τετάρτη αἰθουσα εἶναι πλήρης ἀναμνήσεων τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῆς Σερβίας, ἥτοι παντοίων ὄπλων, βελῶν, σημαιῶν, κτλ.

Τοὺς τοίχους κοσμοῦσιν ἑκατὸν εἴκοσι εἰκόνες, ὀφειλόμεναι εἰς Σέρβους καλλιτέχνους. Δὲν ἔχουσι μὲν ἀξίαν τινὰ ὡς πρὸς τὴν τέχνην, ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν ὅμως ἀξίζουσι πολὺ. Ἀξιολογώτεραι τῶν εἰκόνων εἰσὶν αἱ περιβῶσαι τοὺς ἀργηγούς καὶ ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως, τὸν Καραγεώργεβιτς, τὸν Μιλὸς Ὁβρένοβιτς, τὸν ἀρχιμανδρίτην Μελίττον καὶ λοιπούς ἀπέναντι δὲ εἰσὶν αἱ εἰκόνες τῶν σοφῶν Βούκ Καρατζιτς, Μιλουτινὸβιτς, Δάνιτσιτς, Ὁμπράδοβιτς, κτλ.

Τὸ λοιπὸν τοῦ κτιρίου κατέχουσι τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ λυκεῖον. Οὗτε ἂν ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου εἰσχυθέντος ἀλφάβητου.

(α) Παράδοχον ἀληθές· ὅτι ὁ Σλάβος συγγραφεὺς δὲν θέλει τὴν Μακεδονίαν Ἑλλάδα· ἀλλὰ πρὸς τί τότε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν τοῖς μακεδονικοῖς νομίσμασι;

(β) Κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην, συναρθεῖσαν τῷ 1389, οἱ Τούρκοι ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Τούρκους.

μνάσιον καὶ τὸ λύκειον. Ἡ Σερβία ἔχει δύο προγυμνάσια καὶ δύο γυμνάσια, ὧν τὸ μὲν εἰς Βελιγραδίον, τὸ δὲ εἰς Κρούγεβατς. Τὸ λύκειον, ἡ ἀνωτάτην ἐκπαιδευτήριον, ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν σχολῶν, νομικῆς, φιλοσοφικῆς καὶ τεχνολογικῆς, διδάσκουσι δὲ δεκαεπτὰ καθηγηταὶ διακοσίους περίπου μαθητὰς. Τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μιλὸς ἐν ἔτει 1838 ἐπὶ τῇ βίσει τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν τῆς Αὐστρίας· ἔκτοτε δὲ ἀναδιωργανώθη.

Ἡ Σερβία ἔχει πρὸς τούτους ἔνδεκα τεχνολογικὰ σχολεῖα, ἐν δὲ τῷ Βελιγραδίῳ γυμνάσιον κροατικόν, ἰδρυθὲν τῷ 1863, ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων τάξεων καὶ διαιτηρούμενον ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Εἰς ὅλα τὰ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διατηρούμενα σχολεῖα οἱ μαθηταὶ οὐδὲν τελοῦσι.

Πρὸ πενήκοντα ἐτῶν ἡ Σερβία οὐδεμίαν προκαταρκτικὴν σχολὴν εἶχε, σήμερον δὲ ἀριθμεῖ περὶ τὰς 600. Ἐνεκεν τῆς ἰδρύσεως κροατικοῦ πανεπιστημίου εἰς Ζαγρέπ (Ἄγραμ) πρόκειται νὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον τοῦ Βελιγραδίου.

Ἡ ἐφημεριδογραφία ὁσημέραι προάγεται ἐν Σερβίᾳ, περισσότερον ἢ ἐν τῷ Βανάτῳ καὶ ταῖς παραδουναβίαις ἡγεμονίαις. Ἐφέτος ἐδημοσιεύθη ἐν Βελιγραδίῳ μνησιαῖον περιοδικόν (*Паτρις*), ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδάκτορος Γεώργεβιτς. Τὸ ἀπελθὸν ἔτος δύο νεαροὶ Σέρβοι συγγραφεῖς, ὁ Τσοῦρτιτς καὶ ὁ Στεφάνοβιτς, ἰδρυσαν ἐν Βιέννῃ εἰκονογραφημένην ἐφημερίδα, τὴν *Σερμπανδία* (Σερβίαν). Τῷ 1873 ἐξεδίδοντο ἐν Βιέννῃ ὀκτώ πολιτικαὶ ἐφημερίδες, ὧν τρεῖς ἡμερήσιαι, καὶ δύο σατυρικὰ φύλλα.

Περὶ τῆς πολιτικῆς ἐν γένει ὀλίγα θ' ἀναφέρωμεν. Ἀφ' οὗ ἡ Σερβία ἀνέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς (ἐπὶ ἐξήκοντα σχεδὸν ἐτῶν), ἡ χώρα οὐκ ὀλίγα ἐπαθεν ὑπὸ ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Σπάνιον ἦν κατ' ἀρχὰς νὰ εὑρῇ τις ἀνθρώπους ἀναγινώσκοντας, σπανιότερον δὲ γράφοντας. Οἱ πρῶτοι ἡγεμόνες τῶν ἦσαν μὲν τύρανοι, οὐχ ἥττον ὅμως πολλὰ ἐπραζαν καλά. Ἐντούτοις ὁ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν ἀνταγωνισμὸς δὲν ἔ-

παυσεν εισέτι (τῶν Ὀδρένοβιτς καὶ Καραγεώργεβιτς.)

Ἡ Σερβία πρὸ πάντων ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνισχυθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ ἐσωτερικῶς. Λαμπρὸν μέλλον ἔχουσιν αἱ χῶραι ἐκεῖναι εἰς αἷμαλλον ἐργάζονται καὶ δὲν ἀσχολοῦνται πολὺ περὶ τῆς πολιτικῆς. Πρὸ τινος χρόνου σλαβικὴ ἐφημερίς ἐδημοσίευσεν διδακτικωτάτην σύγκρισιν μεταξὺ Σερβίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ Σερβία ὡς πρὸς τὰ οικονομικὰ καὶ τὰς ἀμυντικὰς δυνάμεις εἶναι εἰς καλλιτέραν τῆς Ἑλλάδος θέσιν, καθυστερεῖ ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν 87 ἀτμοκίνητα ἐργοστάσια, ἐν οἷς ἐργάζονται 13,602 ἐργάται, ἐν δὲ τῇ Σερβίᾳ μόνον 8 ἀτμοκίνητοι μύλοι εὗρηται καὶ τινὰ ζυθοποιεῖα, καὶ ταῦτα εἰς χεῖρας ξένων. Ἡ Σερβία ἀριθμεῖ 507 προκαταρκτικὰ σχολεῖα εἰς 2 φοιτῶσι 22,756 μαθηταί, ἡ δὲ Ἑλλάς σχολεῖα 1175 καὶ μαθητὰς 60,066. Ἐν μὲν τῇ Σερβίᾳ ὑπάρχει ἐν λύκειον μὲ 17 καθηγητὰς καὶ 208 φοιτητὰς (κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ 1872), ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἐν πανεπιστήμιον μὲ 85 καθηγητὰς καὶ 1248 φοιτητὰς κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ Ἑλλάς ἔχει 95 τυπογραφεῖα, ἡ δὲ Σερβία 6. Καὶ ὅμως αἱ δύο αὗται χῶραι ἀνέκτισαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν σχεδὸν ταυτοχρόνως καὶ ἔχουσι τὸν αὐτὸν περίπου πληθυσμὸν. (α)

Πρὶν δώσωμεν πέραις εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον αἱ εἰπωμεν ὀλίγα περὶ θεάτρου.

Τὸ θέατρον ὠκοδομήθη προ μικροῦ εἶναι δὲ ὠρατὸν καὶ εὐρύχωρον. Παρ' αὐτῷ εὗρηται θωμανικὴν τέμενος, χρησιμεῖον ἤδη ὡς ἐργαστήριον φωταερίου διὰ τὸ θέατρον. Αἱ ὁδοὶ φωτίζονται διὰ πετρελαίου.

(α) Ὁ συγγραφεὺς, ὡς Σλάβος, ἀποκαλεῖ τὴν Σερβίαν Μικρὸν Πεδεμόντιον καὶ διατείνεται ὅτι ἡ λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος ἔγκειται μᾶλλον εἰς Βελιγράδιον ἢ εἰς Ἀθήνας καὶ Βουκουρίστιον· λέγει δὲ ὅτι τούτου ἕνεκεν αἱ μεγάλαὶ Δυνάμεις προσπαθοῦσι τίς πρώτη νὰ ὑπερισχύῃ καὶ θεωρεῖ τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν μᾶλλον συνάδουσαν πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα τῆς Σερβίας. Καὶ ὅμως ἄλλη πολιτικὴ ὑπερισχύει ἤδη, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσι.

Κυριακὴν τινὰ μετέβην εἰς τὸ θέατρον· ἐδίδασκον δὲ τοὺς Γιανιτσάρους τοῦ Γκλίγκιτς, δράμα μικροῦ λόγου ἄξιον φιλολογικῶς, συνταχθὲν ὅμως ἐπίτηδες διὰ τὸ δημόσιον καὶ προωρισμένον νὰ παρίσταται τὴν Κυριακὴν. Το δρᾶμα τοῦτο, οὐ ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς σερβικῆς ἐπανάστασεως, εὐκρεστεῖ πολὺ, οἱ δὲ ἠθοποιοὶ ἐν γένει εἶναι καλοὶ.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημῶτον μέρος ἐν τοῖς περιχώροις τοῦ Βελιγράδιου εἶναι τὸ *Τογι-δερὲ*, κείμενον εἰς γραφικὴν κοιλάδα πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως. Ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς αὐτὸ εἶναι πεφυτευμένη ἀπὸ γιγαντιαία δένδρα, κατὰ δὲ τὸ θέρος τὸ μέρος εἶναι τὸ ἐσπέρας πλήρες ἀμαξῶν καὶ ἵππέων. Πέραν βλέπει τις τὸν λόφον, ὅπου ἐδολογονήθη ὁ ἡγεμὼν Μιχαήλ· ἐκεῖ δὲ ὑπάρχει πύργος, ὅστις ἦν τὸ προσφιλὲς ἐνδιαίτημα τοῦ ἡγεμόνος Μιλός. Ν. Ε. Γ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΡΥΝΕ ΔΕ ΠΡΕΛ

(BRUNET DE PRESLE)

Τίνος Ἕλληνας ἡ καρδία δὲν ἐπένησεν εἰς τὴν εἰδησιν τοῦ θανάτου τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ (1), τοῦ διακεκριμένου φιλέλληνας οὗτινος τὴν σέρψιν θρηνεῖ τὸ Πανελλήνιον, ὃ ἀνεύρισκεν ἐν αὐτῷ ἄγνόν φιλελληνισμὸν, θερμὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀγάπην καὶ ἀναλλοίωτον ἐνδιαφέρον πρὸς πᾶν ἀφορῶν τὴν Ἑλλάδα; τούτου ἕνεκεν πρὸ πολλοῦ σφοδρὰ κατεῖχεν ἡμᾶς ἐπιθυμία ἴνα, ὡς ἐλάχιστον εὐγνωμοσύνης φόρον αὐτῷ ἀποτινόντες, καταχωρίσωμεν ἐν τῷ *Ὀμήρῳ* τὰ τὸν περίπυστον βίον τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ

(1) Κατ' ἀρχὴν γράφομεν τὰ ξενικὰ ὀνόματα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ προφέρονται.

ἀνδρὸς ἀποβλέποντα, ἀλλ' ἀνεβάλλομεν ἀναμένοντες ἐκτενεστέρας περὶ αὐτοῦ πληροφορίας· εὐτυχῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ταύτην εὐχαρίσει ἡ τελευταία ἐπετηρὶς τῆς πρὸς ἐνθάρρουν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐταιρίας, ἣτις περιέχει τὸν βίον τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ ἀνδρὸς γραφέντα ὑπὸ χειρὸς δοκίμου, τῆς τοῦ εὐγενούς καὶ ἐπίσης γνωστοῦ φιλέλληνας καὶ σοφοῦ Γάλλου Μαρκησίου δὲ Σαιντ-Ἰλαίρ (*Marquis de Queux de Saint-Hilaire*). Θέλομεν δ' ἀδιστακτικῶς τύχει τῆς ἐπιδοκμασίας τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἅτε προσλόντες, ἀντὶ πάσης ἀλλης ἱστορήσεως τοῦ βίου αὐτοῦ, τὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μεταφράσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Μαρκησίου δὲ Σαιντ-Ἰλαίρ πραγματείας, λυπούμενοι μόνον ὅτι ὁ ἡμέτερος κάλαμος ἀδέξιος ὅπως ἐστὶ πρὸς τὸ μετ' ἴσης γλαφυρότητος μεταγλωττίσαι αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιλέξαι ἐν οὗτοις.

Ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἐπιγραφικὴ ἐπιστήμη καὶ ἰδίως τὰ ἑλληνικὰ γράμματα σπουδαίαν ἄρτι ὑπέστησαν ἀπώλειαν. Ὁ Κύριος Κάρολος-Μαρίας-Βλαδίμιρος Βρυνὲ δὲ Πρέλ, μέλος τοῦ Πανακαδημίου (Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν), καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἱππότης τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ τοῦ χρυσοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν κατόπιν μακρᾶς καὶ ὀδυνηρᾶς ἀσθενείας τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1875 ἐν τῷ εἰς Παρουζὰ κτήματί του.

Ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐγεννήθη τὴν 10 Νοεμβρίου 1809 ἐν Παρισίῳ. Μέχρι τοῦ ἔτους 1817 ἡ μήτηρ αὐτοῦ, γυνὴ ἐξοχος τελευτήσασα μὴνὰς τινὰς πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ υἱοῦ τῆς ὡς μέλους τοῦ Πανακαδημίου, ἐπεμελήθη μόνη τῆς ἀγωγῆς του. Ὁ δὲ πατήρ του, ἀνὴρ διακεκριμένος καὶ θερμὸς τῶν γραμμάτων ζηλωτὴς, ἦν ἐνεργὸν μέλος πολυχρήμων σοφῶν ἐταιριῶν. Ἐν τῇ ἐταιρίᾳ τῶν Μεθίδων τῆς προκαταρκτικῆς παιδείας εἶχε σχετισθῆ μετὰ τοῦ ἀββᾶ Γωτιτιῆ (*Abbe Gautier*) ἱδρυτοῦ τῆς ὁμωνύμου μεθόδου ἣν εἶχεν ἐφαρμόσει ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκεῖ μεταναστεύσεώς του. Μετὰ

τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδόν του ὁ ἀββᾶς Γωτιτιῆ ἐξέδοτο τὰ βιβλία του καὶ δεκαπεντάδα νεανίων ἐμορφώσατο πρὸς διδασκαλίαν συνωδᾶ ταῖς ἐκτου ἀρχαῖς, συνήθροζε δὲ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος τοὺς πλείστους τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν Γρενέλλην-Σαιν Ζερμαίν οἰκίᾳ του καὶ προήδρευε τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν τῆς γαλλικῆς τε καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ τῆς γεωγραφίας.

Καὶ ὁ μὲν ἀββᾶς Γωτιτιῆ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1819, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰδρύσαντο ἐταιρίαν, ἐτι, ὡς ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὑφισταμένην, καὶ ἐξηκολούθησαν τὰς παραδόσεις αὐτοῦ. Εἰς τὰς διδασκαλίαις ταύταις ὁ νέος Βρυνὲ ὠδήγητο ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἐνοῦντος οὐχὶ σήνηθες ποιητικῶν πνευμάτων πρὸς τὴν γνώσει δύο ξένων γλωσσῶν ἐν ἡ ἐποχῇ ἡ σπουδῇ αὐτῶν ἦν σπανία.

Ὁ Κ. Βρυνὲ ὁ πατήρ, γεννηθεὶς τὸ 1768 ἐν Βεζανσῶν, ἐξεπλήρωσε μετὰ ζήλου πολλοῦ καὶ ἀκριβείας σπουδαία διοικητικὰ ἀξιώματα· τὸ 1795 ἐταξείδευσεν ὡς Γραμματεὺς Πρεσβείας εἰς Ἀμερικὴν, τὸ δὲ 1797 εἰς Ἰσπανίαν. Κατὰ τὰ δύο αὐτὰ ταξίδια ἐξέμαθε τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἰσπανικὴν, καὶ ἐν ἔτει 1808 μεταφράσας ἐκ τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐδημοσίευσεν τὴν *Ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἰσπανίας* τοῦ Θωμᾶ δὲ Ἰριάρτ οὐτινος ἀκολούθως ἐν ἔτει 1838 μετέφρασεν ἐμμέτρως τοὺς *Φιλολογικοὺς Μύθους*· εἶτα δὲ μετεγλώτισεν ἀγγλιστὶ τὰ *Γνωμικὰ* τοῦ δὲ Λαρωζφουκῶ (*De la Rochefoucauld*), ὧν τὴν μετάφρασιν προσέθηκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ υἱὸς του ἐν ἔτει 1828. Διασώζονται τούτου ἔτι ἐμμετροὶ τε καὶ πεζαὶ κωμωδίαί, ἐν αἷς τὸ *Σχολεῖον τῶν χηρῶν*, κωμωδία ἐμμετρος καὶ εἰς πράξεις τρεῖς.

Ἀληθῆς πεπαιδευμένος, φιλόσοφος τῆς σχολῆς τοῦ 18 αἰῶνος ὁ πατήρ τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἰδιαζόντως ἐπεμελήθη τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ υἱοῦ του γενομένης ὑπ' αὐτὰ τὰ ὅργανα του· νεώτατον ἔτι τὸν ὠδήγησεν εἰς τὰ μαθήματα τῆς φιλοσοφίας ἅτινα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ θέρος, ἐν τῷ

της οίκιας του κατά την ὁδὸν Ταρὸν κήψω παρέδιδεν ὁ φίλος του Κ. Ἀζλί: ἀνακαινίζων οὕτω τὰ μαθήματα τῶν περιπατητικῶν, τὴν δ' ἐσπέραν τὸν ἔφερε μετ' αὐτοῦ παρ' ἐτέρω τινὶ τῶν φίλων του, τῷ Κ. Ἰωσήφ Δρώζ, τῷ συγγραφεὶ τοῦ *Δοκιμίου ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ εἶναι τινα εὐτυχῆ*, ὅστις παρέδιδεν εἰς στενοὺς φίλους, ἕως οὗ καταστήσῃ ταῦτα δημόσια, μαθήματα ἠθικῆς φιλοσοφίας. Τὸ 1821 κατέστησε διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ του νέον τινὰ μόλις κατὰ τινα ἔτη ὑπερβαίνοντα αὐτὸν, τὸν Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραὶ (*Berger de Xivrey*), ὅστις βραδύτερον ἐγένετο ὁ εἰς τὸ Πανακκαδήμιον συνάδελφος του. Ὁ Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραὶ, εἴκοσι καὶ ἐνὸς τότε ἐτῶν, κατόπιν ἐξαίρετων σπουδῶν ἂς ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Νανσύ ἐποιήσατο, ἐπιθύμησεν ἵνα καταγεῖνη εἰς τὴν φιλολογοίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, ὅπως δ' εὐχαριστήσῃ τὴν κλίσιν του ταύτην ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, παραιτούμενος πρὸς τοῦτο θέσιν ἀξιόλογον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν τε ὑδάτων καὶ δασῶν τοῦ δουκὸς τῆς Ἀυρηλιαίας (*duc d'Orléans*), ὅπου εἶχε διορίσει αὐτὸν ὁ θεῖος του βαρὼν Βερζέ δὲ Καστελλάν (*baron Berger de Castellan*). Ὁ Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραὶ κατήρξατο τῶν σπουδῶν τοῦ μαθητοῦ του διὰ τοῦ ποιήματος τοῦ πατρὸς Ζιρωτῶ (*père Jiraudéau*), καὶ τῷ ἐνέπνευσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ σπάνιον παρὰ τοῖς μαθηταῖς, τὴν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν κλίσιν. Ὁ νέος Βρυνὲ κατεγίνετο ἔκτοτε ἐν ὧραις σχολῆς συνθέτων ποιητικῶν ἑλληνικῶν λεξικῶν ἐπὶ τῇ βίβσει τοῦ *Gradus ad Parnassum* οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιμελῶς ἠκροῶτο καὶ τῶν περὶ ἑλληνικῆς γλώσσας τε καὶ παλαιογραφίας παραδόσεων τῶν ΚΚ. Βοασσονὰδ καὶ Χαζ' (*mm. Boissonade et Hase*). ἂς εἶτα ἀπὸ κοινοῦ συνέταττε μετὰ τοῦ διδασκάλου του. Κατὰ τὰ μαθήματα ταῦτα ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ συνῆντισε νέους τινὰς ὡς αὐτὸν φιλομαθεῖς μεθ' ὧν συνεδέθη διὰ φιλίας ζεῖποτε ἀκμαίας, καὶ μεθ' ὧν συνητήθη βραδύτερον εἰς τὸ Πανακκαδήμιον. Οὗτοι δ' ἦσαν σὺν τῷ δι-

δασκάλῳ του Κ. Βερζέ δὲ Ξηβραὶ, οἱ ΚΚ. δὲ Λογγπεριέ, Δεέκ, Ἐκζερ καὶ Λαβουλαί (*de Longprier, Dehèque, Egger et Laboulaye*).

Ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ εἶχε τὸν πρὸς τὰ βιβλία ἔρωτα καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ξένων γλωσσῶν, ὁ δ' οἰκὸς του κατέστη τὸ ἐντεκτῆριον τῶν ἐν Γαλλίᾳ προσφύγων Ἑλλήνων. Ὁ υἱὸς, νεώτατος ὢν, ἔσχε τὴν πρὸς τὰ βιβλία κλίσιν, τὸν πρὸς τὰς ξένας γλώσσας ἔρωτα, καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνθουσιασμόν· ἡγάπα δὲ νὰ διηγῆται ὅτι δεκατετραετῆς ὢν τὰ πρῶτα χρήματα τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του δοθέντα αὐτῷ ἐδαπάνησεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ ἑλληνικοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἑβρίκου Στεφάνου, ὃ εἰς ὑπέρογκον ὠνήσατο τιμὴν καὶ ὃ εὐχαρίστως ἐπανεύρισκον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του, τοσοῦτον πλουσία τε καὶ πλήρει παντοειδῶν συγγραμμάτων, ἀλλ' ἐγκλειούσῃ ἰδίως πᾶν ἔργον σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νεωτέραν Ἑλλάδα — διότι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχεν ὁμόσει τῇ Ἑλλάδι καὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασι λατρείαν οὐδέποτε διακοπίσαν καὶ ἥτις ὑπῆρξε τὸ θέλημα καὶ ἡ τιμὴ τοῦ βίου του. Εὐδεξήγητος δ' ἄγαν ἐστὶν ἡ ἐνασκηθεῖσα τῆς Ἑλλάδος μαγεία ἐπὶ ψυχῆς νέας καὶ φλογερᾶς ὡς ἡ ἰδική του.

Τὸ 1824 — ὁ νέος Βλαδίμηρος ἦν δωδεκαετής τότε — ἐξεβρίχνητο ἐν τινὶ τῆς Τουρκίας ἐπαρχίᾳ μὴ διατηρούσῃ πλέον οὐδ' αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ ὄνομα, καὶ ἦν ἐκάλου Μορέαν καὶ Ῥούμελιν, ἐθνικῆ διέγερσις, οὐχὶ κτὴν ἀνταρσία, μόλις στάσις, ἥτις ἔμελλε νὰ μετατραπῇ μετ' οὐ πολὺ εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἥτις ἐνεκεν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀγῶνός των, τῆς ἀγιότητος τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιακομένου σκοποῦ, ὅστις ἦν ἡ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ ἔθνους των, ἐξεβιάσατο ἐπὶ τέλος τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ συμμετάσχωσιν αὐτῆς, καὶ κατέληξαν εἰς τὴν αὐτονομίαν ἐπαρχίας ἥτις μετ' ὀλίγον ἔκαμε ν' ἀντηγήσῃ ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ τὸ πρὸ αἰῶνων λητμονηθὲν τῆς Ἑλλάδος ὁ-

νομα. Οὗ τοῦ παρόντος ἐστὶ χρόνου ν' ἀναμνήτωμεν ἐνταῦθα τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἀνίστου καὶ πεισματώδους αὐτῆς πάλης, τῆς νέας αὐτῆς ἐποποιίας ἀναμενουσῆς ἔτι τὸν ἑαυτῆς Ὀμηρον.

Μεμακρυσμένοι εἰσὶ σήμερον αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ καὶ τὸ ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα, οὐχὶ εἰς ἄκρον εὐχάριστον, ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως λησμονηθῇ ἐνίοτε ἡ ζέσις τῆς πάλης καὶ ὁ ἡρωϊσμός των πολεμιστῶν. Κατ' ἐκείνην ὁμοίαν τὴν ἐποχὴν ὅλη ἡ Γαλλία ἢ κάλλιον εἰπεῖν σύμπασα ἡ ἐλευθεροπρονοῦσα Εὐρώπη συνεκινεῖτο ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἢν δὲν ἀπεκάλου μόνον οἱ Ἕλληνες *ἱερὸν ἀγῶνα*. Μέγας ἦν ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐνθουσιασμός ἐν Παρισίῳ εἶχε συστηθῆ φιλελληνικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κ. Μ. Α. Τουρνῶ (*M. L. Tournaux*), καὶ ἥς τινος γραμματεὺς διετέλεσεν ὁ κ. δὲ Ζεραντῶ (*de Gerando*). Πάντες σχεδὸν οἱ Γάλλοι ἐλευθερόφρονες ἀπετέλουσαν μέρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης· ἐγίνετο λόγος ἵνα διοργανίσωσι νέαν στυροφορίαν ὅπως μεταβάντες εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀποσπάσωσι χριστιανικὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ. Αἱ ἐφημερίδες ἔβριθον εἰδήσεων ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Γάλλοι ποιηταὶ ἔψαλλον τὰ τροπαια τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ ὁ μέγας ἄγγλος ποιητῆς, λόρδος Βύρων, ζητῶν, κατὰ τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀλφρέδ δὲ Μυσσέ (*A'f. ed de Musset*) ἐκφρασίαν, γῆν δι' ἣν ν' ἀποθάνῃ, ἄρνεε τὴν Ἰταλίαν καὶ προσέφερεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τὸ γόητρον τοῦ ὀνόματός του, τὴν λάμπιν τῆς φήμης του, τὴν βοήθειαν τῆς περιουσίας του. Ὁ πρόωρος ἐν Μεσολογγίῳ θάνατός του προὔξενεσε μείζονα ἔτι ἀντήγησιν εἰς τὴν πρὸς ἣν ἀφωσιώθη πάλην. Ἐνῶ δὲ εἰς τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μάνης, εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους συνέθετον διὰ πυροβολισμῶν ἐνδοξον ἱστορίαν ἣν οἱ τῆς ἐποχῆς ποιηταὶ, Λεμερσιέ, Δεβρὲν, Καζιμίρ Δελαβίγν, Λεμαρτινός, Βίκτωρ Οὐγῶ (*Le-mercier, Lebrun, Casimir Delavigne, La-*

martine, Victor Hugo), μετέφραζον δι' ὠραίων στίχων, Ἕλληνες τινες πρόσφυγες εἰς Παρίσιον, οἵτινες εἶχον διὰ τῶν ἀπαύσων ἔργων των προετοιμάσει τὸ ἐθνικὸν κίνημα, οὐκ ἐπαύσαντο κινουῦντες τὸ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας ἐνδιαφέρον τοῦ σοφοῦ καὶ λογίου κοινοῦ (1), ἐνῶ ἕτεροι καθίστων αὐτὸ ἐνήμερον τῶν γεγονότων αὐτῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος Σουτσοῦ, νεώτατος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅστις προοιμιάζετο τὴν ποιητικὴν του δόξαν δι' ἱστορικῶν ἔργων, συνέγραψε γαλλιστὶ *Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως*, καὶ τῶν κυριωτέρων γεγονότων ὧν μάρτυς αὐτόπτης ὑπῆρξεν αὐτός τε καὶ ἰδίως ὁ ἀδελφός του Δημήτριος ὅστις ἐνδόξως ἐφονεύθη ἐν Δραγατσάνῳ ἡγούμενος τοῦ « Ἱεροῦ λόχου ». Τὴν ἱστορίαν δ' αὐτὴν ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1828 μέγας φιλέλληνας, ὁ κ. Ἀμβρόσιος Φιρμίνος Διδότος (*M. Ambroise Firmin Didot*). Ἐτερος περιφανὴς Ἕλληνας, ὁ Ῥίξος Νερουλόδ, διατέλεσας μέγας ποστέλνικος τῆς Μολδαυίας, πρωθυπουργός καὶ πρεσβευτῆς τοῦ πρίγκηπος Σούτσου, συνέγραψε ταῦτοχρόνως γαλλιστὶ *Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος* (ἐν Παρισίῳ 1828). Οἱ δὲ Κύριοι Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Νέγγρης, Κωλέττης, διέτρεχον τὴν Εὐρώπην προσπαθοῦντες, οὐχὶ μάτην, νὰ κινήσωσι τὸ ἑαυτῆς ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εὕρισκον μὲν κεκηρυγμένας συμπαιθείας ἐν Γαλλίᾳ, κατώρθουσαν δὲ νὰ ἐξαγάγωσι τῆς ἀδιαφορίας ἢ τῆς ἐχθρότητός των τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσίαν. Αἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐφημερίδες ἔβριθον εἰδήσεων δυναμένων νὰ ἐμπνεύσωσι τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὸν ὠραῖον αὐτὸν τῆς Γαλλίας τόπον ἐν ᾧ πάντες οἱ δίκαιοι ἀγῶνες εὕρισκουν ὑπερμάχους, τὸ δὲ θάρρος καὶ ὁ ἡρωϊσμός προξενούσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς οἴονεϊ ἡχώ ἐ-

(1) Μεταξὺ τῶν γάλλων συγγραφέων οἵτινες κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ μέγιστα ἐξυπηρέτησαν τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, πρωτίστην κατέχει θέσιν ὁ κ. Πουκεβίλ διὰ τε τὰ συγγράμματά του καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιρροήν του ἐπὶ τῆς γαλλικῆς δημοσιογραφίας.

Θνικὸν αἰσθήματος. Πόσον αἱ καρδίαι ἐπαλλο-
λον ὑπ' εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ ὅτε ἐγένετο
γνωστὸν ὅτι ἀπλοῖ τῆς Ὑδρας ἔμποροι, οἱ
κύριοι Μιαούλης καὶ Κουντουριώτης, ἐθουσί-
ασαν ἅπασαν αὐτῶν τὴν περιουσίαν, προῦν
ἐργασία, πολλῶν γενεῶν ἀνερχόμενον εἰς
ἱκανὰ ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἐκείνην
τὴν ἐποχὴν, ὅπως ἐξοπλίσωσι στολισκόν
εὐτινος ὁ πρῶτος ἀνελάμβανε τὴν ἀρχηγί-
αν ἀναδεικνύμενος μέγας πολεμιστής, ἐνῶ
ὁ ἕτερος ἀνεδείκνυτο ἐν τοῖς συμβουλίαις
βαθύνους πολιτικός· ὅτι ὁ Πετρεῖβης Μαυ-
ρομιχάλης, Ουσιαζών ὡς οἱ ἀρχαῖοι τοὺς
δύο αὐτοῦ υἱοὺς ὡς ὁμήρου παρ' αὐτοῦ
δοθέντας τῇ Πύλῃ, διήγειρε καὶ παρέσυρεν
εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ
τῶν πατριωτικῶν λόγων τοῦ ὀλοκλήρου
τὴν Μάνην, ἣν δῶκει, καὶ μέρος τῆς Πελο-
ποννήσου· ὅτι ἀρχηγοὶ αὐτοσχέδιοι, ὁ Βό-
τζαρης, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ
Κολοκοτρώνης, ὁ Ὀδυσσεὺς, ἐπιμόνω ἀντε-
τάσσοντο μετὰ δρακὸς ἀνδρῶν κακῶς ἐν-
δεδυμένων, κακῶς ἐξοπλισμένων, μὴ ἔχόν-
των πολλὴν τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν,
ὅτε μὲν ἠττώμενοι, ὅτε δὲ ἠττώμενοι, ἐναν-
τίον ὀλοκλήρου τῆς τουρκικῆς στρατιᾶς;
τέλος ὅτι παῖς τοῦ καφενεῖου ἐν Ψαρῶν, τέ-
ως ἔτι ἄγνωστος, ἀλλὰ πληρῶν ἔκτοτε τὴν
Εὐρώπην σύμπασαν διὰ τοῦ ὀνόματός του,
ὁ περικλεῆς Κανάρης, ὁ τελευταῖος σήμερον
ἐπιζών τῆς πλειάδος αὐτῆς τῶν ἡρώων, ἔ-
σπευδεν ὁ ἴδιος μετὰ τῶν πυρπολικῶν του
να ἐμπρήση τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἅτινα ἐνό-
μιζον ἐαυτὰ ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τοὺς λιμένας
τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Χίου!

Οἱ ζωγράφοι, παρασυρόμενοι καὶ αὐτοὶ
ὑπὸ τοῦ γενικοῦ βέβητος, δὲν ἠδύνατο ν'
ἀντιστῶσιν εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτὸν καὶ
ἀπεικονίζον διὰ τῶν χρωστικῶν ἐνός Δελα-
κρουά ἢ Ἀρῦ Σέφερ, τὰ ἐπεισόδια τοῦ με-
γάλου αὐτοῦ ἀγῶνος, τὴν τρομερὰν τῆς Χί-
ου σφαγὴν, ἢ τὸν ποιητικὸν ἐκείνον κυκλο-
τερῆ χορὸν τῶν Σουλιωτισσῶν αἰτινες περι-
κυκλωθεῖσαι ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς στρατιᾶς,
ἀφροῦ παρέστησαν εἰς τὴν ἦτταν τῶν ἀδελ-
φῶν καὶ συζύγων των, χειροκρατούμεναι

ἐψαλλον ἐν χορῶ ἐπικήθειον ἄσμα, μοιρο-
λόγιον, καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστῃς στροφῆς
ἐκρημνίζοντο μία πρὸς μίαν εἰς τὴν ἄβυσ-
σον ἵνα μὴ καταστῶσι τὸ λάφυρον τοῦ νι-
κητοῦ.

Βεβαίως ὠραῖον ὑπῆρξε τότε τὸ θέαμα
ὀλοκλήρου λαοῦ ὃν δύο ἀλλεπάλληλοι κα-
τακτήσεις, ἡ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἡ τῶν Ὀ-
σμανλιδῶν, προσεπάθησαν ἀπὸ ἐπέκεινα ὀ-
κτωκαίδεκα αἰῶνων νὰ ἐκμηδενίσωσι χωρὶς
ποσῶς νὰ καταρθῶσιν τοῦτο· λαοῦ οὐ ἡ
γλώσσα, ἡ ἐθνότης, τὸ ὄνομα αὐτὸ ἠλλάγη-
σαν, ὃν ἐνόμισαν ἐξαφανισθέντα ἐκ τῶν
ζώντων, ἀλλ' ὅστις ἀνεγείρετο πυγμαῖος ἐ-
ναντίον κολοσσῶν, ἐν ὀνόματι τῶν ἀθανά-
των ἐκείνων ἀρχῶν τῆς θρησκευτικῆς καὶ
ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς αὐτονομίας, ἐγ-
γράφων ἐπὶ τῆς σημαίας του τοὺς ἡρωϊκοὺς
αὐτοῦς λόγους οὗς ἀληθεῖς ἀπεδείκνυεν «Ἐ-
λευθέρως ζῆν ἢ θανεῖν» καὶ κατῶρθου νὰ
ἐπισπάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης ὅλης,
τῇ συναρρωγῇ τῆς ὁποίας ἐπετύγχανε τὴν
πραγματοποιήσιν τῶν νομίμων αὐτοῦ ἐλ-
πίδων.

Λεχθήτω πρὸς τιμὴν τῆς Γαλλίας· ἐν αὐ-
τῇ ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας
εὔρε πλείονα ἠγῶν καὶ σπουδαιότερον ἐρει-
σμα. Πρώτη ἡ Γαλλία ὑπεῖκουσα εἰς τὴν
πατροπαράδοτον αὐτῆς πολιτικὴν τοῦ προ-
στατεῦσιν τοὺς ἀδυνάτους—πολιτικὴ ἥτις
προϋξένευσεν ἄλλοτε τὴν τε ἰσχὺν καὶ δό-
ξαν τῆς καὶ ἡς ἡ λήθη ἐγένετο ἄμεσος πα-
ραίτιος τῶν πλείστων δυστυχημάτων τῆς
—πρώτη ἡ Γαλλία ἐσοθήθη τὸ Ἑλληνικὸν
κίνημα διὰ τῶν ὀπλων τῆς, πρῶτον εἰς τὴν
Πελοπόννησον καὶ Πύλον, βραδύτερον δὲ εὐ-
γλώττως συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος
ἐν τοῖς συμβουλίαις τῆς διπλωματίας ἥτις
τοσοῦτον φειδωλῶς διένειμε καὶ οἶονε ἀ-
κουσίως ἔδαφος ἀδρός πληρωθὲν διὰ τοῦ
αἵματος τῶν κατοίκων του, δίδουσα τῷ νέῳ
ἑλληνικῷ βασιλεῖ γελῶτα ὄρια, καὶ ἀπη-
νώς χωρίζουσα ἐκ τῆς κοινῆς πατρίδος ἐ-
παρχίας αἰτινες, ὡς ἡ Ἠπειρος, ἡ Θράκη, ἡ
Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη, ἀπέδειξαν διὰ τοῦ
θάβρους καὶ τῆς ἀφροσύσεως των ὅτι ἦσαν

ἐντως ἄξιαι τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὴν ἐκ-
στρατείαν ταύτην τῆς Πελοποννήσου τοῦλά-
χιστον ἡ κυβερνήτης ἦν σύμφωνος μετὰ τοῦ
ὁμοφώνου αἰσθήματος τῶν πνευμάτων καὶ
τῶν καρδιῶν.

Εὐνότη-ὄν ἐστὶν εἶαν ἐντύπωσιν παρήγα-
γον τοιαῦται εἰδήσεις ἐπὶ φαντασίας νέας
καὶ ζωηράς. Ὁ νέος Βρυνὲ δὲ Πρὲλ μὴ δυ-
νάμενος συμμετασχέιν τῆς ἐνεργοῦ πάλης ἡ-
θέλησε νὰ μάθῃ τοῦλάχιστον τὴν γλῶσσαν
τοῦ τόπου ἐνθα συνέβαινον αἱ μεγάλαι αὐ-
ταὶ πράξεις, καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ διὰ τῆς γρα-
φίδος του τὸν ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ
τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐνῶ οἱ Κλέπται καὶ τὰ Παλλικάρια ἐμά-
χοντο εἰς τὰ ὄρη, αἱ λέμβοι καὶ τὰ πυρπο-
λικά κατεδίωκον τὰ παμμεγέθη σκάφη τοῦ
τε Αἰγυπτίου καὶ Ὀθωμανικοῦ στόλου, καὶ
οἱ συναγμένοι ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐν μέσω κα-
πιζόντων ἐρειπίων πολιτικοὶ, συνέταττον
τὸ θαυμαστὸν ἐνεῖνο σχέδιον συντάγματος
ὑπερ εὐθύς ἐν ἀρχῇ καθιέρου ῥητῆν ἐγγύησιν
τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν, τῆς
θρησκείας, τοῦ τύπου, τῶν συναθροίσεως,
καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, πεπαιδευ-
μένοι τινας Ἕλληνες, ἐν Γαλλίᾳ ἐγκατεστη-
μένοι, εἰργάζοντο μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ἀνα-
μόρφωσιν τῆς γλώσσης προσπαθοῦντες ἵνα
τοὺς συμπατριώτας των καταστήσωσιν ἐ-
νημέρους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις
ἦν τὸ ἀντικείμενον τῶν πόθων των, καὶ οὗ-
τινος πρὸ τόσων αἰῶνων ἦσαν ἐστερημένοι.
Ὁ μᾶλλον περίβλεπτος μεταξὺ τῶν ἐν Γαλ-
λίᾳ οἰκόντων ἦν ὁ πασιγνώστου παιδείας
γέρον Κοραῆς οὗτινος ἡ ὑπερτάτη λεπτότης
ὁ τοσοῦτον ἐξοχὸς χαρακτήρ, καὶ ὁ ἐντιμος
βίος θέλουσι γένει γνωστοὶ διὰ τῆς γιγνο-
μένης δημοσιεύσεως τῶν γαλλικῶν ἐπιστο-
λῶν του καὶ τῆς ἐμπειρευτικῆς καθ' ὅλον τὸ
διάστημα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀλ-
ληλογραφίας του μετὰ τοῦ Σαρδῶν δὲ Λα-
ροσὲτ (*Chardon de la Rochette*), ὁ Κοραῆς
ὅστις ἠρνεῖτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔδραν
τοῦ Πανακαδημίου ἦν ὁ Βουασσονᾶδ τῷ
προσέφερον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιγραφῶν ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἦν ἀν-

τι πάσης ἄλλης καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Γαλλικῆς
προεῖλετο ἑλληνικὴν ὑπερηκοῦτητα.

Ὁ νέος Βρυνὲ δὲ Πρὲλ ἐδιδάχθη τὴν κα-
θωμισμένην Ἑλληνικὴν ὑπὸ γηραιῶ τινος
Ἕλληνας πρόσφυγος ἐν Παρισίῳ, τοῦ ἐκ
Πατρῶν Γεωργίου Θεοχαροπούλου, συγγρα-
φῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς οὐχὶ ἄνευ
τινος ἀξίας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἰδίως προκα-
λοῦσης ὡς πᾶσαι αἱ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν
ἐκδεδομένα ἑλληνικὰ γραμματικά, διότι
δείκνυσι τὰς διαφορὰς ἀξὺπέστη ἡ γλῶσ-
σα αὐτῆ φάσις, πρὶν ἢ καταντήσῃ ἐκ Ῥω-
μαϊκῆς καὶ χυδαϊκῆς, ὡς ἦν, εἰς τὸ ὅ περιέστη
σήμερον (1) σημεῖον. Ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ ἐ-
λάλει καὶ ἔγραψεν ἀπροσκόπτως, καὶ τὸ
1826—ἦν ἐνιαυκαίδεκαέτης τότε—ἐξέδοτο
ἐκ τῶν πιστηριῶν τοῦ Κ. Φιρμίνου Διδότου
τόμον εἰς 8ον ἐπιγραφόμενον *Γραμμικά καὶ
ἠθικὰ σχέσεις τοῦ δουκὸς δὲ Λαροσφουκῶ
μεταπεφρασμένα εἰς τὴν νεοελληνικὴν
μετὰ ἀγγλικῆς κατέναντι μεταφράσεως.*

Ἴδου δ' ἡ προειδοποίησις ἦν ὁ νεαρὸς
μεταφραστὴς προέταξε τοῦ ἔργου του.

«Θηρεύων τὴν δόξαν τοῦ νὰ καταστῶ
κατὰ τι ὠφέλιμος τῷ ἡρωϊκῷ αὐτῷ ἔθνει,
προσεπάθησα νὰ καταστήσω ὅσον εἶόν τε πι-
στην τὴν μετάφρασιν μου καὶ ὁ κ. Θεοχαρό-
πουλος κῦδῶκε νὰ καταστήσῃ ταύτην διὰ
τῆς ἐπιμελείας του ἀξίαν δημοσιότητος. Συ-
νήψα μετάφρασιν πρὸ πολλοῦ γενομένην εἰς
τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εὐελπιστῶν ὅτι ῤα-
δίαν οὕτω ποιήσομαι τοῖς νέοις Ἕλλησι τὴν
σπουδὴν τῶν δύο μᾶλλον διαδεδομένων
γλωσσῶν καὶ γεννήσω ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπι-
θυμίαν τοῦ ἐκμαθεῖν ἄλλας, τοσοῦτον μᾶλ-
λον καθόσον τὰ *Γραμμικά* τοῦ δὲ Λαρω-

(1) Ὁ Γεώργιος Θεοχαρόπουλος συνέγραψε
πρὸς τοὺς γαλλικὴν γραμματικὴν μεταφρασθεῖ-
σαν Ἑλληνιστὶ πρὸς χρῆσιν τῶν νέων Ἑλλήνων
4 τομ. εἰς 8. οἰκιακοὺς διαλόγους οἱς παρέπον-
ται διάφοροι ἐκ τοῦ Φανελέωνος διάλογοι γαλλι-
στὶ, ἀγγλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ· τέλος μικρὸν λεξικὸν
κλασσικὸν εἰς τὴν γαλλικὴν, ἀγγλικὴν, τὴν ἁρ-
χαίαν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ προέτα-
κται ἔκθεσις τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς καὶ διά-
λογοι.

φουκώ μετεφράσθησαν εις όλα σχεδόν τὰ γνωστά ιδιώματα.

« Οὐδεμία γλῶσσα μᾶλλον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρμοδία ἐστὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν συγγραφῆως θεωρουμένου ὡς πρώτου δόντος τῆ γαλλικῆ γλῶσση τὴν ἀκριβείαν, τὴν ζωηρότητα, τὸν ἀττικισμὸν τέλος ἐκείνου οὐτινος ἢ Ἑλληνικῆ ὑπῆρξε καὶ διαμενεῖ τὸ πρότυπον.

« Ἡρξάμην τοῦ ἔργου τούτου μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσσολογίου, καὶ ἤγαγον αὐτὸ εἰς πέρας καθ' ὃν χρόνον ἀντήχει τὸ τηλεβόλον τοῦ Ναυαρίνου.

« Τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος θέλουσιν ἰδεῖν ὅτι νεαραὶ ἐν Γαλλίᾳ καρδίαι ἐπαλλοῦν δι' αὐτοῦς, καὶ ὅτι ὡς αὐτοὶ οὐδέποτε ἀπηλίπθησαν τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος. »

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀφιέρωσε τῷ κ. Χαζ, καθηγητῆ τῆς νεο-ἑλληνικῆς οὐδόλως ὑποθέτων ὁ νεαρὸς μεταφραστὴς ὅτι ἤθελε γενῆ ἡμέραν τινὰ ὃ διάδοχος αὐτοῦ οὐ τῶν παραδόσεων ἠκροῶτο τότε μετὰ τοῦ κ. Λαντουά (Landois), ἄγαν διακεκριμένου ἑλληνιστοῦ, ἀποθανόντος ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ τοῦ κ. Μίλλερ, τοῦ τῆς Ἀκαδημίας συναδέλφου του, καὶ μετὰ τοῦ κ. Στανισλάου Ἰουλιανοῦ, οὐτινος ἢ περὶ τὰς ξένας γλώσσας εὐμάθεια ἦν ἑκτακτος, καὶ ὅστις προοιμιάζετο τὰς τῆς Σινικῆς σπουδᾶς τοῦ διὰ πεζῆς τε καὶ ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὕμνου τοῦ Σολομοῦ καὶ τῶν πατριωτικῶν ποιήσεων τοῦ Κάλβου.

Ἴνα δὲ καταστήσῃ γνωστὴν ἐν Γαλλίᾳ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ποιήσιν ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ μετέφρασεν ἀκολούθως μετὰ τοῦ φίλου του κ. Δεῖκ, τὰς λυρικὰς ποιήσεις τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου, ὃν ἀπεκάλουον τότε τὸν νεώτερον Ἀνακρέοντα, καὶ ὅστις ἀναντιρρήτως μετὰ τοῦ Σολομοῦ ἐστὶν εἰς τῶν πρώτων λυρικῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξεδόθη ἀνωμόμως τὸ 1831 ἐν Στρασβούργῳ εἰς 32ον.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην δημοσίευσιν ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὰς ἰδέας τοῦ Βωβενάργ (Vauvenargues) 2ς ὁ-

μωσ οὐκ ἐξέδοτο. Ἐνῶ δὲ οἱ λοιποὶ λόγοι διήρχοντο μόνον ὡς εἶπειν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἐπιδοθῶσιν εἰς τινὰ ἄλλην ἐπιστήμην ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ προσεκολλάτο εἰς ταύτην ὅλως ἰδιαζόντως καὶ μετὰ λατρείας. Ἀνέγνω πάντας τοὺς Ἕλληνας κλασσικούς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, εἶτα δὲ τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς ἐπιβάλλων ἑαυτῷ, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ παρίδῃ οὐδὲ γραμμὴν ἔντυπον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνερχόμενος εἶτα τῶν χρόνων τὸ βέδμα ἐμελέτησεν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν κκ. Κ. Λενορμάν καὶ Λετρῶν (*Ch. Lenormant et Letronne*) ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Αἰγύπτου τὰς πηγὰς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου ὃν ἡ Ἑλλάς ἤγαγεν εἰς τὰ ἀπώτατα ὄριά του. Βεβουθισμένοι εἰς τὰς σοβαρὰς αὐτὰς μελέτας καὶ ἀναγνώσεις, ἐλάχιστα ἐδημοσίευσεν κατὰ μίαν δεκατηρίδα προαλειφόμενος εἰς μεγάλα ἔργα ἄλλως τε δὲ ἀνωμόλγει ὅτι ἐλάχιστον εἶχε τὸν πρὸς τὴν τυπογραφικὴν μελάνην ἔρωτα.

Ἄειποτε δὲ πιττὸς διατελῶν εἰς τὰς τῆς νεοελληνικῆς μελέτας του καὶ διακαῶς θέλων ὅπως καταστῆ ὠφέλιμος τῷ μικρῷ κράτει τῷ ἄρτι ἀνακτῆσαντι τὴν ἐλευθερίαν του, μετέφρασεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετὰ τοῦ φίλου του κ. Δεῖκ καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἔν βιβλίον εἰς 8ον τὸ σύγγραμμα τοῦ Σιλβίου Πελλίου ἐπιγραφόμενον « τὰ Καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων » ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μόρφωσιν διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀρχῶν τῆς ἀρετῆς ἢ ἐκλεκτῆς καρδίας διετήρησεν ἐν τῷ μέσω τῶν ἐκ ξενικῆς δυναστεύσεως δυσπραγιῶν (1). Ταῦτοχρόνως δ' ἐχορήγει πληθὺν ἄρθρων εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν Μεμωρφωμένων καὶ ἰδίως ἄρθρον φέρον τίτλον « Σημειώσεις ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης τε καὶ φιλολογίας. » καὶ δεδημοσιευμένον ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ΙΓ' τόμου (1837 44 σελίδες εἰς 8ον εἰς δύο στήλας) καὶ ἕτερον ἐπὶ τῶν Ἱερογλύφων

(1) λ. εἰς) *L. Heuzey*. — Σημειώσεις περὶ τοῦ κ. Δεῖκ.

εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ΙΔ' τόμου (1840) (15 σελίδες εἰς 8ον εἰς δύο στήλας (1).

Κατὰ τὸ 1841 ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν ἔθετο ὡς θέμα συναγωνισμοῦ τὸ ἐξῆς ζήτημα.

« Ἱστορία τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀποικίων πολιτικὴ σπουδαϊότης αὐτῶν ἀναζητήσις τῶν λόγων τῆς εὐτυχούς ἀναπτύξεώς των, καὶ ὡς οἶόν τε ὄρισμός τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν, τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος, τῆς ἠθικῆς καὶ βιομηχανικῆς καταστάσεώς των, ὡς καὶ τῶν προόδων αὐτῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας μέχρι τῆς ἐκπτώσεως τῆς νήσου εἰς ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ».

Ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ παρουσίασε πόνημα ἐκτεταμένον ὅπερ ἐστέφθη ἐν ἔτει 1842 καὶ ἐδημοσιεύθη δι' ἀδείας τοῦ βασιλέως εἰς τὸ βασιλικὸν τυπογραφεῖον τὸ 1845 (εἰς μέγας τόμος εἰς 8ον ἐκ σελίδων 600 μετὰ πινάκων) ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑρευναὶ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Σικελίᾳ ἀποικίων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδρασίως τὴν ἐπισημονικὴν φήμην τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ἐν αὐτῷ εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὸ ἀσφαλὲς τῆς πολυμαθείας καὶ τὸ σοφὸν τῆς κριτικῆς ἢ πρώτη δ' αὐτῆ καὶ δικαία ἐπιτυχία παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ συναγωνισθῇ καὶ δεύτερον τὸ 1846.

Τὸ θέμα τοῦ διαγωνισμοῦ ἦν διάφορον καὶ ἀρμόζον πρὸς ἄλλας τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ σπουδᾶς ἦν δὲ τοῦτο « Κριτικὴ ἐξέτα-

(1) Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῶν μεμωρφωμένων ὄντων ἦσαν ἐνυπόγραφα, θέλομεν φανῆ, ἐλπίζομεν, εὐάρεστοι τοῖς ἀναγνώσταις δίδοντας συνοπτικὸν ἑλεγχον τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα ἄρθρων τῶν συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Κυρίου Βρυνὲ δὲ Πρέλ καὶ ἄτινα εἰσι τὰ ἐξῆς:

Βουδουῖνα, — Βότσαρης, — Καλόγηρος, — Καπιτανάτσι, — Ὅρη Χειμάρης, — Χίος, — Φανάριον, — Φαναριώται, — Γερμανός, Μητροπολίτης Πατρῶν, — Γούρας, — Γλῶσσα καὶ φιλολογία νεο-ἑλληνικαί, — Γρηγόριος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, — Ἐταιρία — Ὀσποδάρως — Ὑδρα — Ὑψηλάντης — Ἰωάννινα — Κανάρης, — Καποδιστριαί, — Κωλέττης, — Κολοκοτρώνης, — Μάνη, — Μαυρομιχάλης, — Μορέας.

σις τῆς διαδοχῆς τῶν αἰγυπτίων δυναστειῶν κατὰ τὰ ἱστορικὰ κείμενα καὶ τὰ ἐθρὶ καὶ μνημεῖα. »

Τὸ πόνημα τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἔτυχεν μὲν τοῦ πρώτου ἐπαίνου, ἀλλ' ἡ Ἀκαδημία ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἐκτυπώθῃ τοῦτο συγχρόνως μετὰ τοῦ πρὸς ὃ ἀπένευρε τὸ βραβεῖον πονήματος. Ὁ συγγραφεὺς ἐξετύπωσε ἐν ἔτει 1850 εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ κ. Διδάτου (1 τομ. εἰς 8ον μετὰ τριῶν πινάκων) τὸ πρῶτον μόνον μέρος, ἀγγέλλων ὡς προσεχῆ τὴν ἐκδοσιν τοῦ δευτέρου ἐν ᾧ ἐσκόπει συζητῆσαι, δυναστείαν πρὸς δυναστείαν, βασιλείαν πρὸς βασιλείαν, τὰ ἀρχαῖα κείμενα, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ προσφάτως ἀνακλυθέντα μνημεῖα. Τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος οὐδόλως ἐδημοσιεύθη.

Τὰ διάφορα ταῦτα ἔργα προσείλκυον ἐπὶ τοῦ συγγραφέως αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῆς ἀκαδημίας, δι' ἣ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λετρῶν ἐν ἔτει 1848 ἡ Ἀκαδημία, θέλουσα ν' ἀναπληρώσῃ τὸν ἔξοχον αὐτὸν παλαιογράφον, ἐπεφόρτισεν τὸν κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐν ἐξακολουθήσει τὴν ὑπὸ τοῦ περιωνύμου σοφοῦ προπαρσεσκευασμένῃ δημοσίευσιν τῶν ἑλληνικῶν παπύρων τῆς Αἰγύπτου ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀφωσιώθη δλόκληρος εἰς τὸ νέον τοῦτο ἔργον, ἀλλὰ δυσπιστῶν πάντοτε πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐπιστήμην του, τοσοῦτον εὐρεῖν ἄλλως τε καὶ ἀσφαλῆ, παρεκάλεσε τὸν φίλον του κ. Ἐκζερ νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ οὕτω ἐπερξίωσε τὴν ὥραιαν καὶ περίεργον αὐτὴν ἐκδοσιν.

Ἡ μελέτη τῶν παπύρων αὐτῶν καὶ ἡ εἰδησις τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κ. Μαρῖετ τῷ ἐγέννησαν τὴν ἰδέαν ἵνα γράψῃ *Μορογραφίαν τοῦ Σεραπειῶ τῆς Μέμφιδος κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καταχωρισθεῖσαν εἰς τὸν β' τόμον τῆς Συλλογῆς τῶν ἐκθέσεων τῶν ξένων λογίων* εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν.

Συνεργασία τοσοῦτον ἐπιμελής, ἔργα τοσοῦτον σπουδαιὰ καὶ συνεχῆ, ὑπεδείκνυσον εὐλόγως αὐτὸν εἰς τὰς ψήφους τῶν μελῶν τοῦ Πανακαδημίου, καὶ οὕτω τὴν 10 Δε-

κεμβρίου 1852 εξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν ἀντικαθιστῶν τὸν βαρῶν Βαλκεναέρ (*Walckenaër*)

Ἄλλ' ἢ τιμὴ ἢ κάλλιον ἢ ἀμοιβὴ αὐτῆ μακρὰν τοῦ μετριάσαι τὸν ζῆλον του παρώτρυνε μᾶλλον αὐτόν. Ἐν ἔτει 1853, ἐκτὸς τῆς δημοσιεύσεως τῆς *Ἱστορίας τοῦ Μιχαὴλ Ἀταλιώτου* ἐκδοθείσης ἐν τῇ βυζαντικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βόννης (1), ἐδημοσίευσεν μονογραφίαν περὶ τοῦ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου ἐλληνικοῦ παπύρου περιέχοντος πραγματείας περὶ τῆς σφαιρας καὶ περὶ τοῦ τριγωνικοῦ ζωδιακοῦ τῆς Δευδερά (ἐν Παρισίῳ, εἰς 4ον) τὴν μονογραφίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἐν ἔτει 1856 μελέτη τῶν τάρων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἐν Παρισίῳ, εἰς 4ον).

Ἡ μονογραφία αὕτη ἦν ἀπόσπασμα ἔργου ἐφ' οὗ ἐπὶ πολλὴν κατεγίνετο χρόνον ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, ὅστις εἶχεν ἐπιφορτισθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Φερμίνου Διδώτου, ἐπιχειρήσαντος μεγάλην ἐκδοσιν συγγράμματος φέροντος ἐπιγραφὴν *Εἰκονογραφικὸν Σύμπαν, Ἱστορία καὶ περιγραφή βίων τῶν ἐθνῶν* κτλ., νὰ συγγράψῃ τὴν *Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακλιήσεως ἄχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν*, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῶν ἥμισυ γνωστῶν καὶ κατάλληλος ὅπως προκαλέσῃ πνεῦμα οὐδὲ καὶ ἐρευνητικὸν ὡς τὸ τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ. Ἐφ' ᾧ ἤρξατο ἐκ νέου ἀναγινώσκων καὶ σημειῶν πάντας τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς τῆς παρακμῆς, τοὺς βυζαντινοὺς, καὶ συνέγραψε τὸ πρῶτον μέρος τῆς περιήγου αὐτῆς ἱστορίας τῆς τοσοῦτον ἀγνωστοῦ, ἧς ἴδρυσεν, μετὰ τὰ συγγράμματα τοῦ Λεβὼ καὶ Γιββωνος (*Lebeau et de Gibbon*) ἐν τῶν μᾶλλον σπουδαίων μνημείων. Ἦδη ἡμῶς ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἡ υγεία του, ἄγαν πάντοτε ἀσθενῆς καὶ λεπτή, ἠλλοιώθη ὑπὸ τῶν μεγάλων ἔργων εἰς αὐτὸν εἶχεν οὕτως ἐνασχοληθῆ. Εἶδος κοπώσεως κατε-

(1) *Michaelis Attaliothae Historiae, o-pus a Wadimiro Bruneto de Presle, Instituti Galliae socio, inventum, descriptum correctum, recognovit Emmancet Bek.*

λαμβάνεν αὐτὸν ἅμα ὡς τὸ πνεῦμά του δὲν ὑπερρεθίζετο ὑπὸ τινος νέας δυσχερείας, ἡ δὲ εὐροισκε τὸ θέλγητρον μελλουσῶν ἀνακαλύψεων εἰς στάδιον μῆπω πρὸ αὐτοῦ ἀνερευνηθέν. Πλήρης ζήσεως ὁσάκις προῦκειτο νὰ ἐπανορθώσῃ ἄγνωστον τινα ἱστορίαν ἢ παραμεμορφωμένην τινα ἐπιγραφὴν, δὲν ἠθάνετο πλέον τὸ θάρρος νὰ γράψῃ ἱστορίαν ἢ ἀφθονα ἦταν τὰ τεκμήρια. Τοῦ εὐρυτάτου τούτου θέματος, οὕτινος τὴν πραγματείαν ἀνέλαθεν, ἔγραψε μόνον τὸ πρῶτον μέρος, τὸ μᾶλλον δυσχερὲς καὶ ἐπιμοχθον, ὡς ἐπραττε πάντοτε, καὶ διέκοψε αὐτὸ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β. ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπανασκευάσας ἱστορίαν τῶν μᾶλλον σφῶν καὶ περιέργων ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς αὐτῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς δηλονότι κατακλιήσεως μέχρι τῆς Τουρκικῆς (ἐν Παρισίῳ, 1860 εἰς 8ον ἐκ 590 σελίδων: τὸ πρῶτον μέρος περιέχει 370 σελίδας εἰς δύο στήλας). Τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ ἔργου τούτου, δηλαδή ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1452 μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὀφείλεται εἰς τὸν κάλαμον ἀρχαίου μαθητοῦ τοῦ ἀνωτάτου διδασκαλείου (*École normale*) τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Βλανσέ (*Alexandre Blanchet*), τελευτήσαντος πρὶν ἢ ἰδῆ περαιωθεῖσαν τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ.

Ἦν δὲ τὸ τελευταῖον μέγα πόνημα ὁ περ ἐδημοσίευσεν ἄλλὰ καὶ τοι μὴ γράφων ὁ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ οὐκ ἐπαύσατο μελετῶν τὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ Αἰγύπτου. Ἀνεγίνωσκεν ὑπερβολικῶς καὶ, δυσπίστως ἔχων πρὸς τὴν μνήμην του ἀπέραντον οὖσαν καὶ ἀσφαλῆ, ἐπλήρου τοὺς τόμους τῆς πλουσίας του βιβλιοθήκης διὰ σημειῶν ἐφ' ὧν ἐνέγραφε τὰς σημειώσεις του, τὰ σχόλιά του, τὰς ἀφορίσεις ἢ τὰς κρίσεις του. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην ἢ τῶν βιβλίων του συλλογῆ, τοσοῦτον σπουδαία κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐκλογὴν, ἐκτίθετο ἀνεκτίμητον ἀξίαν.

Ἐνησχολεῖτο δὲ πάντοτε περὶ τῆς Ἑλλάδος ὁ οἰκὸς του ἦν τὸ ἐντευκτῆριον πάντων τῶν εἰς Παρίσιον ἐρχομένων Ἑλλήνων, οὕτινες ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἐν αὐτῷ ἤθελον

εὐρεῖ δεξιῶσιν λίαν φιλόφρονα καὶ ἔρεσμα λίαν ἀσφαλές. Ἦτον οὕτως εἰπεῖν ὕπατος τῆς δημοκρατίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ἐνθυμούμεθα ὅτι συνκνητήσαμέν ποτε εἰς γείτονα ὁδὸν τῆς τῶν Σαῖν πέρ, ἐν ἧ κατόκει ὁ σοφὸς ἡμῶν φίλος, πρεσβύτην Ἑλληνα ἄρτι εἰς Παρίσιον ἀφιχθέντα, καὶ ὅστις, οὐδὲ λέξιν εἰδὼς τῆς Γαλλικῆς, ἐπανελάμβανε τοῖς διερχομένοις τὸ ὄνομα τοῦ Βρυνὲ δὲ Πρέλ, παρ' ᾧ φυσικώτατα μετέβαινε.

Μετ' ὀλίγον ἠδυνήθη νὰ καταστῇ ταῖς εἰς Γαλλίαν μεταβαίνουσιν Ἑλλησιν μείζωνος ὠφελείας πάροχος ἢ τῆς τοῦ χορηγεῖν αὐτοῖς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ εὐρίσκειν ἐν μέσῳ Παρισίῳ ἄνδρα λαλοῦντα καὶ γράφοντα τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καθαρώτερον ἢ ἐν Ἀθήναις αὐταῖς, καὶ ὅστις ἦν συνδρομητὴς τῶν περιοδικῶν των, ἀνεγίνωσκε τὰς ἐφημερίδας των, καὶ ἦν ἐνήμερος τῶν συμβαινόντων εἰς τε τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ μετέδιδεν αὐταῖς εἰδήσεις ἀφορώσας τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔθνος, ἃς ἐνίστη ἠγνόουν διότι χωρὶς ποτε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ἐγίνωσκεν αὐτὴν διὰ τῶν σπουδῶν του καὶ τῶν βιβλίων καλλιον αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐγίνωσκε τὰ ὀνόματα τῶν Ἀθηναίων ὁδῶν καλλίτερον τῶν ὀνομάτων τῶν Παρισίων ὁδῶν, καὶ διεσκέδαζε περιέρων τοὺς Ἕλληνας ἐν τῷ τόπῳ των τέλους ἐβοήθει αὐτοὺς εἰς τὴν μαντείαν γρίφων καὶ συλλαβογρίφων καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν παιγνίων εὐρίσκομένων ἐνίστη εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν.

Ἐν ἔτει 1864 ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ κ. Χαζ, ὁ σοφὸς ἑλληνοστῆς ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν τακτοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἅτινα εἶχον φέρεῖ εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἡμῶν βιβλιοθήκην αἱ νίκαι τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τοῦ 1816 ὁ κ. Χαζ εἶχε διορισθῆ καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἧς ὑπῆρξε διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ θανάτου του. Οὐ μακρὸς παρήλαε χρόνος ὅπως εὐρεθῆ ὁ τούτου διάδοχος, διότι πρὸ πολλοῦ ἐφέρετο ἀνά

πάντων τὸ στόμα τὸ ὄνομα τοῦ κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἢ πολυμαθεία του ἐπέβαλλεν αὐτὸν, φυσικῶς δ' ὑπεδεικνύετο ὡς ὁ ἀντικαταστάτης ἐκείνου ὃν ὁ θάνατος εἶχεν ἀναρπάσει. Καὶ τοι ἡ ἀτομικὴ του περιουσία τῷ ἐπέτρεπεν ἀνάπαυσιν, ἧς ἡ κλονισθεῖσα υγεία του εἶδειτο, οὐχ ἦττον ἐδέχθη τὰ οὐχὶ περιβλεπτα καθήκοντα καθηγητοῦ διαβλέπων ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὰς ὑπηρεσίας ἃς ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ τὸ ἀγαθὸν οὕτινος ἠδύνατο νὰ γείνη πρόξενος εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν.

Ἐπιτραπέτω ἡμῖν νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς Σχολῆς αὐτῆς τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἧτις τοσοῦτον καθεῖξε μέρος εἰς τὸν βίον τοῦ φίλου ἡμῶν καὶ ἧτις ἐπλήρωσε τοσοῦτον τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του δέκα ἔτη. Οὐκ ἔσται πάντῃ ἀνωφελὲς ἡ πρακτικὴς ὅτι ἡ Γαλλία λαμβάνουσα, ὡς εἰς τόσα ἄλλα ἐπωφελῆ, τὴν πρωτοβουλίαν, πρώτῃ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης ἀνεγνώρισε τὴν δυναμένην νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ἰδρύσεως Σχολῆς τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ὠφέλειαν, ἰδρύσεως ἣν τάχιστα ἐμιμήθησαν εἰς Αὐστρίαν, ἐν Βιέννῃ, εἰς Ῥωσίαν ἐν Καζάν, εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰς Ἀγγλίαν.

Ἡ εἰδικὴ Σχολὴ τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἰδρύθη ἐν ἔτει 1795 συνεπειᾶ ἐκθέσεως τοῦ Λακανάλ. Ὁ Λακανάλ ἔλεγεν εἰς τὴν Σύμβασιν ὅτι ἡ ἴδρυσις ταύτης Σχολῆς ἦν ὡφελείας ἀνεγνωρισμένης διὰ τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐμπορίαν, καὶ ἡ φράσις αὕτη, ἐγγεγραμμένη εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ διατάγματος τῆς 10 βλασταίου ἔτους Γ ἀναγινώσκειται ἀπὸ τριῶν τετάρτων τοῦ αἰῶνος εἰς τὴν κεφαλίδα τῶν προγραμμάτων τῆς. Ὁ Λακανάλ προσέθετεν ὅτι ἡ ἀπόρριψις τοῦ νομοσχεδίου τοῦ ἔσται προσβολὴ κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἧτις ὡς καθῆκον θεωρεῖ ν' ἀναθέη τὰς τύχας τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους μᾶλλον εἰς τὴν ὄψει τῶν διαπραγματεῦσεωρ ἢ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ζήτου. Αἱ παραδόσεις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περιελάμ-

θανον πέντε μόνον γλώσσας: τήν τε φιλολογικὴν καὶ χυδαίαν ἀραβικὴν, τὴν περσικὴν, τὴν μαλαϊκὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν ταρταρικὴν τῆς Κριμαίας. Ὁ τῆς ἀραβικῆς καθηγητὴς ἦν ὁ σοφὸς Σιλβέττρος δὲ Σασὸν, ὅστις διετέλεσεν ὁ πρῶτος Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1838 (ἦν δὲ τότε ὀδοηκοντούτης) καὶ ὃν οἱ περὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας σοφοὶ προθύμως ἀνεγνώριζον ὡς διδάσκαλόν των. Αἱ παραδόσεις ἐγίνοντο τότε ἐν τινι αἰθούσῃ τῆς ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, διότι οἱ καθηγηταί, ὄντες ἐνταῦθα καὶ φύλακες τῶν χειρογράφων, παρέδιδον τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ ἐν ἣ εὕρισκοντο τὰ εἰς τὴν φύλαξιν αὐτῶν ἐμπειπιστευμένα χειρόγραφα. Ὅτε δὲ οἱ μαθηταί, κατ' ἀρχὰς εὐάριθμοι, ἐγένοντο πολυάριθμοι, ἡ αἰθουσα τῆς ἀρχαιολογίας ἐγένετο ἡ αἰθουσα τῶν παραδόσεων τῆς Σχολῆς.

Ἐν ἀρχῇ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ὁ πρῶτος ἀποπειραθεὶς νὰ καταστήσῃ ταύτην ἰδιαιτέραν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν (*d' Ans de Villoison*), ὅστις παρέδωκεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ μαθήματα ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς. Ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν (οὗτινος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐτύγγανε συγγενῆς) εἶχε συνοδεύσει τὸν κ. Σουαζέλ-Γκουφιὲ (*Choiseul-Gouffier*) εἰς τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ταξιδεῖόν του καὶ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι ἐσπούδασε τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου τούτου ἐγίνωσκεν ἐντελῶς τὴν φιλολογίαν, καὶ κατὰ τὸ ταξιδεῖόν του αὐτὸ ἠδυνήθη νὰ νοήσῃ ὁ ἴδιος ἡλικίῃ ζωτικότης, πατριωτισμὸς καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ ἐνυπῆρχον εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν λαόν. Ἐπανελθὼν ἐν Παρισίῳ συνεδέθη μεθ' ἕλων τῶν ἐν Γαλλίᾳ προσφύγων Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ Κοραῖ μεθ' οὗ διετήρησεν ἀρκετὰ ἐκτεταμένην ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν, ἐν ἣ ὁμοῦ οὐ πᾶν ἐφείδετο τῆς ἐξ ἀσθενείας ἀνησυχου ὑπεραισθητικότητος τοῦ ἀνταποκριτοῦ του. Μετὰ τὴν εἰς Παρίσιον ἐπάνοδόν του ὁ δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν, ὅστις ἦν σφόδρα πένθης, ἠνέφεξε πε-

ρὶ τὸ 1795, ἵνα προσπορισθῇ ἐπαύξειν εἰσοδήματος, μάθημα ἑλληνικῆς ἀντὶ εἰσοσιτεσσάρων φράγκων κατὰ μῆνα· ἀλλὰ κατὰ τοὺς καταστρεπτικούς ἐκείνους χρόνους ἡ ἀρχαία φιλολογία εἶχε περιπέσει εἰς ἐντελῆ σχεδὸν λήθην. Δύναται τις ὁμοῦ ν' ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἀποτελεσιάντων τὸ εὐάριθμον ἀκραιτέρων τοῦ πρώτου τῆς Εὐρώπης ἑλληνιστοῦ μαθητῶν (1), ἦσαν δ' οὗτοι οἱ Κ.Κ. Κοδρικὰς, Σεγκιὲ δὲ Σαιν-Βρισσὼν, Χαζ, Ἰούλιος Δαυίδ, Λεπάζ, Καζιμίρ Ῥοστάν, Στέφανος Κατρυέρ, παρ' οὗ ἔρανε ζόμεθα τὰς πληροφορίες ταύτας, καὶ δύο Δανοὶ, οἱ Κ.Κ. Θεοράκιος καὶ Μύλλερ. Ὁ Βιλλουαζὼν ἐξήγει τὰς φάδας τοῦ Πινδάρου, ἐκάστη δὲ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ἦν ἐγγραφὸς, ἀλλ' ὀλίγιστον διήρκεσαν καὶ ὁ Βιλλουαζὼν ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματά του.

Ἡ κυβερνήτης ἱδρυσεν ἀκολούθως δι' αὐτὸν προσωρινὴν ἔδραν τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Κατὰ τὸ μάθημα αὐτὸ ὁ Βιλλουαζὼν οὐ μόνον ἐξήγει τὰ εἰς τὴν νεοελληνικὴν γεγραμμένα ἔργα καὶ ἰδίως τὴν μετάφρασιν τῶν παραμυθίων τῆς Χαλμιᾶς, ἀλλ' ἐδίδεν ἐνταῦθα τοῖς ὁμιληταῖς του μαθήματα ἑλληνικῆς παλαιογραφίας. Συναισθανόμενος δὲ τὴν σπουδαιότητα τῆς μελέτης καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ φοβούμενος μὴ, ἔνεκα τοῦ προσωρινου τῆς ἔδρας του, ἐγκαταλειφθῇ αὐτῇ, ἔγραψε τῷ Φουρκρουᾷ, τότε ὑπουργῷ, ἐπιστολὴν ἣν προθύμως καταχωρίζομεν ἐνταῦθα κατὰ τὸ εἰς χεῖρας ἡμῶν πρωτότυπον διότι ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων ἐστὶ καὶ οὐδέποτε, καθόσον ἡμεῖς γινώσκομεν, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἔχουσα ἐπὶ λέξει οὕτως.

• Πολίτα σύμβουλε τοῦ Κράτους,

• Σύγγνωτε τὴν ἐλευθερίαν ἣν λαμβάνω

(1) Στεφάνου Κατρυέρ. Σημειώσεις εἰς τὸν δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν.—Σεβόμεθα τὰς ἐκφράσεις αὐτὰς τοῦ Κ. Στ. Κατρυέρ, χωρὶς νὰ λησμονήσωμεν ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔζων οἱ ἑλληνισταὶ Οὐόλφ, Χάιν, Οὐίτενδσαχ κτλ.

ἀπευθύνων ἑμῖν ὡδε συνημμένην τὴν εἰδοποίησιν τοῦ τῆς χυδαίας ἑλληνικῆς μαθήματος μου.

• Θέλιτε ἰδεῖ, πολίτα σύμβουλε τοῦ Κράτους, ὅτι ἐξηγήσω τὸ προοίμιον τῆς νέας εἰς τὴν χυδαίαν ἑλληνικὴν μεταφράσεως τῆς ἐξαιρέτου ὑμετέρας τῶν *Χυμῶν Φιλοσοφίας*. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζής, ἄρτι ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, τὴν μετάφρασιν ταύτην γρῶφεισιν ὑπὸ Θεοδώρου Μανασῆ Ἡλιάδου, νέου Ἑλληνοῦ ἐκ μαρσαμοῦ ἀποβιώσαντος τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἐτερος Ἑλλῆν, Μανουὴλ Σαρής, ἐκ Τενέδου, ἐδημοσίευσεν πρὸ ἐνὸς ἔτους *Πραγματεῖαι περὶ ὄργανισμοῦ* εἰς τὴν νεοελληνικὴν, ἐν ἣ ἀναφέρει εἰς ἐκάστην σελίδα τὰ ἀθάνατα ἔργα ἔτινα οὕτω γενήσονται κλασικὰ ἐν Ἀθήναις, ὡς ἐν Παρισίῳ, καὶ ὁδηγήσουσιν ἐκ νέου τὰ φῶτα καὶ τὰς γνώσεις ἐν Ἑλλάδι, τῇ ἀρχαίᾳ τῶν ἐπιστημῶν κοιτίδι. Βλέπετε, πολίτα Σύμβουλε τῆς Ἐπικρατείας, ὅτι ἐὰν οἱ Ἕλληνες δὲν γνωρίσωσι νὰ συγγράψωσι καλὰ βιβλία, γινώσκουσι τοῦλάχιστον τὰ τῶν ἄλλων ἰθῶν καὶ εὐτυχῇ ποιοῦσιν ἐκλογὴν αὐτῶν.

• Δίκαιον εἶναι ὁ διδάσκων τὴν γλῶσσαν των νὰ λαμβάνῃ, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὸ ἥμισυ τῆς μισθοδοσίας ἧς ἀπολαβοῦσιν οἱ νέοι συνάδελφοί του ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Τολμῶ νὰ συστήσω ἑμαυτὸν εἰς τὴν ἐξακολουθήσῃ τῆς πρὸς με ὑμετέρας καλοσύνης, ἣν εἰς ἄκρον συναισθάνομαι καὶ ἥτις ἐστὶ μοι ἡ μόνη ἐλπίς καὶ καταφυγή.

• Ἐν ἔτει 1722 τὸ Πανεπιστήμιον τῆς μικρᾶς πόλεως Βάλης προσήνεγκε τῷ Καπεροννιῆ ἔδραν ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μετ' ἄζιας λόγου μισθοδοσίας καὶ ἄλλων μεγάλων ὠφελημάτων. Δὲν δύναμαι νὰ ἐλπίσω τὴν ἐπιτυχίαν, ἐν τῇ πατρίδι μου, ἔδρας τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ὅπερ οὕτε σπουδαῖον οὕτε πολυδάπανον ἔσται, ἀφοῦ τότε καταργηθήσεται ἢ εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην ἔδρα μου;

• Ὑγεία, ζωὴ καὶ αἰωνία εὐγνωμοσύνη καὶ βελὸν σέβας.

Δ' Ἄνς δὲ Βιλλουαζὼν, τοῦ Πανακαδημίου τῆς Γαλλίας, 3 χιονώδους ἔτος ια'.

Ὁ Φουρκρουὰ εἰσήκουσε τὴν αἴτησιν τοῦ δὲ Βιλλουαζὼν ἡ ἔδρα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μεταφέρθη εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸν τίτλον ἔδρας τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσας· ἀλλ' ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἀπέθανε πρὶν δυνηθῆ νὰ λάβῃ κατοχὴν αὐτῆς, τὴν 26 Ἀπριλίου 1805, μόλις πέντε καὶ πενήντα ἔτων, ἡ δ' ἔδρα του καταργήθη μετὰ τὸν θάνατόν του, μόλις δὲ μετὰ ἔνδεκα ἔτη, τὸ 1816, ὁ κ. Χαζ, μαθητὴς τοῦ Βιλλουαζὼν, ἔτυχε τῆς ἀδείας νὰ παραδίδῃ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μάθημα, ὅπερ ὀριστικῶς εἰσῆχθη τὸ 1819 καὶ ὡ προσετέθη ἀκολούθως καὶ ἕτερον ἑλληνικῆς παλαιογραφίας. Ὁ Κ. Χαζ παρέδιδε τὸ μάθημα τοῦτο ἐπὶ σχεδὸν πενήντα ἔτη μέχρι τῆς τελευτῆς του ἐν ἔτει 1864.

Διαδεχθεὶς τοῦτον ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ κατήρξατο τῶν παραδόσεων του κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1855 διὰ λόγου θέμα ἔχοντος τὸν Κ. Χαζ καὶ τοὺς σοφοὺς πρόσφυγας Ἑλλήνας ἐν Παρισίῳ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας καὶ τῆς παλινορθώσεως, ὅστις κατεχωρήθη ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων (1) ἡ Σχολὴ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἦν τότε ἐγκατεστημένη ἐν τῇ ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἀρχαιολογίας, μετ' ὀλίγον δὲ μετηνέχθη εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ διαμερίσματι τῷ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ Κ. Στανισλάου Ἰουλιανοῦ ἀφεθέντι κενῷ· ἀλλ' ὀλίγον παρέμεινε ἐκεῖ πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεώς της ἐν τῷ δι' αὐτὴν προωρισμένῳ κατὰ τὴν ὁδὸν Αἰλῆς ἀριθ. 2 μαγαζῷ.

Ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ καθιέρωσεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσας

(1) Ἀριθ. τῆς 15 Ἀπριλίου 1863, σελ. 317.

σης τὰ τελευταία τοῦ βίου του δέκα ἔτη, καί τοι δὲ ὑγείας εἰς ἄκρον ἐπισηαλοῦς, οὐδὲν ἥττον διεκρίνετο διὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκρίθειαν καὶ πολλαίαι ἐγκατελίμπανε τὴν κλίνην ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν παράδοσιν. Πεισιμένους δὲ περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς καθωμιλημένης ἑλληνικῆς διὰ τοὺς προωρισμένους διὰ τὴν ἐμπορίαν ἢ τὸ Προξενικὸν στάδιον νέους, ἐπέμενεν ἰδίως εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος αὐτῆς, ἀναγκάζων ἐκ προτιμήσεως τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ λαλῶσιν αὐτὴν κομίζων αὐτοῖς ἐφημερίδας ἢ κωμωδίας γεγραμμένας εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, ὑποχρεῶν τέλος αὐτοὺς νὰ τῷ ἀπαντήσωσιν ἑλληνιστὶ δσάκις τοῖς ὡμίλει εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἐπολλαπλασίαζε δ' ἐπίσης τὰ ἀπαρτίδια μαθήματα καὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους οὐτινος ἔναρξιν ἐποίησατο τὸ 1866 δι' ἐκτεταμένου καὶ μάλα ἐνδιαφέροντος λόγου περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐνεστάσης καταστάσεως αὐτῆς (Ἐπιθεώρησις τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων ἀριθ. τῆς 47 καὶ 31 Μαρτίου 1866), προέτεινε τοῖς μαθηταῖς του ἵνα παραδίδῃ αὐτοῖς, τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἀντὶ δις ὡς ὁ κανονισμὸς ἀπῆται. Τότε ἀφιέρου τὰ δύο κεκαυνομένα μαθήματα τῆς Τρίτης καὶ τοῦ Σαββάτου εἰς τὰς ἀσκήσεις τῆς λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης, τὴν δὲ Πέμπτην παρέδιδε πρακτικὰ μαθήματα παλαιογραφίας καὶ ἀναγνώσεως χειρογράφων. Καὶ ἔτι πρὸς, τοὺς ἀκολουθοῦντας τὰς παραδόσεις αὐτοῦ νεανί-σες εὐνοϊκότατα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐδέχτο πάντοτε καὶ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, μετ' ἐλευθεριότητος ἀπεριορίστου, δυναμένης ν' ἀποβῆ ἐπικινδύνου, τὴν ὥραν καὶ πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην.

Ἐίχε δ' ἄλλως ἀναγγεῖλαι τοῦτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ του τοῦ 1865 ἐν ᾧ διὰ τινων στίχων συνώψιζε τὸν ἴδιον βίον καὶ τὰ ἔργα του.

« Ἐπὶ δεκαετίαν σχεδὸν, ἔλεγεν ἐν τῷ λόγῳ του αὐτῷ, ἀπὸ τῆς δεκαεξαετοῦς μέχρι τῆς εικοσιεξαετοῦς ἡλικίας μου, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐφοίτων εἰς τὰς παραδόσεις τῶν

ΚΚ. Χάζ καὶ Βουασσονάδ, εἰργάσθην μετὰ ζέσεως πολλά συνέλαβον σχέδια, πολλὰ ἀντίγραφα χειρογράφα, καὶ ἔγραφα προοίμια διὰ βιβλία ἅτινα ἔμειναν ἐν τοῖς κιβωτίοις μου. Ἀκολούθως εἶτε ἰδίου ἀμαρτήματος ἕνεκα, εἶτε ἕνεκα τῶν περιστάσεων ἐλάχιστα ἐξετέλεσα. Αἱ μυστηριώδεις γραφαὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ προβλήματα τῆς χρονολογίας αὐτῆς εἴλκυσάν με χωρὶς ὅμως ν' ἀποτρέψωσι τὸ παράπαν τὴν προσοχὴν μου τῆς Ἑλλάδος, ἧς περιχαρὴς ἐχαιρέτιστα τὰς ταχείας προόδους. Ἦδη ἀφικόμεν εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην καθ' ἣν ἀφίλει τις διὰ παντὸς ν' ἀποχαιρέτῃ μακρὰ σχέδια. Καὶ ὅμως καθ' ἣν ἡμέραν ἡ τῶν ἐμῶν συναδέλφων εὐμένεια ὑπέδειξε με διάδοχον τοῦ Κ. Χάζ, κατελήφθη ὑπὸ νεανικῆς σχεδὸν ζέσεως. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὧν ἄλλοτε ἐσχημάτισα τὸ σχέδιον, καὶ ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκτελεστέα εἶσι, προσελκύσουσιν ἴσως νεανικά τινα πνεύματα ἱκανὰ ὅπως πραγματοποιήσωσιν αὐτά. Εὐτυχῆς δὲ λογισθῆσομαι θέτων εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ὕλην ἣν ἠδυνήθην συλλέξαι! »

Ἐν ἔτει 1866 ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν ἐξελέξατο αὐτὸν ἑαυτῆς πρόεδρον, καὶ δύναται τις ἀναγνώσαι ἐν ὡς τοιοῦτος ἀπήγγειλε λόγον κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπετειοῦ δημοσίας συνελεύσεως τῆς 3 Αὐγούστου.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος λίαν σκληρῶς ἐπλήγη ἐν ταῖς προσφιλεστέραις αὐτοῦ χορδαῖς. Νυμφευθεὶς νέος γυναῖκα διακρινομένην διὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὰ προτερήματα τοῦ νοδὸς καὶ τῆς καρδίας, λίαν ἐνωρίς ἀπώλεσε ταύτην, καὶ ἀφιέρου τὸν μένοντα χρόνον εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν τριῶν τοῦ τέκνων, δύο θυγατέρων καὶ ἑνὸς υἱοῦ, ἐν ᾧ εἶχε πᾶσαν θέσιν τὴν ἐλπίδα του. Ὁ νεανίας εἶχε περᾶναι τὰς σπουδὰς του, καὶ πρὸ μικροῦ εἶχεν ὑποστῆ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, ὅτε ἀσθένεια τρομερὰ, ἢ φθίσις, καθ' ἣς ἄπαται αἱ φροντίδες καὶ θεραπεῖαι ἔμελλον νὰ ναυαγήσωσιν, ἀνῆρπασεν αὐτὸν ὀκτωκαιδεκάτη.

Μόνη ἡ στοργὴ καὶ αἱ τρυφεραὶ περι-

ποιήσεις τῶν θυγατέρων του, ὧν ἡ πρωτότοκος ἔμελλε συζευγυμένη μῆνας τινὰς κατόπιν νὰ δώσῃ τῷ πατρὶ αὐτῆς νέους υἱοὺς ἐν τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ ἐγγόνῳ του, ἠδυνήθησαν νὰ καταπραῦνωσι τὸ τρομερὸν κτύπημα ὅπερ κατήνεγκεν αὐτῷ ὁ ἀπροσδόκητος αὐτῶς θάνατος, καὶ ὅπερ ἦν ὡς εἰπεῖν τὸ μέλλον ὅ δι' αὐτὸν ἐκλείετο. Τὴν πλουσίαν αὐτὴν βιβλιοθήκην ἣν ἐτέρπετο καθ' ἐκάστην αὐξάνων, τὸ τοσοῦτον σπουδαῖον ὕλικὸν ὅ ἀπαύστως συνῆθροίσε, δὲν εἶχε πρὸς τίνα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του νὰ καταλίπῃ. Τότε μνήμων τῶν πρώτων αὐτοῦ σπουδῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὅπως ἡ ὠφέλιμος τῇ Ἑλλάδι καὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασι καὶ μετὰ θάνατον ἔτι, συνέλαβε τὴν πρώτην ἰδέαν νὰ κληροδοτήσῃ τὴν βιβλιοθήκην του τὴν περικλείουσαν τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν.

Ἐν ἔτει 1867, ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἔλαθε λίαν ἐνεργὸν μέρος πρὸς ἱδρυσιν τῆς πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν ἐν Γαλλίᾳ σπουδῶν ἑταιρίας τὴν ἀξίαν ἧς τινος ἐπαινεῖσαι οὐ τοῦ παρόντος χρόνου. Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς πρωτοβουλίας φιλελλήνων τινῶν ἐν Παρισίῳ, τῶν ΚΚ. Δ' Ἐιχθαλ, Βελὲ, Ἐκζερ, Πατὲν καὶ Βρυνὲ δὲ Πρέλ, τῇ συνδρομῇ πολλῶν μελῶν τοῦ Πανακαδημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ἑταιρία αὕτη εἰς ὀλίγα ἔτη προσεταρίσατο πολλὰ μέλη. Χάρις δὲ εἰς τὴν γενναιοδωρίαν καὶ τὴν ἐλευθεριότητα πλουσίου ἐμπόρου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οὐτινος τὸ ὄνομα εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς ὕλων τῶν συνεισφορῶν ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἐν Ἀνατολῇ, τοῦ Κ. Χρηστάκη Ζωγράφου, δωρήσαντος κατὰ τὴν ἐγγράφην του 20,000 φράγκων, ἡ ἑταιρία εὐρίσκεται σήμερον εἰς θέσιν ἵν' ἀπονέμῃ καθ' ἕκαστον ἔτος σπουδαῖα βραβεῖα εἰς τὰ καλλίτερα τῶν γαλλιστὶ γραφομένων ἔργων ἀφορώντων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Πλήρης ἐνεργητικότητος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀπετέλει μέλος πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τῶν ὁποίων μετὰ τῆς αὐτῆς ἐφοῖτα ἐπιμελείας μεθ' ἧς καὶ εἰς

τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν λοιπῶν σοφῶν ἑταιριῶν ὧν ἦν ἐν τῶν μάλα ἐνεργητικῶν μελῶν, τῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς ἑταιρίας τῆς γεωγραφίας.

Ἐν ἔτει 1869, κατὰ τὴν ἐγκαίνιασιν τοῦ Ἴσθμου τοῦ Σουέζ, ἀπετέλεσε μέρος τῆς χορείας τῶν πεπαιδευμένων Γάλλων τῶν ἀποδεχθέντων τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀντιβασιλέως, καὶ κατὰ πρώτην φορὰν εἶδε τὰς πυραμίδας ἐκεῖνας ὡς τοσοῦτον ἐσπούδασε μακρόθεν. Ἡλπίζον ὅτι θὰ ἐπανήρχετο δι' Ἀθηνῶν, καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ δεχθῶσιν ἐπαξίως τὸν ἄνδρα ὅστις τόσα ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων ἄλλ' ἢ κόπωσης ἐπέληθε πρὸς τοῦ τέλους τοῦ ταξιδίου, καὶ ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἐδέχθη νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν του βραχυτάτην μόνον ποιῶν διαμονὴν εἰς Νεάπολιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Πομπηίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου, καὶ εἰς Ῥώμην ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἀκαδημίαν ἧτις εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν μέλος ἀντεπιστέλλον(1).

Δοκιμασία σκληρὰ ἧτις δὲν ἦν μὲν ἡ τελευταία, ἀλλ' ἧτις ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἔτι ἄπαξ κατάδηλον τὴν μεγάλην καρδίαν

Ἐπιτραπέσιον ἡμῖν ἵν' ἀφηγηθῶμεν ἐνταῦθα, προκειμένου περὶ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ, ἀνέκδοτον δεικνύον τὴν τε συνείδησιν καὶ μετριοφροσύνην αὐτοῦ ὡς συγγραφέως. Ἀβέβαιος ἐπὶ ἀγνοοῦμεν τίνος σημείου τῆς ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου σχετιζομένου μετὰ τῶν ἱερογλυφικῶν ἐξήτησεν ἄμ' ἐπανελθὼν εἰς Παρίσιον νὰ φωτισθῇ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνέγνωσεν ἄρθρον περὶ ἱερογλυφικῶν ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῶν μεμορφωμένων. Τὸ ἄρθρον ἔθελεν αὐτὸν, τὸ ἦρε κἀλλιστον, λίαν σοφόν, πλήρες περιέργων λεπτομερειῶν, ἀλλὰ τὰς λεπτομερείας ταύτας πάσας ἐγίνωσκεν ἤδη, δὲν εὔρε δὲ ὅ,τι ἐζητεῖ. Ἐντούτοις ἠδουλήθη μαθεῖν τίς ὁ τὴν μονογραφίαν ταύτην γράψαι, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἄρθρα δὲν φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως, ἠναγκάσθη ν' ἀνατρέψῃ εἰς τὸν ἐν τῷ τέλει τοῦ τόμου πίνακα. Τὸ ἄρθρον ἦν ἰδικόν του. Οὗτος εἶχε γράψαι αὐτὸ ἐν ἔτει 1840. Πῶς; ἔλεγεν, ἐγὼ ἔγραφα τοῦτο; Οὐδέποτε θὰ ἐνόμιζα ἑμαυτὸν ἱκανόν. Ἐἴα προσέθετε μειδιῶν « Νῦν ἐννοῶ τίνος ἕνεκα δὲν εὔρον ὅ,τι ἐζητοῦν δὲν ἠεῦρω τοῦτο σήμερον μᾶλλον ἢ ἐν ἔτει 1840. »

καὶ πατριωτισμὸν αὐτοῦ ἀνέμενε τὸν κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του Δὲν ὑφίσταται χρεῖα ν' ἀναμνησθῶμεν ἐνταῦθα τὰς μεστὰς ἐκεῖνας ἡμέρας πατριωτικῆς θλίψεως καθ' ἃς αἱ καθ' ἑκάστην ἀπαισιώτεροι καθιστάμενοι εἰδήσεις ἀνέδειξαν, κατόπιν συμφορῶν ἀνηκούστων ἐὰν οὐχὶ ἀπρεπῶν, τὸν ἐχθρὸν στρατοπεδεύοντα πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Παρισίου, περικλείοντα ἐν κύκλῳ πυρὸς καὶ σιδήρου τὴν πρωτεύουσαν αὐτὴν τὴν τοσοῦτον ἐνεργητικὴν καὶ ζῶσαν καὶ ἀπομονοῦντα αὐτὴν ἐπὶ πενιάρημον ὅλον τῆς λοιπῆς Γαλλίας τε καὶ Εὐρώπης. Ἄμ' ἀφιχθεῖσάν τῶν πρώτων εἰδήσεων τῶν ἡμετέρων ἀποτυχῶν ὁ Κ. δὲ Πρέλ οὐδὲ ἄλλως ἐδίστασε περὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πρακτέου ὁδηγήσας εἰς μέρος ἀσφαλές τὰς τε θυγατέρας καὶ ἔγγονον αὐτοῦ γενναίως ἐπανήλθεν ὅπως κλεισθῆ μετὰ τῶν φίλων του ἐν τῇ πολιορκουμένῃ πόλει, καὶ ἐνεγράφη ἐν ταῖς τάξεσι τῆς μονίμου ἔθνοφρουρᾶς, τῆς προβλεπόμενης αὐτοῦ ἡλικίας μὴ πρὸς μεγάλην του λύπην ἐπιτρεπούσης αὐτῷ ἵνα μᾶλλον λήψῃται ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ ἔργα τῆς πολιορκίας δι' ἣς τὴν ἀναπόφευκτον λύσιν οὐδὲ ἄλλως αὐτὸς τε καὶ οἱ λοιποὶ φίλοι του ἠπαύωντο. Ἐνθυμούμεθα ὅτι εἶδομεν αὐτὸν πρῶτον τινὰ παγετώδους ψύχους, ἠθικῶ τε ὕσον καὶ ὕλικῶ, περιβεβλημένον τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, ἣν δὲν ἐγκατέλειπε, καὶ ἰστάμενον πρὸ τῆς θύρας κρεωπωλείου τῆς ὁδοῦ τῆς Ρέννης καὶ μετὰ τοῦ φίλου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ συναδέλφου του Κ. Ἐκζερ πείθοντα εἰς ὑπομονὴν τὴν μακρὰν ἐκείνην σειρὰν γυναικῶν αἰτινας ἔχουσαι τοὺς πόδας ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τὴν χιόνα εἰς τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα ἐν τῇ καρδίᾳ μετὰ τῆς συναισθητικῆς καθήκοντος γενναίως ἐκπληρωθέντος, ἐπὶ μακρὰς περιέμενον ὥρας τὴν γλίσχρον τροφὴν μιᾶς τῶν λυπηρῶν ἐκείνων ἡμερῶν.

Ἄλλ' ὅμως δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὕλικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ἡ Σχολὴ τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἣς ὁ Διευθυντής, Κ. Γουλιέλμος, γενναιοφρονῶς πάνυ εἶχε θέσει αἰθουσάν τινα εἰς τὴν διάθεσιν

τῆς πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἑταιρίας, δὲν ἠδύνατο πλέον ἕνεκα ἐλλείψεως θερμάνσεως νὰ χορηγῆ αὐτῇ τὴν φιλοξενίαν. Ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀνέλαβε τὴν εἰς τὸν ἴδιον οἶκόν του συνάθροισιν τῶν ἐν Παρισίῳ μεινάντων μελῶν τῆς ἑταιρίας ἀναπὰν δεκαπενθήμερον, τὴν ἑσπέραν τῆς διὰ τὰς συνελεύσεις, τῆς ἑταιρίας ὠρισμένης ἡμέρας. Προσεκάλει τὰ μέλη ἵνα συναθροίζωνται ἐν τῷ οἴκῳ του πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν διὰ τὴν ἑπετηρίδα προωρισμένων διατριβῶν, προσπαθῶν οὕτως ἵνα διὰ τοῦ ζήλου του ἀποφύγῃ τὸ χάσμα, ἔστω καὶ δι' ἕνεκα πολέμου αἰτίαν, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐκδόσεων τῆς ἑταιρίας. Οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων συναδέλφων διαμεινάντες ἐν Παρισίῳ κατὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτὴν ἐποχὴν τῆς πολιορκίας οὐδέποτε λησμονήσουσι τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς αὐτὰς ἐσπερίδας καθ' ἃς πάντες οἱ παριστάμενοι περιβέβληντο στολὴν στρατιωτικὴν καὶ ἐπανήρχοντο εἴτε ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων φρουρᾶς εἴτε ἐκ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων στρατιωτικῶν στοθμῶν. Μία ἑσπέρα ἰδίως διαμενεὶ στοχαζόμεθα ἀνεξάλειπτος ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, ἡ τῆς 3 Ἰανουαρίου 1871, πρώτη τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Παρισίου ἡμέρα. Ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ ΚΚ. Σασάν, Κάρο, Ζιδελ, ὁ Βίκτωρ Δερουί, ὅστις ἐπανήρχετο ἐκ τῶν ἐπάλλεων ἐνθα τακτικῶς ἐφρούρει, ὁ Κ. Ἐκζερ καὶ ὁ ἀξιοσέβαστος Κ. Παβὲν ὅστις σπανίως ἀπὴν τῶν συνεδριάσεων. Κατόπιν τῆς ἀφηγήσεως τῶν σπανίων εἰδήσεων ἃς ἕκαστος ἡμῶν ἐγίνωσκε περὶ πόλεως ἐν ἣ δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰδήσεις, οὐδὲ κακαί, ὁ Κ. Ζιδελ ἀνέγνω, ὡς κάλλιπα ἐνθυμούμεθα, ὑπὸ τὸν κρότον τοῦ βροντοῦντος τηλεβόλου καὶ τῶν οὐ μακρὰν ἡμῶν ἐκρηγνυμένων βομβῶν ἐκθεσιν ἀπορῶσαν ἑλληνικὸν χειρόγραφον περιέχον ἀποκάλυψιν τῆς παρθένου Μαρίας καὶ καταχωρισθεῖσαν εἰς τὴν ἑπετηρίδα τοῦ 1871.

Ἡ ἑταιρία τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, ἐγνωμονοῦσα ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ χορηγηθείσῃ αὐτῇ φιλοξενίᾳ κατὰ τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνας ἡμέρας, ὠνόμασεν

αὐτὸν Πρόεδρόν της ἐν ἔτει 1871, καὶ ἔκτοτε αἱ ἐπιτροπαὶ ἐξηκολούθησαν συνεδριάσουσαι εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ Κ. δὲ Πρέλ ὅστις ἔθετε τὸ ἔκτου οἴκημα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν καὶ ἀπήγει ὅπως τὰ μέλη τῆς ἑταιρίας συνέλθωσιν ἐν αὐτῷ καὶ ὅτε εἴη ὁ ἴδιος ἡσθένει ἢ ἀπουσιάζει. Ἀναγνωστὸς ἐστὶν ἐν τῇ ἑπετηρίδῃ τοῦ 1871 ὁ λόγος ὃν ἀπήγγειλεν ὡς πρόεδρος τῆς ἑταιρίας ταύτης πρὸς ἣν ἐκ καρδίας εἶχεν ἀρσισθῆ. Ἐν ἔτει 1871 ἔσχε τὴν εὐχάριστην τοῦ πραγματοποιηθῆαι ἰδέαν ἣν πρὸ ἐτῶν συνέλαβεν. Ἐπεθύμει ἐπωφελοῦμενος τῶν εὐρειῶν αἰθουσῶν τοῦ νέου κτιρίου τῆς Σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν νὰ ἰδρῶσιν ἰδιαιτέρας νεκτερινὰς παραδόσεις, καθ' ἃς διάφοροι μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν Σχολὴν νὰ παραδίδωσι μαθήματα ἀφορῶντα μέρος τι τῆς ἱστορίας ἢ τῆς φιλολογίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοῦτο δ' ἐποίησε μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ζήσεως τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα πρὸς καταρτισμὸν τῶν παραδόσεων αὐτῶν ἃς ἐνεκαινίσασε μὴν Ἰανουαρίου τοῦ 1871 δι' ἐναρκτηρίου λόγου δημοσιευθέντος διὰ τῆς Πολιτικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς 41 Φεβρουαρίου 1871.

Ἐντούτοις ὁ ἀδύνατος ὀργανισμὸς αὐτοῦ εἶχε σπουδαίως διαταραχθῆ ὑπὸ τοσοῦτων μόχθων καὶ σκληρῶν δοκιμασιῶν, οἱ δὲ φίλοι του ἀνησυχῶν ἐπὶ τούτῳ καὶ τοι αὐτοῦ οὐδεμίαν δίδοντος προσοχὴν. Πειροκισμένος διὰ θελήσεως ἰσχυρᾶς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων του, οὐδὲ νὰ διακόψῃ τὰς τρεῖς τῆς ἑβδομάδος διδομένας παραδόσεις του αἰτινας τῷ ἐπρόξενον μέγιστον κόπον. Οὐδέποτε παρέλειπε μίαν συνεδρίαν τοῦ Πανακαδημίου, τῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας, ἢ τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἣς ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον δραστηρίων μελῶν. Ἐξήρχετο οἷος δὴποτε καὶ ἂν ἦν ὁ καιρὸς δίχως νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν, ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὸν οἶκόν του διήρχετο ἐνίοτε μέρος τῶν νυκτῶν του ἀναγινώσκων καὶ ἐργαζόμενος ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ζῆν ὑπέσκαπτε κρυφί-

ως τὴν ὑγείαν του, κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ 1875 κατέπεσε σπουδαίως ἀσθενῶν· οἱ ἰατροὶ διέταξαν ἵνα διακόψῃ τὰς παραδόσεις του, μεταβῆ δὲ εἰς μεσημβρινὸν μέρος πρὸς εὐρεσιν κλίματος γλυκυτέρου καὶ ἡλίου εὐεργετικοῦ καὶ ζωογόνου. Ἀνεχώρησε πλήρης ἀπατηλῶν ἐλπίδων νομίζων ὅτι ἡ ἀπουσία του ἐμελλε νὰ ἦ λίαν σύντομος, οἱ δὲ φίλοι του ἐφοβοῦντο μὴ αὐτὴ καταστῆ ὑπὲρ τὸ δέον μακρὰ. Ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας αἰφνιδίᾳ βελτίωσις τῆς καταστάσεώς του ἔδωκεν αὐτοῖς ἐλπίδα ἣν δὲν ἐμελλον νὰ ἰδῶσι πραγματοποιημένην. Ἐπανήλθε μετ' ὀλίγον ἀσθενῆς καὶ ἐδέησε νὰ κατακλιθῆ. Ἡ ἀσθένεια προώδευσε ταχέως καταδικάζουσα αὐτὸν εἰς ὀδύνας καθ' ἃς ἐτήρει τὴν αὐτὴν στωικὴν γαλήνην. Οὐδέποτε τὸν ἠκούσαν παραπονούμενον· ἦν πάντοτε, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μᾶλλον ὀδυνηρὰς κρίσεις τῆς ἀσθενείας, μειδίων καὶ προσηγῆς, κρύπτων ἀπὸ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἑαυτοῦ φίλους μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀγαθότητος καὶ συγκινητικῆς ἀφελείας οὐ μόνον τοὺς πόνοισι, ἀλλὰ καὶ τὴν βεβαίαν συναίσθησιν ἣν εἶχε τοῦ προσεχοῦς τέλους του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τούτου τοσοῦτον δι' αὐτὸν ὀχληροῦ ἕνεκα τῶν καταγίτων καὶ τῶν ὑπερβολικῶν καυσῶνων, ἐδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐπανελθεῖν εἰς Παριζίον, εἰς ἐξοχικὴν οἰκίαν περιελθοῦσαν αὐτῷ ἐκ τοῦ πενθεροῦ του, ἐν ἣ εἴθιζε νὰ διέρχεται μὴνᾶς-τινας κατ' ἔτος καὶ ἐγγύς τῆς ὁποίας εἶχε κατασκευάσει τάφον οἰκογενειακόν. Ἄμ' ἀφιχθεὶς εἰς τὴν πατρικὴν αὐτὴν ἰδιοκτησίαν ἠσθάνθη ὅτι ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ φανῆ ἔλαβε πάντα τὰ μέτρα του. Ἐπεβεβαίωσε τὸ κληροδότημα τῆς ἀπαρμύλλου νεοελληνικῆς βιβλιοθήκης του, ἐν ὅλον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπειροπληθῶν βιβλίων του ἀποτελούσης καὶ ἣν ἐγκατέλιμπανε τῇ Σχολῇ τῶν λαλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆ, ἣτις περικλείει πολλὰς χιλιάδας τόμων, περιέχει σὺν ἄλλοις σχεδὸν πάντα τὰ ἐν τῇ κοινῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκδομένα βι-

βλία και ἄτινα εἰσὶν εἰς ἄκρον δυσέυρητα και ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Πρὸς συνάθροισιν παρομοίας συλλογῆς ἔδει τινὰ εἶναι οἷος ὁ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ ἀνάμακτος φιλέλληνα και θερμὸς βιβλιόφιλος. Ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας, ὡς ἐφθημεν εἰπόντες, εἶχε συλλέξει ὅ,τι σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐδημοσιεύθη. Μετ' εὐλαθείας ἐφύλαξε τὰς ἐφημερίδας, τὰς ἀγγελίας, τὰ φύλλα ἄτινα ἀνεφέροντο εἴτε εἰς τὴν ἱστορίαν εἴτε εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνας οἵτινες ἐγίνωσκον τὸν πρὸς τὴν πατρίδα των ἔρωτά του, εἶχον πέμψει πρὸς αὐτὸν πληθὺν τῶν συγγραμμάτων των. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνώπιον οὐδεμιᾶς θυσίας ὑπεχώρει ὅπως ἀποκτήσῃ σπουδαία βιβλία δὲν εἶχε και ἄτινα μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἠγόραζεν ἐνίοτε δὲ και ἀδρότατα.

Ἡ πολῦτιμος αὐτῆ συλλογὴ ἦτις, τῇ ῥῆτῇ εὐχῇ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, δὲν θέλει διασκορπισθῆ, πληροὶ μέγα χάσμα ἐν τῇ συναθροίσει, τῇ τοσοῦτον σπουδαία ἐν Παρισίῳ, συγγραμμάτων ἀφορώντων τὴν φιλολογίαν ξένων τόπων, και σχηματίζει τὴν *Βιβλιοθήκην Βρυνὲ δὲ Πρέλ* ἣτις βεβαίως θέλει αὐξυνθῆ δι' ἄλλων ὁμοίας φύσεως δωρεῶν.

Εἶτα ἐρρόθυμισε μόνος τὰ τῆς κηδείας του, ἣν ἠθέλησεν ὅσον οἶόν τε ἀπλῆν. Ἐζήτησεν ὅπως αἱ οφειλόμενοι εἰς αὐτὸν τιμαὶ ὡς μέλους τοῦ Πανακαδημίου και τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς μὴ τῷ ἀποδοθῶσι, ποθῶν ἵνα μὴ οἱ συνάδελφοι και φίλοι του ὑποστῶσι τὸν κόπον μακροῦ ταξιδίου Ἡ ἐπιθυμία του ἐξεπληρώθη πιστῶς· ἀλλὰ και τοι ὅπως ἴδιον ἔχουσα χαρακτῆρα ἡ κηδεία οὐδὲν ἤττον ὑπῆρξε μάλα ἐπιβλητικὴ. Πάντες οἱ φίλοι του, πάντες οἱ ἐξοχικοὶ γείτονές του και τινες μακρόθεν ἐλθόντες, ἐσπευσαν ἵνα ἀποδώσωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ καλοῦ τὰς τιμὰς δὲ ὁ σοφὸς δὲν ἐδέχθη, και ἐν μέτῳ συγκεκινημένου πλήθους ἡ νεκροπομπὴ συνοδεία ἀναχωρήσασα ἐκ Παρυζῶ τὴν 41 Π. Μ. ἀφίκετο μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Βιμπέλ (*Wimpelles*), ἀνελισσομένη ἐν τῷ μέσῳ διανθῶν ἀγρῶν και καταπρασίων λιμῶνων ἐν ὥρᾳ

μιᾶς τῶν φθινοπωρινῶν ἐκείνων πρώτων καθ' ἃς ὁ ἥλιος λάμπει ἐκτοξεύων τὰς μάλλον ζωηρὰς ἀκτίνάς του. Ἡ φύσις συναισθανομένη ἑαυτὴν ἀθάνατον συγνάκις παρέχει ἀντιθέσεις τοιαύτας ὡσεὶ διδούσα πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν ταῖς σκηναῖς αὐταῖς τοῦ πένθους και τοῦ θανάτου ἀναμψίρητον και ζῶν δαίγμα τῆς ἀθανασίας. Ὁ σεβάσμιος ἐπίσκοπος τοῦ Μῶ (*Meaux*), τυφλὸς σχεδόν, ὅστις εἶχεν ἔλθει πρὸς τινῶν ἡμερῶν ἵνα κομίσῃ τῷ συγγενεῖ και ἀρχαίῳ του φίλῳ τὰς ὑστάτας τῆς Ὁρησκείας παρηγορίας, ἀνέμενε τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ τὴν ἄφρασιν ἀνέμνησε δι' ὀλίγων λέξεων, συγκινητικῶν, ἐγκαρδιῶν και ἀληθῶν, τὰ σπάνια προτερήματα και τὰς ἀρετάς του ἐξόχου ἀνδρὸς ὃν ἐβήρουν· εἶτα, οἱ ΚΚ. Ἐλζερ και Βλάν, ἀμφότεροι ἀρχαῖοι αὐτοῦ φίλοι, ἀπένευμον ὕψατον φόρον ὑπολήψεως και ἀγάπης ἀνακεφαλιούντες τὰς γνώσεις, τὰ ἔργα, τὴν εὐπροσηγορίαν, τὴν μεγίστην χάριν του και ἰδίως τὴν μετριοπροσύνην του οὐδόλως δυναμένην ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀξίαν του. Διότι ἐὰν ἄπειρος ἦν ἡ μάθησις τοῦ Κ. Βρυνὲ δὲ Πρέλ, μείζων ἦν ἡ μετριοπροσύνη ὅφ' ἦν μάτην προσεπάθει ἵνα κρύψῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν. Ἡ μάλλον συνεχῶς ἐρχομένη εἰς τὸ σῶμα τοῦ τοσαῦτα γινώσκοντος ἀνδρὸς αὐτοῦ φράσις ἦν: *Ὅχι οἶδα*, και ἡ μνήμη του ἦν θαυμασία και σπανίας ἀσφαλείας, και τοι δυσπίστως πρὸς ταύτην εἶχε. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου του ἀπήγγελλεν εἰς Ἕλληνας ἀποσπάσματα τοῦ περὶ Στεφάνου λόγου τοῦ Δημοσθένους ὃν ἀπεστήθιζεν ἐξ ὀλοκλήρου ὡς και τὸ πρῶτον ἄσμα τῆς Ἰλιάδος· οὐδ' ἀναφέρωμεν τὰς ὁδὰς τοῦ Ἀνακρέοντος, τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Σολομοῦ δὲ ἀπταιστῶς ἀπήγγελλεν. Ὅλιγας πρὸς τῆς τελευταίας του ἡμέρας ἵνα διασκεδάσῃ τὴν ἐκ τῶν μακρῶν νυκτερινῶν του ἀπυνῶν κόπῳσιν ἀπεστήθισεν ὀλοκλήρῳ τὸ ἐλεγείον τοῦ Λαφονταίν τὰς *Νύμφας τοῦ Βῶ*, ὡς και διάφορα ποιήματα ἄτινα εἶχε πρὸ πολλοῦ ἢ και ἀρτίως συνθέσει.

Ἐνταῦθα παραγενομένου τοῦ λόγου ἐπιτραπείτω ἡμῖν ν' ἀναφέρωμεν προσωπικῶν

ἀνάμνησιν. Ἐνεκα τῆς ὑποσκαπούσης αὐτὸν πιέσεως και στενοχωρίας δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ πρὸ προκεχωρημένης ὥρας τῆς νυκτὸς και τότε εἶτι ἐλάχιστον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμά του ἦν ἀεὶ ἐγρηγορὸς και ἐξηρηθευμένον ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ἔδει εἶναι αὐτὸ ἀπαύστως ἐνησυχολημένον ὑπὸ ἀναγνώσεων ἢ ὑπὸ τῆς συνομιλίας τῶν περιστοιχούντων αὐτόν. Πεντεκαίδεκα πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας, ἡμῶν νύκτα τινὰ περὶ τὴν κλίνην του εὐρισκομένον, παρεκάλεσεν ἵνα ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν *Ἀπομνημονευμάτων* τοῦ στρατάρχου Ραντῶν (*Randon*), ἀρχαίου φίλου του. Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην πυρῶδης ἦν ὁ ἀήρ, βαρὺς ὁ καύσων· ἐτοιμάζετο θύελλα ἐκ τῶν τοσοῦτον συνεχῶν και τῶν τοσοῦτον κοπιᾶζουσῶν αὐτόν· ὁ ἀτυχὴς ἀσθενὴς ὑπέφερε πλέον τοῦ συνήθους και ἡ ἀνάγνωσις συχνακίς διεκόπτετο ὑπὸ τῶν σπασμῶν και τῆς δυσπνοίας του. Βλέποντες ὅτι μετὰ κόπου ἠκολούθει τὴν ἀνάγνωσιν, διανοήθημεν νὰ λάβωμεν ἑλληνικὴν βιβλίον, τὴν πρώτην φθάσαν, ὃ ἐπὶ τῆς κλίνης εἶχεν (ἦν δὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ τὰ Κυκλαδικὰ τοῦ Κ. Μηλιαράκη πρὸς ὃν ἡ Ἐταιρία τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἀπένευμε βραβεῖον) και ἠρξάμεθα τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ Ἕλληναστί. Ἄμα ὁ δυστυχὴς φίλος ἡμῶν ἤκουσεν ἀντηχοῦσαν εἰς τὰ ὠτά του τὴν τοσοῦτον φίλην γλῶσσαν ἠσθάνθη τὸ πνεῦμά του ἀφυπνισθῆν· ἠκροάσθη μετὰ τῆς μεγαλτέρας προσοχῆς, ἐπανορθῶν τὴν προφορὰν τοῦ ἀναγνώστου ὅτε ἦν πλημμελής, και μεταφράζων γαλλιστὶ τὸ Ἕλληνικὸν κείμενον καθόσον ἀνεγινώσκετο. Ἡ δύσπνοια ἠλλαττοῦτο, ὁ ἀσθενὴς κατεπραῦνθη και ἠσυχῶς ἀπεκοιμήθη. Ὑπῆρξε δ' αὐτῆ ἡ τελευταία ἡν ἤκουσεν ἀνάγνωσις, και ἡ Ἑλλὰς ἦτις τῷ εἶχε δώσει τὰς πρώτας ἡδονὰς τῆς νεότητός του τῷ ἔδωκεν ὡσαύτως τὴν τελευταίαν τοῦ βίου του κατεύνασιν.

Τοιοῦτος ἦν ὁ βίος ἀνδρὸς ἀποκτήσαντος αἰῶνια και ἀνεξίτηλα δικαιώματα ἀπείρου εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καρδιῶν και οὐ ὁ θάνατος καταλείπει μέγιστον μὲν

πένθος τῷ Συλλόγῳ «*Ὀμήρω*», οὔτινος ἦν ἐπίτιμον μέλος, ἄπειρον δὲ κενὸν ἐν τῇ τῶν Φιλελλήνων εὐγενεῖ χορείᾳ, ἣτις ἀκριβῶς ἐκτιμῶσα τὰ καθ' ἡμᾶς μετὰ παρρησίας ἀπονέμει δικαιοσύνην εἰς τὸν πολλαχῶς ἀκολογούμενον και κατασκευοφαντούμενον Ἕλληνασμόν.

Νικόλαος Γ. Οἰκορομίδης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Ἀναδημοσιεύομεν τὴν δευτέραν τῶν τριῶν ἐν Βέντζᾳ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν (ὄρα φυλλ. Σεπτεμβρίου, σελ. 366), διότι εἶχον παρεσφραῖσι λάθη τινὰ. Ἴδου αὐτῆ πῶς ἔχει ἀκριβῶς.

ΥΠΕΡ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ
ΕΡΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΕΡΑ Η ΓΥΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΝ ΔΕ ΒΕΒΔΡΑΝ
ΤΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ.

Ὁ κάτοχος τῶν τριῶν πλακῶν, αἵτινες φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς και ὧν ἡ τελευταία εἶναι ἠκρωτηριασμένη, Κ. Κοβάτζεβιτς (και ὄχι Κοάκοβιτς, ὡς κατὰ παραδρομὴν ἐτυπώθη ἐν τῷ προλαβόντι φυλλαδίῳ), ἐπώλησε ταύτας περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου εἰς τινὰ Ἄγγλον ἀντὶ χιλίων φράγκων.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ῥωσσίας πρόδοι. — Ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἡ Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία ἐξετάθη κατὰ 200 ἑκατομμύρια πλῆθρα, κῦξησε δὲ και ὁ πληθυσμὸς τῆς κατὰ 22,546,000 κκοίκοις και ἦδη ἀνέρχεται εἰς 87,746,000 ψυχὰς—ἦτοι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ῥωσσίας εἶναι ἴσος πρὸς τὸν τῆς Γαλλίας, τῆς Βελγι-

κῆς, τῆς Ἰσπανίας, Πορτογαλλίας καὶ Ἰταλίας. Τὸ χρέος τῆς ἠλεκτώθη κατὰ 50 ἑκατομμύρια ρούβλια (ἤδη τὸ χρέος εἶναι 1, 464, 070, 791 ρούβλια). Αἱ πρόσοδοι πύξησαν κατὰ 205 ἑκατομμύρια ρούβλια καὶ νῦν συμποσοῦνται εἰς 559, 361, 194 ρούβλια. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργοστασίων ἀπὸ 9256 ἀνῆλθεν εἰς 18892, ἡ δὲ ἐτησία παραγωγή τούτων ἀπὸ 157 ἑκατομμύρια εἰς 443 ἑκατομμύρια ρούβλια. Ἡ εἰσαγωγή πύξησε κατὰ 280 ἑκατομμύρια καὶ ἡ ἐξαγωγή κατὰ 165 ἑκατομμύρια ρούβλια.

Ἐκ τινος πονημάτος τοῦ καθηγητοῦ Κίρχοφ, ἀναγνωσθέντος εἰς τὴν γεωγραφικὴν Ἐταιρείαν τοῦ Βερολίνου, συνάγεται ὅτι ἡ αὐξάνσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἐτησίως 206 άτομα ἐπὶ 10000 κατοίκων, τῆς Σαξωνίας 128, τῶν ἀρχαίων ἐπαρχιῶν τῆς Πρωσίας 413, τῆς Ἀγγλίας 88 καὶ τῆς Γαλλίας μόνον 38.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἀνῆρχετο πέρυσιν εἰς 43 ἑκατομμύρια ψυχῶν.

Γνωστὸν, λέγει Γάλλος συγγραφεὺς, ὅτι εἰς πάσας τὰς χώρας γεννῶνται ἤδη περισσότερὰ ἄρρῆνα ἢ θήλεα. Ἡ ἀναλογία ἐν Γαλλίᾳ εἶναι 105 ἄρρῆνα ἐπὶ 100 θηλέων. Τὸ αὐτὸ δὲ παρατηρεῖται εἰς ὅλας τὰς ἐπικρατείας.

Κατὰ τὸ δεύτερον τρίμηνον τοῦ 1875 ὁ πληθυσμὸς τῆς Βιέννης συνεποσοῦτο εἰς 1, 001, 999 ψυχάς, ὧν 341, 254 κατώκουν τὰ προάστεια. Ἐν ἔτει 1772 ὁ πληθυσμὸς τῆς αὐστριακῆς πρωτεύουσος μόλις ἀνῆρχετο εἰς 192, 974 ψυχάς.

Ἐν τινι τῶν τελευταίων συνεδριάσεων ὀρυκτολογικῆς τινος ἐταιρείας ἀνεγνώσθη ἔκθεσις περὶ νέας πυρίτιδος, ἐφευρεθείσης ἐν Αὐστρίᾳ ὑπὸ τοῦ Κ. Π. Πανσέρκ καὶ κληθείσης ἡρακλίτης (*héracline*).

Ἡ πυρίτις αὕτη ἔχει χρῶμα ὑποκίτρινον λέγεται δὲ ὅτι ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ τῆς γνωστῆς καὶ εἶναι μᾶλλον κατάλληλος διὰ βράχους.

Ἐλεφάντων ἐμπόριον. — Ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσάγονται ἐτησίως 650 τόννοι ἐλεφαντόδόντων πλεῖστον δὲ τοῦ ἡμίσεος καταναλίσκεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, διότι μόνον τοῦ Σέφιλδ οἱ μαχαιροποιοὶ ποιοῦσι χρῆσιν 200, 000 χιλιογράμμων κατ' ἔτος. Ὑπολογίζεται ὅτι, πρὸς προμήθειαν τῶσων ὀστέων, φονεύονται ἐτησίως 50, 000 ἐλεφάντων καὶ ἐπειδὴ ἱκανὸν ποσὸν στέλλεται καὶ εἰς ἄλλας χώρας, δύναται τις νὰ εἰκάσῃ πόσα ζῶα ἐξολοθρευθῶνται.

Ἡ Βομβάη καὶ ἡ Ζανζιβάρη ἐξάγουσιν ἐτησίως 160 τόννους, ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Μελίτη 180 τόννους, ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Ἀφρικῆς 20 τόννους, τὸ Εὐελεπι Ἀκρωτήριον 50 τόννους, ἡ Μοζαμβικὴ 14 τόννους. Ὁ ἐλεφαντόδουτος ἔρχεται εἰς τὴν Βομβάην ἐξ ὄλων τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐκ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, μέρος δ' αὐτοῦ στέλλεται εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰνδικῆς καὶ μέρος εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Εὐρώπης. Ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Μελίτη λαμβάνουσι τὸν ἐλέφαντα ἐκ τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἐκ τοῦ Νείλου. Τοὺς καλλιτέτους ὀδόντας χορηγοῦσιν οἱ Ἀφρικανικοὶ ἐλέφαντες καὶ ἐξάγονται ἐκ Ζανζιβάρης. Καλὸς εἶναι καὶ τῆς Σιάμης ὁ ἐλεφαντόδουτος.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Ἐν τῇ σελίδι 389 παρεστέρησε τὸ ἐξῆς λάθος ἐν τῇ β'. ὑποσημειώσει, στιχ. 2ος. Ἄντ' οἱ Τούρκοι ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ὑποδουλώθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἀνάγνωθι· οἱ Σέρβοι ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των, κτλ.